

KÜRESEL DİYALOG

8.1

1 yılda 17 dilde 4 sayı

Virgínia Fontes'le Sosyoloji
Konuşmak

Guilherme Leite Gonçalves

XIX ISA
Dünya Sosyoloji
Kongresi Toronto'da

Margaret Abraham
Rima Wilkes
Patrizia Albanese
François Lachapelle
Patrick John Burnett
Mitchell McIvor
Mickey Vallee
Elise Maiolino
Cary Wu

Toplumsal
Cinsiyet ve Şiddet

Maggie Walter
Joselynn Baltra-Ulloa
Jacob Prehn
Kammila Naidoo
Magdalena Grzyb
Sylvia Walby

Marx ve
Günümüz
Sosyolojisi

Gáspár Miklós Tamás
Erik Olin Wright
Alexandra Scheele
Stefanie Wöhl
Bob Jessop
Guilherme Leite Gonçalves
Satish Deshpande
Michelle Williams
Raju Das
David Fasenfest

Serbest Bölüm

- > Çin'de Sınıf Eşitsizlikleri
- > Hindistan'daki Devlet Üniversiteleri ve Özel Üniversiteler
- > Küresel Diyalog Yayın Kurulu Yenileniyor

BÜLTEN

International
Sociological
Association
ISA

CİLT 8 / SAYI 1 / NİSAN 2018
<http://globaldialogue.isa-sociology.org/>

KD

> Editörden

“Eğer ekonominin bakış açısı piyasa ve onun gelişmesiye ve siyaset biliminin bakış açısı devlet ve siyasi istikrarın garantisiyse, sosyolojinin bakış açısı sivil toplum ve toplumsalın korunmasıdır. Piyasanın tahakkümü ve devlet despotizminin hüküm sürdüğü zamanlarda, sosyoloji- özellikle onun kamuya dönük yüzü- insanlığın çıkarlarını savunur.”

Michael Burawoy, 2004, ASA başkanlık konuşması

“Küresel sosyolojinin karşılaştığı (...) üç zorluk vardır. Bu zorluklardan ilki toplum sosyolojisi oluşturmak, ikincisi toplumda bir sosyoloji inşa etmek, üçüncüsü ise toplum için bir sosyoloji var etmekse, onun en önemli nesnesini- sivil toplumu- korumak sosyolojinin temelini oluşturmuştur.”

Michael Burawoy, 2014, ISA başkanlık konuşması

Küresel Diyalog’un yeni editörleri olarak ilk sayımıza Michael Burawoy’dan iki alıntıyla başlıyor, bu kendine has bültenin kamusal ve küresel sosyolojiye dair zengin bir tarihe sahip olduğunu biliyoruz ([bkz. editörden bölümü KD 7.4](#))

Michael’ın ASA Başkanı olarak yaptığı konuşmasındaki ilk alıntıda, kamusal sosyolojinin güçlenmesi adına gayet etkili bir durum ortaya koyulmaktadır. XVIII. ISA Dünya Sosyoloji Kongresi’ndeki başkanlık konuşmasındaki alıntıda ise, küresel sosyolojinin çerçevesi geliştiriliyor. Michael bu iki konuşması arasındaki on yılı “Kamusal olmak- küresel olmak” diye özetlemektedir. Sosyoloji anlayışı ve bir disiplin olarak sosyolojinin neleri başardığı ve başarabilmesi gerektiği ile ilgili sorular, on yıldan beri, uluslararası düzeyde hararetle tartışılmaktadır. Bununla beraber, Michael’ın- ABD’de öğretim görevliliği ve yaptığı araştırma ve buna rağmen (ya da bundan dolayı) hegemonik sosyolojilere eleştirel bir gözle bakabilmesi - *Küresel Diyalog*’un temellerini atması üzerinden de on yıl geçmiştir. Sadece yedi yıl içinde- dünyanın her tarafındaki sosyologlarla işbirliği içinde- kamusal sosyolojiye dair sürekli gelişim gösteren bir bülten haline getirdi. Alandaki tartışmaların ötesinde bu bültene ses vermeyi başarması ve dünyanın her yerindeki sosyologlara, araştırma bulgularını, dünyadaki konular ve bu disipline dair düşüncelerini aktarabilmeleri için bir forum sunduğunu kabul etmek için Michael’ın sosyoloji fikrini paylaşmak zorunda değilsiniz.

Michael bize, kendisinden sonra gelecek Küresel Diyalog’un editörleri olmakla ilgilenip ilgilenmediğimizi sorduğunda, bu görev için bize duyduğu güvenden ötürü onur duyduk ve mutlu olduk. Böylesine bir projenin getireceği zorlukların da bilincinde olarak, bu karar üzerine düşündük. Bu disiplinin eleştirel geleneklerine de bağlı olan kamusal sosyologlar olarak, bizi ikna eden şey Michael’ın konuşmasında da belirttiği gibi “piyasa tahakkümü ve devlet despotizmi” ile bu durumun yeni yollar aracılığıyla hız kazanmasının oluşturduğu tehdittir.

İçinde yaşadığımız toplumlar, 1970lerin ortalarından itibaren, derinlikli ve etki alanı geniş toplumsal dönüşüm süreçlerinden geçmektedirler. Bu süreçler, Kuzey ve Küresel

Güney’de olduğu kadar Doğu ve Batı’da da kendine özgü duraklar bulmuştur. Bunların arasında, 1970lerdeki Yeni Buhran, devlet sosyalizminin çöküşü, finans-kapitalist gelişim ve küreselleşme, BRICS ülkelerinin yükselişi ve 2008-09’daki küresel finansal kriz yer almaktadır. Tarihsel açıdan kırılma yaratan durumlar, 1980lerden beri dünyanın farklı yerlerindeki refah toplumlarının sürekli olarak dağılması, yeniden yapılandırılması ve düzenlenmesi; yeni protesto hareketleri; kaynaklar ve hegemonya için ekonomik, siyasi ve dini motivasyonlarla yapılan savaşlar; eşî benzeri görülmemiş oranlarda gerçekleşen zorunlu göç; tüm bölge ve ülkelerde ekolojik felaketler sonucunda ortaya çıkan yoksulluk ve toplumsal krizler; ve toplumsal eşitsizlikte görülen büyük artış olmaktadır. Öte yandan, yeni sağ-görüş popülizminin “konformist başkaldırısına” (Adorno’nun deyimiyle) tanıklık ediyor, ve devlet yönetiminde otoriterleşme eğilimiyle beraber toplumda demokratikleşme hareketinin de ortaya çıktığını görüyoruz.

Sözkonusu bu olgular, ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel unsurların hayli karmaşık şekilde bir araya gelmesinden ötürü - daha da önemlisi- çarpıcı bir biçimde birbirinden farklı sonuçlar doğuran eşitsiz gelişmeleri temsil etmektedir. Ancak, aynı zamanda, ülkelerin kendilerine özgü kapitalist düzenleriyle beraber piyasa-merkezli şekilde yeniden örgütlenmelerinde, Birleşik Devletler, Avrupa, Asya ve Latin Amerika’da eş zamanlı ortaya çıkan popülist akımlarda hem kendi aralarında hem de ulusötesi düzeyde karşılıklı ilişkiler ve birbirlerine yaklaşma eğilimleri görülürken; OECD ülkelerinin neredeyse tamamında sınıfa özgü eşitsizliklerin yeniden büyüdüğünü; ve toplumsal cinsiyet ile etnisite/milliyet üzerinden gelişen eşitsizliğin güçlü bir şekilde geri döndüğünü de gözlemliyoruz

Her ne kadar bu olgulara dair yapılan sosyolojik yorumlar hayli heterojen ve hatta birbirleriyle çelişkili olsa da, bu değişimlerin, söz konusu disiplinin özünü etkilediğine dair genel bir fikir birliği vardır. Post-hakikat dünyasında, “hakikati” bulmaya kendini adan sosyoloji, toplumsal geçerliliğini tümüyle kaybetmektedir. Toplumsal gelişmeleri analiz etme, üzerinde düşünme ve eleştirme gibi yükümlülüklerini yerine getirmek için her türlü tahakkümden bağımsız bir söylem

üreten bu disiplin mahkum edilmektedir. Dolayısıyla, tüm farklılıklar bir kenara konulduğunda, sosyologlar ortak bir tartışmaya katkıda bulunarak ve buna dahil olarak, akademi içinde yer alan ve akademi dışında olan halklarla diyalog geliştirilmesi konusunda ortak bir çıkar gözetmelidir. *Küresel Diyalog*'un yeni editörleri olarak, dünyanın her tarafından, sosyolojik görüşleri bir araya getirmeyi ve toplumsal gelişmelerle beraber disiplinimizin ilerlemesi adına canlı bir tartışmanın yapılmasını destekliyoruz.

Yeni sayımıza, Latin Amerika'dan, bağımlılık teorisi konusunda en önde gelen teorisyenlerden ve Marksist düşüncülerden biri olan Virginia Fontes ile yaptığımız söyleşiyle başlıyoruz. Yazar bizi, Brezilya'da bu konu hakkında yapılan teorik araştırmaların tarihi, ekonomi politiğin eleştirisinde Marx'ın mülksüzleştirme kavramının yeri ve 2016'da parlamentoya yapılan darbeden günümüze kadar yaşanan gelişmelerin nasıl anlaşıldığına dair düşünmeye davet ediyor.

Yapılan araştırmaların bulgularını ve içinde bulunduğumuz zamanda bizi baskı altına alan konular karşısında sosyolojinin görevlerini tartışmak adına Toronto, Kanada'da düzenlenecek olan XIX. ISA Dünya Sosyoloji Kongresi'ne 5000'den fazla sosyoloğun katılması beklenmektedir. ISA Başkanı Margaret Abraham, Kongre'nin temasının neden "*Güç, Şiddet ve Adalet: Düşünceler, Tepkiler ve Sorumluluklar*" büyük önem taşıdığını anlatacaktır. Yerel Organizasyon Komitesi başkanı Patrizia Albanese ve Kanada Sosyoloji Derneği Başkanı Rima Wilkes ile Kanada'nın her yerinden gelecek genç akademisyenler de Kanada ve Kanada sosyolojisi hakkındaki görüşlerini bize sunacaktır.

Şiddet ve toplumsal cinsiyet genellikle tabu olarak görülen konulardır. Bu konular hakkında kamunun dikkatini çekmek için gösterilen sürekli çaba ve sorunun boyutu öfkeye yol

açmaktadır. Margaret Abraham tarafından Polonya'dan, Büyük Britanya'dan ve Güney Afrika'dan davet edilen yazarlar, bu ülkelerdeki gelişmeler üzerine çalışmalar yapmışlardır.

Karl Marx'ın 200. doğumgünü, sosyolojinin tartışma konuları içinde yer alan teorilerinin ve fikirlerinin üzerinde düşünülmesine olanak tanımaktadır. Bir çok akademisyen, sosyoloji tarihinin derinlemesine analizi ve Marx'ın teori ve eserlerinin farklı açılardan incelenmesi için yapılacak bu uluslararası sempozyuma davet edilmiştir. Bu konudaki öğretici makaleler, Marx'ın toplum teorisi ve toplumsal gelişme hakkındaki alternatif görüşlerinin tartışılması, ya da feminist bakış açısıyla nasıl eleştirildiği, teorisinin genel anlamda günümüz kapitalizmlerini analiz etmede nasıl kullanıldığı, devlet ya da hukukun gelişiminin Marksist bir perspektiften nasıl anlaşılabilceği ve ele alınacak daha fazla konuda Marx'ın nasıl bir referans noktası oluşturduğunu göstermektedir. Onun uluslararası tanınırlığını farklı ülkelerdeki bu yazarlar aracılığı ile öğrenmiş olacağız.

Serbest Bölüm'de yer alan makalelerden biri, piyasalaşmanın, Hindistan Üniversiteleri'nde verilen sosyoloji derslerinin içeriği üzerindeki etkisini tartışmaktadır. Bununla birlikte, Çin'deki çalışma koşulları üzerine de bir yazı yayınlamaktayız. Öte yandan, bizden önce ve bizimle beraber de çalışmalarını sürdüren *Küresel Diyalog*'un yeni editor ekibinin üyeleri de bu sayıda kendilerini tanıtmaya devam etmektedir.

Michael Burawoy'un cömert desteğiyle beraber bu bültenin küresel ekibi ve ISA'nın *Küresel Diyalog* çalışanlarının sıcak karşılaması, bu yeni sürece adım atmamızı daha da kolaylaştırdı. Her birine teşekkürlerimizi sunuyor ve büyük bir güvenle, *Küresel Diyalog*'ta birlikte çalışmayı ve dünyanın her yerinden yeni fikir ve görüşleri dört gözle bekliyoruz. ■

Küresel Diyalog'un yeni editörleri
Brigitte Aulenbacher ve Klaus Dörre

> **Küresel Diyalog 17 dilde yayınlanmaktadır. Küresel Diyalog'un tüm sayılarına Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA)'nın internet sitesinden ulaşılabilir.**
> **Yayınlanması istenen yazılar globaldialogue.isa@gmail.com adresine gönderilmelidir.**

ISA International
Sociological
Association

**KÜRESEL
DİYALOG**

> Yayın Kurulu

Editör: Brigitte Aulenbacher, Klaus Dörre.

Yardımcı Editörler: Johanna Grubner, Christine Schickert.

Yardımcı Editör: Aparna Sundar.

Yönetici Editörler: Lola Busuttil, August Bağ.

Danışman: Michael Burawoy.

Medya Danışmanı: Gustavo Taniguti.

Danışman Editörler:

Margaret Abraham, Markus Schulz, Sari Hanafi, Vineeta Sinha, Benjamín Tejerina, Rosemary Barbalet, Izabela Barlinska, Dilek Cindoğlu, Filomin Gutierrez, John Holmwood, Guillermina Jasso, Kalpana Kannabiran, Marina Kurkchyan, Simon Mapadimeng, Abdul-mumin Sa'ad, Ayse Saktanber, Celi Scalón, Sawako Shirahase, Grazyna Skapska, Evangelia Tastsoglou, Chin-Chun Yi, Elena Zdravomyslova.

Bölge Editörleri

Arap Dünyası: Sari Hanafi, Mounir Saidani.

Arjantin: Juan Ignacio Piovani, Pilar Pi Puig, Martín Urtasun.

Bangladeş: Habibul Haque Khondker, Hasan Mahmud, Juwel Rana, US Rokeya Akhter, Toufika Sultana, Asif Bin Ali, Khairun Nahar, Kazi Fadia Esha, Helal Uddin, Muhaimin Chowdhury.

Brezilya: Gustavo Taniguti, Andreza Galli, Lucas Amaral Oliveira, Benno Warken, Angelo Martins Junior, Dmitri Cerboncini Fernandes.

Fransa/İspanya: Lola Busuttil.

Hindistan: Rashmi Jain, Jyoti Sidana, Pragya Sharma, Nidhi Bansal, Pankaj Bhatnagar.

Endonezya: Kamanto Sunarto, Hari Nugroho, Lucia Ratih Kusumadewi, Fina Itriayati, Indera Ratna Irawati Pattinasarany, Benedictus Hari Juliawan, Mohamad Shohibuddin, Dominggus Elcid Li, Antonius Ario Seto Hardjana.

İran: Reyhaneh Javadi, Niayesh Dolati, Sina Bastani, Mitra Daneshvar, Vahid Lenjanzade.

Japonya: Satomi Yamamoto, Masaki Yokota, Yuko Masui, Kota Nakano, Riho Tanaka, Masaki Tokumaru, Marie Yamamoto.

Kazakistan: Aigul Zabirowa, Bayan Smagambet, Adil Rodionov, Almash Tlespayeva, Kuanysh Tel.

Polonya: Jakub Barszczewski, Iwona Bojadziejewa, Katarzyna Dębska, Paulina Domagalska, Łukasz Dulniak, Krzysztof Gubański, Sara Herczyńska, Justyna Kościńska, Karolina Mikołajewska-Zajac, Adam Müller, Zofia Penza-Gabler, Aleksandra Senn, Anna Wandzel, Jacek Zych.

Romanya: Cosima Rughiniş, Raisa-Gabriela Zamfirescu, Maria-Loredana Arsene, Timea Barabaş, Denisa Dan, Diana Alexandra Dumitrescu, Radu Dumitrescu, Iulian Gabor, Alina Hoară, Alecsandra Irimie-Ana, Cristiana Lotrea, Anda-Olivia Marin, Bianca Mihăilă, Andreea Elena Moldoveanu, Rareş-Mihai Muşat, Oana-Elena Negrea, Mioara Paraschiv, Codruţ Pînzaru, Adriana Sohodoleanu, Elena Tudor.

Rusya: Anastasia Daur, Andrei Sinelnikov, Elena Zdravomyslova.

Tayvan: Jing-Mao Ho.

Türkiye: Gül Çorbacıoğlu, Irmak Evren.

Latin Amerika'da önde gelen Marksist kuramcılardan **Virginia Fontes**, Marksist el koyma kavramının siyasal iktisadın eleştirisi için önemini ve 2016'daki meclis darbesinden beri Brezilya'da meydana gelen gelişmeleri anlayabilmek için kavramın nasıl uygulanacağını anlatıyor.

ISA XIX Dünya Sosyoloji Kongresi Temmuz 2018'de Kanada'nın Toronto kentinde gerçekleşecek. Yerel Organizasyon Komitesi Başkanı Patrizia Albanese ve beş genç araştırmacı, bizleri günümüz Kanada sosyolojisi hakkında bilgilendiriyorlar.

Marx'ın 200. doğumgününün kutlandığı yılda, dünyanın her yanından sosyologlar, devlet ve hukuktan ırkçılık ve feminizme çok sayıda alanda yaşanan gelişmeleri anlamak için Marksist kuramın süregelen önemi üzerine düşünüyor.

Küresel Diyalog, SAGE Yayınları'nın cömert bağıışı ile hazırlanmaktadır.

> Bu Sayıda

Editörden 2

> SOSYOLOJİ KONUŞMAK

Sermaye emperyalizmi üstüne: Virginia Fontes'le söyleşi
Guilherme Leite Gonçalves, Brezilya 6

> XIX ISA DÜNYA KONGRESİ TORONTO'DA

Güç, Şiddet ve Adalet
Margaret Abraham, ABD 10

Kanada Sosyolojisi ve Dünya Kongresi
Rima Wilkes, Kanada 12

Kanada'da, Hep Birlikte Sosyoloji Yapmak için bir Fırsat
Patrizia Albanese, Kanada 14

Kanada Üniversiteleri. Yerellik ve Küresellik Arasında
François Lachapelle ve Patrick John Burnett, Kanada 16

Öğrenci Borçlarının Kanadalı Yeni Mezunlar Üzerindeki Etkileri
Mitchell McIvor, Kanada 17

Vatandaş Bilim İnsanı Olmak
Mickey Vallee, Kanada 18

Kanada'da Kimlik Çalışması ve Siyasi Liderler
Elise Maiolino, Kanada 20

Göçmenler Yüksek Güvenli Kanada'da Güven Sahibi Olabiliyorlar mı?
Cary Wu, Kanada 21

> TOPLUMSAL CİNSİYET VE ŞİDDET

Kesişimsellik, Yerlilik, Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet
Maggie Walter, Joselynn Baltra-Ulloa ve Jacob Prehn, Avustralya 23

Güney Afrika'da Cinsel Şiddet ve "Düzeltilici Tecavüz"
Kammila Naidoo, Güney Afrika 25

Polonya'da Aile içi Şiddeti Görünür Kılmak
Magdalena Grzyb, Polonya 27

Şiddete Karşı Sıfır Tolerans?
Sylvia Walby, İngiltere 29

> MARX VE GÜNÜMÜZ SOSYOLOJİSİ

Marx 200 Yaşında 31

Marx ve Sosyoloji, 2018
G.M. Tamás, Macaristan 32

Marksist Geleneğin Aşkın Kapitalizmle Süregelen İlişkisi
Erik Olin Wright, ABD 34

Feminizm Maksizmle Yüzleşiyor
Alexandra Scheele, Almanya, ve Stefanie Wöhl, Avusturya 36

Marx ve Devlet
Bob Jessop, İngiltere 38

Kapitalist *Landnahme*. Hukuka Marksist Yeni Bir Yaklaşım
Guilherme Leite Gonçalves, Brezilya 40

Marx ve Hindistan Sosyolojisi
Satish Deshpvee, Hindistan 42

Yirmi Birinci Yüzyılda Marx
Michelle Williams, Güney Afrika 44

Marx ve Küresel Güney
Raju Das, Kanada, ve David Fasenfest, ABD 46

> SERBEST BÖLÜM

Çin'de Sınıf Eşitsizlikleri ve Toplumsal Mücadeleler
Jenny Chan, Hong Kong 48

Hindistan'daki Devlet Üniversiteleri ve Özel Üniversiteler
Niharika Jaiswal, Hindistan 50

Küresel Diyalog Yayın Kurulu Yenileniyor 52

“Tarihin bu zorlu sürecinde biz sosyologlar, günümüzdeki çatışmalara ve anlaşmazlıklara karşı duyarsız bir mesafede duramayız. Aksi takdirde temel paydaşlar olan sivil toplumun ilgisini kaybetme riskini taşıyoruz.”

Margaret Abraham

> Sermaye Emperyalizmi Üstüne: Virgínia Fontes'le söyleşi

Virgínia Fontes.

Virgínia Fontes, Latin Amerika'nın günümüzdeki en önemli Marksist düşünürlerinden biridir. Fluminense Federal Üniversitesi'nde (UFF) Toplumsal Tarih Profesörü ve Rio de Janeiro'daki Oswaldo Cruz Vakfı'nda (Fiocruz) Kıdemli Araştırmacı olarak görev yapmıştır. 2005 yılında yayımlanan *Reflexões im-pertinentes: História e capitalismo contemporâneo* adlı kitabında, kuramsal düşünce ve ampirik analizin birleşimi üzerinden kapitalizmin gelişimini ve kapitalizmin yeni metalaştırma biçimlerini incelemiştir. Araştırması, el koyma kavramına dayanarak sosyal teoride siyasal iktisadın eleştirisinin yeniden canlandırılmasını yansıtmaktadır. 2010 yılında yayımlanan ve yaygın olarak takdir gören çalışması *O Brasil e o capital-imperialismo. Teoria e história* ise düşüncelerinin en yüksek noktasına işaret ediyordu. Marksist Bağımlılık Teorisinin en önemli yazarlarından biri olan Ruy Mauro Marini ile eleştirel bir diyalog içinde, Latin Amerika Marksizmini 1960'ların tezlerinin ötesine taşıyabilecek yeni bir emperyalizm teorisi ileri sürdü. Burada Fontes'le Rio de Janeiro Devlet Üniversitesi'nden (UERJ) Hukuk Sosyolojisi Profesörü **Guilherme Leite Gonçalves** görüşüyor.

Guilherme Lite Gonçalves: Bağımlılık teorisi, bilginin üretimi ve dolaşımı bağlamında Latin Amerika düşüncesinin üzerinde gezen entelektüel madunluğu örnek bir şekilde aşmıştır. Küresel olarak pek çok çalışma alanına yayılmıştır. Bu tanınmışlığını, bu teorinin toplum yapılarını tanımlama ve eleştirme potansiyeli ışığında açıklamak mümkün müdür?

Virgínia Fontes: Marksist Bağımlılık Teorisini (MBT) anti-kapitalist sonuçlar yerine "uyarlanabilir" sonuçları olan yaklaşımlardan ayırmak için ciddi bir kuramsal çaba var. W.W. Rostow'un "azgelişmiş" ülkelerin "kendilerini geliştirmek" için atmaları gereken adımları vaaz eden *The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto* (1960, Türkçesi *İktisadi Gelişmenin Merhaleleri*, 1999) isimli kiti-

bı uluslararası kurumların mantrası haline geldi. Pek çok analiz bunların yanıldığını gösterdi. Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu gibi BM kuruluşları, kapitalizmin genişlemesinin geç gelenlerin gelişmesini bloke ettiğini, çünkü “eşitsiz mübadelenin” bu ülkelerin ürettiği varlıkları kurtuttuğunu ve sanayileşmelerine engel olduğunu gösterdi. Diğerleri az gelişmişliği çevre ülkelerdeki kapitalist kalkınma biçimi olarak gördü. Eleştirilere rağmen bu teoriler hala “kapitalist kalkınma”ya bulaşmış durumdadır.

MBT bu yaklaşımların ötesine geçti. Kapitalizmin genişlemesini eşitsizliklerin alevlenmesi olarak analiz ederek hem kapitalist ilişkilerin tümünü ele aldı, hem de değer teorisi üzerinden kapitalizmin çevre ülkelerde kendini *genişletme* biçimlerini analiz etti. Yalnızca kapitalizmin az gelişmişliği ve farklı bağımlılık türlerini değil, kapitalizmin kendisini aşma ihtiyacını vurgulamak açısından teorik ve pratik anlamda büyük bir adım atmış oldu.

GLG: Çalışmalarınızda Ruy Mauro Marini’nin çevre kapitalizmi tezini eleştirel bir şekilde kabulü var. Marini için Latin Amerika burjuvazisinin bağımlılığı, bölgede deforme olmuş bir kapitalist kalkınmaya neden oldu. Bunun nedeni, emeğin aşırı sömürsü nedeniyle değer yasasının kısıtlı işleyişiydi. Yani, işçilerin tüketimi için gerekli kaynakları sermaye birikimine çevirerek, çevre burjuvazisi hem artı değer bir kısmını kendisi saklamayı hem de bir kısmını kapitalist merkeze arktarmayı başarıyor. Bu tezin karşılaştığı engeller nelerdir?

VF: Marini bu konuda ikili bir perspektifi olan temel bir düşündürdür. Ona göre, belirli bir çevre ülkesinin oynadığı rol kesin olarak takip edilmemiştir. Emperyalizme, yerel sermaye birikime, toplumsal mücadelelere, devlete, ve diğer şeylere bağlı değişkenler var. Onun analizi, sabit ve kesin bir ülkeler hiyerarşisini ve diğer indirgemecilikleri reddettiği için tarihsellik taşır. Bu reddi onun Brezilya alt-emperyalizmini uluslararası kapitalizmdeki değişiklikler bağlamında anlamasını sağlar. Dahası, emperyalizm içinde değer yasasına dair yapısal bir yaklaşım geliştirmiştir: çevre ülkelerde işçilerin aşırı sömürülmesi, ve üretim ve tüketim döngüleri arasındaki ayırım, değer kapitalist merkezlere transferini açıklıyor. Dolayısıyla, Marini, Marx’ın değer teorisinin emperyalizmi ve evrenselliği arasındaki, ve ulusal özgünlükler ve emperyalist gerilimler arasındaki çelişkileri göz önünde bulundurur.

Bu cesur ifadeler sürekli yeniden yorumlamayı gerektirir, çünkü bunlar aynı zamanda hem kapitalist ilişkilerin genişlemesini hem de bağımlılığın eşitsiz şekilde yeniden kurulum sürecini ele alır. Bağımlılığın ülkeler arasında sabit ilişkiler üretmediği veya kapitalizm içinde sürekli bir alt-döngüde sonuçlanmadığı çıkarımını yapmamızı sağlar. Onun yerine, çelişkilerinin yoğunlaşmasını temsil eder. Köylülerin yoğun

bir yoksun bırakılma sürecinden geçtiği bir zaman diliminin ardından Brezilya’daki kapitalist toplumsal ilişkilerin genişlediğini analiz ettim. Köylülerin “rezerv”inin azalmasından sonra değer yasasının genişleme eğilimi, emek gücünün yeniden üretiminin sosyo-tarihsel gereksinimleri nedeniyle –azalmamış– güçlenmişti. Yoğun mücadele sonunda işçiler durumlarında küçük bir iyileşme sağlamış, fakat sonrasında sermaye tarafından desteklenen agresif bir *ikincil el koyma* döngüsüyle karşılaşmışlardı. Bu ikincil el koyma durumundan aynı zamanda merkez ülkeleri de etkilemişti. Marini’nin aşırı sömürü tezinin uluslararası durum ışığında sürekli incelenmesinin gerekliliği bu yüzdendir.

Aynı zamanda üretim ve tüketim arasındaki ayrıma dair de bir takım değişiklikler gerçekleşmiştir. 1960’larda Brezilya endüstrisi, küçük ölçek toplumsal tabakanın tüketimini veya ihracatı amaçlayarak lüks ürünler üretiyordu. Fakat 1970’ten sonra tüketim kredileri bu ürünleri kapsamaya başladı, böylece üretim ve tüketim arasındaki boşluğu dönüştürdü, ve aynı zamanda eşitsizlikleri körükledi. Marini Brezilya alt-emperyalizminin (aşırı sömürülen işçi sınıfının düşük tüketimi nedeniyle) metaların ihracatıyla, ve devletin göreceli özerkliğiyle tanımlandığı ileri sürdü. Bu anlamda, 1990’lardan beri Brezilya şirketlerinin diğer çevre ülkelere taşınmasının ve doğrudan sermaye ihraç eden veya diğer ülkelerdeki emek gücü ve doğal kaynakları sömüren Brezilyalı çok uluslu şirketlerin, bu alt-emperyalizmin bir kanıtı olduğuna işaret ettim. Marini’nin çalışmasında çevre ülkelerde “deforme” olmuş kapitalizm hipotezini görmüyorum, çünkü bu fikir bu önceki aşamanın “normalleşmiş kapitalizm”e dönüşüğünü ima eder, ki bu da yanlış bir varsayımdır.

GLG: Marini’nin alt-emperyalizm kavramı ile sizin sermaye emperyalizmi kavramı arasındaki fark nedir? Neden “sermaye kapitalizmi”?

VF: Analizlerimiz arasında on yıllar var. Marini değer aktarımının yapısal sürecini vurgular, ben ise emek için hazır olan insanların toplumsal üretimini (el koyma), belirli yoğunlaştırma ve mülklerin uluslararasılaştırması biçimlerini, yeni değer edinim biçimlerini ve (Gramsci’den yola çıkarak) devletlerin ve siyasetin yeniden tasarımını ilişkilendirmeye çalışıyorum. Toplumsal çelişkilerin alevlenişi giderek daha çok, kapitalist-emperyalist-içi gerilimlere taşınsa bile, sermaye ve emek arasındaki zıtlığa karşılık veriyor.

Sermaye-emperyalizminin genişlemesini kapitalizmin yeni bir düzeyi olarak adlandırıyorum. Burada, *yoğunlaşmış ve birbiriyle rekabet eden sermayeler konsorsiyum içinde hareket ediyor*. Sermayenin içsel hakimiyeti piyasalar, ihracat, sermaye döngüsü aracılığıyla dışsal genişlemesini gerektirir, ve toprağa, haklara ve çevrenin varoluşsal koşullarına ve nüfusların tamamına el koyulmasını teşvik eder. Sermaye için en önemli toplumsal ilişkiler, yoğun anti-komünizme bağlı olarak genelleştirilir. Burjuvanın yeni kesimleri ve

bazı çevre devletler güçlenir, fakat siyasi organizasyonunun çeşitliği sözde “demokratik” bir çerçeveye indirgenir. Merkezleşmenin düzeyi ve sermayenin merkezde ve bazı çevre ülkelerinde yoğunlaşması, artaran “soyut” ve “toplumsal” olan pornografik bir “saf mülk” füzyonun yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bir avuç büyük sermaye sahibi, sermayenin değerinin tespiti için acele eder ve “işlevsel kapitalistleri” en çeşitli, ve hatta acımasız değer elde etme biçimlerine iter. *Üretimin toplumsal kaynaklarına* ait özel mülk (değer elde edebilmek için üretim araçlarını ve emek gücünü toplama becerisi) mutlak hale gelir. Çoklu el koyma yoğunlaşır, her insan faaliyetinin sanayileşmesi üzerinden yeni ve korkunç emek biçimleri yaratır ve işçiler arasındaki rekabeti körükler.

Neoliberalizm ve kriz kavramlarından kaçmaya çalıştım. Neoliberalizm “medeni” kapitalizmin çöküşü değildir, çünkü sermaye-emperyalizmin krizi nedeniyle değil, *genişlemesi* nedeniyle ortaya çıkmıştır. Sermaye-emperyalizmin dramatik bir şekilde genişlemesi içinde yaşıyoruz: krizler giderek artan işçi kitlesini “saf” mülke dokunmadan etkiliyor. Sermayenin mekansal genişlemesi, çelişkili bir biçimde, işçi kitlelerinin ulusal alanda siyasi olarak muhafaza edilmesine tekabül ediyor. İnsanlığın büyük bir kısmı üretim ve/ya dolaşım sürecini, eşitsizlikleri yenileyerek, birleştiriyor. Temsili seçim formatı yaygınlaşıyor, fakat demokrasi zenginliğe dayalı otokratik modele indirgeniyor. Siyasi eylem iki kutuplu oluyor: sermaye için uluslararasılaşmış ve emek için bölünmüş. Resmi uluslararası kuruluşlar (BM, DTÖ, IMF), gayriresmi siyaset (kar amacı gütmeyen kuruluşların yaygınlaşması), veya devlet içinde resmi siyaset üzerinden yoğun bir burjuvazi eylemliliği söz konusu. Burjuvazi, kapitalizmi aşmaya çalışan her türlü popüler çabayı, uzman komisyonları ve anayasal ablukalarla engellemeye çalışıyor. Sermaye tarafından finanse edilen bürokrasi devletler içindeki kamu yönetimine hükmediyor, demokratik özellikleri ve madunların eylem alanını azaltıyor. Kriz değil, sermayeci-emperyalist genişleme, toplumsal sınıflar ve sermayeci-emperyalist ülkeler arasında yeni ulusal ve uluslararası gerilimlere yol açıyor

GLG: Sermaye-emperyalizmi fikrinin tabanında el koyma hakkındaki tartışma yatıyor. Bu tartışma Marx’ın ilksel birikime dair düşüncelerine atıfta bulunuyor. Bu tartışmanın Rosa Luxemburg’a kadar giden uzun bir geleneği var. Siz bu geleneğin içinde nerede duruyorsunuz? El koyma ne demek, ve artı değer edinimiyle ilişkisi nedir?

VF: Marx el koyma eylemlerinin kapitalist toplumsal dinamikleri birleştirdiği konusunda ısrarcıdır. Yalnızca “önceki moment” değildir. Özgür işçilerin varlığı, sermaye ve emeği değer elde etmek için birbirinin içine yerleştirerek, *elzem toplumsal ilişkilerinin genişlemesi için toplumsal zemini oluşturur*. Şimdilerde, bu harcanabilirlik tüm nüfusa

erişiyor, tekil varlıkları yalnızca bir gerekliliğe, emek gücünün her koşulda satışını gerçekleştirebilmek için zorunlu bir tanzime dönüştürüyor. Büyük el koyma eylemi kapitalist genişlemenin ilk toplumsal koşulu ve sonucudur.

Yakın zamana kadar, dünya nüfusunun çoğunluğu kırsal alanlarda, kapitalizm öncesi koşullarda yaşıyordu. Kırsal dünya kentsel kapitalizm karşısında etkili bir dışsallık gibi görünüyordu, fakat bu artık böyle değil. Rosa Luxemburg, kapitalist toplumların katı sınırları içinde ticari başarının imkansızlığı nedeniyle, sermayenin genişlemesinin kapitalist olmayan cepheler gerektirdiğini ileri sürüyordu. David Harvey, kapitalizmin bugün bu tür dışsallıklar (“normalleşmiş” kapitalizmin daha da genişlediğine işaret eden “mülksüzleşme”) ürettiğini söyleyerek bu formülasyonu değiştirdi. Ben buna katılmıyorum: hiç bir zaman “normalleşmiş” kapitalizm varolmadı, içinde varoluyor gibi görünen ülkeler barbar ve emperyalist değer elde etme biçimleri uyguladı. Bunlar imalı ifadeler, fakat sermayeye (dışsal değil) içkin olan temel toplumsal ilişkinin zorunlulukların üretimi olduğu, ve bunların ilkinin kendi geçimini piyasalardan sağlama gereği toplumsal beşerlerin üretimi olduğu konusunda ısrarcı olmalıyız. Rosa Luxemburg bize kapitalist toplumsal ilişkilerin sürekli genişlemesinin baskın rolünü hatırlatıyor.

GLG: El koyma kavramı Marksist analizi bir siyasal iktisat eleştirisi olarak anlama açısından ne kadar önemli?

VF: Artık el koyma eylemlerini görmezden gelmek mümkün değildir. [Eski] toprağa el koyma hala kırsal alanlarda devam etmekte. Yeni el koyma biçimleri ise kentsel nüfuslara yüzyıllardır saldırmakta. Bu ikinci biçime ikincil el koyma diyorum. Bunlar, toprak gibi üretim araçları açısından bir mülk kaybını temsil etmiyorlar. Şu anda ikincil el koyma iki şekilde hareket etmektedir: 1) On altıncı ve on sekizinci yüzyıllardaki İngiliz parlamentosunun el koymasına benzer şekilde, hakların süregelen geri çekilmesi gibi, emek sözleşmesiyle alakalı olanlar dahil, pek çok durumda sözleşmenin kendisinin bastırmak; kamusal işletmelerin özelleştirilmesi; büyük faaliyet alanlarını değer edinimine açmak, özellikle de eğitim ve sağlıkta; 2) doğal kaynaklara el koyma, su ve ormanlar gibi, bunlar toplumsal kullanım amaçlıydılar, ve tekel sahipliği on yıllar önce hayal bile edilemezdi. Aslında, yaşamın yeniden üretim koşulları, biyolojik yaşam ve insan yaşamı patentleri, ve genetik yapısı değiştirilmiş tohumların kullanımı üzerinden tekelleştiriliyor.

Üretimin toplumsal kaynakları yoğunlaşması ve el koyma eylemlerinin yoğunlaşması arasındaki bağdaşmayı göstermek, kapitalizmin emek ve değer edinimi olmadan yaşayamayacağını altını çiziyor. En barbarından en “yenilikçi”sine, giderek artan rekabetin çoklu ve birbiriyle bağlantılı biçimlere girebilir, ve uluslararası çatışma araçlarından yoksun kalmış işçilere empoze edilir,. Sanki iyi (üretken) ve kötü

(finansal) kapitalistler varmış gibi, “finansallaşmadan” bahsetmek yeterli değildir. Bu kapitalistler birleşmiştir ve ekonominin hemen hemen tüm sektörlerinde birlikte hareket eder ve işçilerden değer elde etmeye bağımlıdırlar.

GLG: Brezilya’da 2012 yılında gerçekleşen meclis darbesini nasıl açıklıyorsunuz?

VF: Brezilya yaygın toplumsal ilişkileri (büyük çapta birincil ve ikincil el koyma, ve çeşitli değer edinme biçimleriyle, sermayenin yoğunlaşması), ve sermaye-emperyalizminin genişlemesiyle doğrudan ilişkili sanayileşme süreci nedeniyle, kapitalist bir ülkedir. Brezilya burjuvazi sermaye-emperyalizmini savunmada aktif bir rol oynamıştır; özelleştirmeler ve Cardoso’nun (PSBD) hükümetine yapılan sermaye yardımları nedeniyle sürdürülmüş bir büyümeden faydalanmışlardır. Onlardan sonra gelen, İşçi Partisinin (İP) liderliğini yaptığı hükümet de haklara el koymuştur, fakat daha göze çarpmayan bir biçimde. O yıllarda Brezilya burjuvazisi (seçim kampanyası başlıkları üzerinden) resmi ve gayri resmi siyasal eylemlerde bulundu. Sivil toplum örgütleri aracılığıyla, atama, kaynak kısmı ve suçlulaştırma yoluyla, işçi sınıfının çabalarını etkisiz hale getirmeye çalıştılar.

2016 darbesi 2013-14’te başlamış ve yaygın düzeni bozmuş bir ekonomik krizden güdülenmişti. Yolsuzluk ulusal kamuoyuna teşhir edilince, daha zayıf burjuvazi kesimleri birbirlerini ifşa etme yoluna gittiler. Bazı Brezilya şirketleri çokuluslu oldu, bu da hem içeride hem dışardaki gerilim-

leri arttırdı. Yerel düzenlemeler yabancı rakipler tarafından rapor ediliyordu. Yargısal cezalar hem içsel hem dışsal düzenlemelerin yeniden yapılması gerektiğini gösterdi. Hakim sınıfların bir araya gelmesi, işçilerin maruz kaldığı gaddar ikincil ek koyma eyleminin hızlanması ve şiddetlenmesi temelindeydi.

Brezilya’nın son zamanda sermaye-emperyalizmi altındaki demokrasisi, bir yandan Brezilya sermayenin uluslararasılaşmasına desteği garanti altında alırken, diğer yandan da halkın yatıştırıldığını varsayıyordu. Kapitalist yanlısı sol (İP) bu süreci tamamlamak için seçilmişti. Fakat, bu, seçim kabetini ve bunun maliyetlerini arttırdı. Aşırı sağcı Amerikalı mevkidaşlarının desteğiyle birlikte Brezilyalı gruplar, İP’yi suçlulaştıran ve *herhangi bi tutarlı sol grubun* önemli bir siyasi pozisyona gelmesini engelleyecek, yoğun bi anti-komünist propagandayı finanse ettiler. Televizyon yayınları üzerindeki tek el de tek taraflı bir diktat empoze etti, buna nüfusun boyun eğmeyen kısımlarına karşı aşırı polis ve paramiliter şiddeti eşlik etti. Tüm bunlar burjuva kurumlarının, ve onların denge ve frenleri altında olud. Sermayenin çıkarlarının hızlıca anayasallaştırıldığını, el koymaların ve kamu borçlarının (yerli ya da yabancı) sahiplerinin karları dahil olmak üzere, kanuna uymayan değer edimi biçimlerinin güvence altına alındığını görüyoruz. Anayasa (Brezilyalı veya yabancı) kapitalistlerin çıkarlarına uyduğu zaman uygulanıyor. ■

Guilherme Leite Gonçalves’e ulaşmak için: <guilherme.leite@uerj.br>
Virginia Fontes’e ulaşmak için: <virginia.fontes@gmail.com>

> Güç, Şiddet ve Adalet

Margaret Abraham, Hofstra Üniversitesi, ABD, ISA Başkanı ve XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi Program Komitesi Başkanı

XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi 15-21 Temmuz 2018 tarihlerinde bu mekanda gerçekleşecek: Metro Toronto Kongre Merkezi.

Toronto kentinde gerçekleşecek olan XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi'nden yalnızca bir kaç uzakta olduğumuza inanmak güç. Disiplinin kuruluşundan beri sosyologlar, güç, şiddet, adaletle ve bunların toplumdaki etkileriyle ilgilendiler. Günümüzdeki toplumsal, ekonomik ve siyasi sorunlar, bu sosyolojik meşgalelerin geçerliliğini güçlendiriyor. İçinde yaşadığımız zamanlar bu konuları daha da aciliyetle ele almamızı gerektiriyor. "Güç, Şiddet ve Adalet: Yansımalar, Yanıtlar ve Sorumluluklar" temasıyla bu Kongre, sosyologların ve diğer sosyal bilimcilerin yaşamlarımızı çok şekilde etkileyen bu temel kavramları ele alma biçimlerini konuşabilecekleri, tartışabilecekleri ve değerlendirebilecekleri önemli bir platform sağlıyor.

Kongrede yaklaşık 1.2000 oturum düzenlenmiş, 10.000'den fazla sunum özeti gönderilmiştir. Dünyanın her yanından 5.000'den fazla katılımcının, 15-21 Temmuz 2018 tarihleri arasında bilgi paylaşmak, fikir alışverişinde bulunmak ve Kongre teması içindeki konulara dair bir perspektif yelpazesi sunmak üzere Kanada'nın Toronto kentine gelmesini bekliyoruz. XIX ISA Dünya Kongresinin teması, toplumu şekillendiren ve değiştiren ana kuvvet olarak –siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik - güce atıfta bulunuyor. Konuların yelpazesi, karşılaştığımız zorluklara, ve aynı zamanda dünyamızı etkileyen şiddet ve adaletsizliğe çözümler bulma kararlılığımıza işaret ediyor.

> **Sosyolojinin ve Toplumun temel meseleleri**

Sosyologların temel meselelerinden birinin toplumsal davranış ve toplumsal kurumları eleştirel bir biçimde çalışmak olduğunu biliyoruz. Fakat, bir şeylerin neden böyle olduklarını anlamak yeterli değildir. Sosyolojik bilgimizi aynı zamanda dünyayı daha iyi bir yönde değiştirebilmek için kullanmamız gerekir. Bu amaçla, toplumsal yapıları, toplumsal ilişkileri, toplumsal davranışları etkileyen konuları ele almamız, ve günümüzün temel zorlukları hakkında halkla ilişki kurmamız gerekiyor. Bu, sosyolojiyi, gücü ve güçlüyü sorgulayacak şekilde harekete geçirmeyi; örneğin sömürge tarihlerini ve günümüzdeki toprak işgallerini incelemeyi ve eleştirmeyi; yerli insanlara ve azınlıklara karşı şiddeti arttıran yapılar ve kültürel süreçler üzerine düşünmeyi; ataerkillik ve kadınlara karşı sürmekte olan şiddet ve ayrımcılığı yeniden düşünmeyi; savaşların şiddetini ve savaş sonrası çatışmaları, yoksulluğu, ırkçılığı, toplumsal cinsiyet ve kesişimsel şiddeti, zorunlu göç ve mülksüzleştirme, daha adaletli bir dünya yaratma amacıyla incelemeyi zorunlu kılıyor. Bu bağlamda, “güç”, “şiddet” ve “adalet” günümüz dünyasında ele almamız gereken temel meseleleri kapsayan çarpıcı kavramlardır. Dolayısıyla bir araya geldiklerinde XIX Dünya Sosyoloji Kongresi için yerinde ve uygun bir tema oluşturuyorlar.

Bizler, şiddet, savaşlar, çatışma ve nefret kazanının tam ortasındayız. Aynı zamanda varolan sistemlerin kargaşa içinde olduğu, bir zamanlar saygı duyulan kurumların parçalandığı, ve demokrasinin kendisinin krizde olduğu bir zamanda yaşıyoruz. Dünyanın pek çok yerinde bir kurum olarak devlet, aşırı milliyetçiliği ve yabancı düşmanı dürtüleri destekleyen, ve azınlıklara ve muhalif gruplara zulmeden bir aygıt olarak görülüyor. Uluslararası düzeni sağlamak için varolan örgütler olanları çaresiz veya etkisiz bir şekilde izlerken, daha küçük ve kırılgan milletlere karşı ölçsüz şiddet uygulayan hegemonik oligarşiler var. Eşitlikçi idealler güçlülere hizmet eden uysal araçlara dönüşmekte, ve uluslar “demokrasi yaymak” adına yokedilmekte. “Terörle savaş” bireysel hak ve özgürlükleri kısıtlamak için mükemmel bir mazeret olarak kullanılmaktadır. Bunun özgürlük, adalet ve demokrasi için anlamı nedir? Dünyamıza acı veren şiddetin, nefretin ve öfkenin tam merkezinde göze çarpan adaletsizlikler, ve azimle piyasa ve karlılığa odaklanmış neoliberal ekonomik rejimin ortaya çıkardığı eşitsizlikler var. Bunların yanı sıra, devlet gücü düzenli olarak tüm ülkelerde iktidar seçkinlerinin hegemonyasını korumak ve statükoyu sürdürmek için kullanılmaktadır. Ne devletin üstünlüğü ne de piyasanın gücü daha iyi bir dünya yaratmakta başarılı olmuştur. Bu şiddet dolu çatışmalı dünyada, sosyologlar olarak bizim sorumluluğumuz, eşitsizliği ve adaletsizliği körükleyen hakim kurumları, inançları, ideolojileri ve eylemleri araştırmak ve sorgulamaktır.

Toplulukları güçlendiren, şiddeti azaltan ve adaleti destekleyen gruplar, şiddet karşıtı hareketler, insani müdahaleler, ve barış süreçleri, karanlığın ortasında bir umut ışığı oluşturmakta. Zorbalığa, ayrıcalıklılar ve diğerleri arasındaki uçurumlara, çevresel hasara, işsizliğe, ve diğer adaletsizliklere karşı örgütlenen protesto hareketleri, kudret simsarlarına meydan okumuştur. Fakat, direniş öldüğünde veya hareketler kurumsal dönüşümü sağlayacak şekilde sürdürülmediğinde, iktidar seçkinleri ve statüko kaçınılmaz olarak, ve çoğunlukla yoğunlaştırılmış, bir baskı eşliğinde geri gelmektedir. Vatandaşların eylemlerinin yörüngesi, toplumsal adalet arayışının sonu olmayan ve çoğunlukla yıldırıcı bir süreç olduğunun karanlık bir hatırlatıcısıdır. Fakat vazgeçmemeliyiz! Bu Kongre, kamu yararı için önemli konulara değinerek sivil toplumun çıkarları temsil etmektedir.

Bu kongrenin teması, tarihin bu zorlu sürecinde biz sosyologların günümüzdeki çatışmalara ve anlaşmazlıklara karşı duyarsız bir mesafede durmayacağımızın bir ifadesidir. Aksi takdirde temel paydaşlar olan sivil toplumun ilgisini kaybetme riskini taşıyoruz. Karşılığında bu, sorunlu dünyamızın karmaşık meselelerini aktif bir şekilde, çekinmeden ele alan bağlamsal küresel kamusal bir sosyoloji sunmak demektir. Sosyologların, sosyal bilimcilerin, gazetecilerin, ve aktivistlerin bir araya geldiği bu kadar büyük bir toplantı, sivil toplumu etkileyen türbülanslı siyasal, ekonomik ve sosyal olayları görmezden gelemez. Eşitsizlik, etnomerkezcilik, aşırı milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve insan hakları konlarına dair şiddet ve toplumsal adalet meseleleri tartışmalarımızın merkezinde olmak zorundadır.

Sosyoloji diğer disiplinlerden kavrayışları da içerir, dolayısıyla toplumun en zorlu endişelerine yanıt aratışına anlamlı ve önemli katkılar sunmak için benzersiz bir pozisyonadadır. Temamız “Güç, Şiddet ve Adalet” siyaset bilimi, iktisat, antropoloji, psikoloji ve tarih gibi disiplinler için de önem taşımaktadır. Bu disiplinler, dünyamıza dair farklı perspektifler sunmaları dolayısıyla toplumsal adalet için sonsuz arayışımızda önemli ortaklardır. Bilgi üretmeye ve paylaşmaya, ve toplumsal değişim için kolektif eylem içinde bulunmaya dair bu küresel çabada, XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi, sosyologlar ve farklı disiplinlerden konuşmacılar için çok çeşitli oturumlarda farklı konular üzerine kendi perspektifleri sunmalarını sağlayacak bir platform oluşturacak. Sizinle Toronto’da görüşmeyi heyecanla bekliyorum! Hep birlikte kederli dünyamızın karşı karşıya olduğu karmaşık toplumsal, ekonomik ve siyasi zorluklara dair alayışımızı derinleştireceğimize ve şiddeti yoğunlaştıran, eşitlik ve adaleti yok eden güçlere karşı çıkmak için etkili yollar bulacağımıza dair umudum var. ■

Margaret Abraham’a ulaşmak için: <Margaret.Abraham@Hofstra.edu>

> Kanada Sosyolojisi

CSA

Canadian Sociological Association
La Société canadienne de sociologie

SCS

Committing Sociology
Since 1964

www.csa-scs.ca

ve Dünya Kongresi

Rima Wilkes, British Columbia Üniversitesi,
Kanada Sosyoloji Derneği Başkanı, ISA Mantık ve
Metodoloji (RC33) Araştırma Komitesi Program
Koordinatorü ve XIX ISA Dünya Sosyoloji
Kongresi Yerel Organizasyon Komitesi Üyesi

Kanadalı sosyologlar ve Kanada Sosyoloji Derneği (<http://www.csa-scs.ca/>) üyeleri, XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi'ne ev sahipliği yapacak olmaları nedeniyle çok heyecanlılar. Kongre, 15-21 Temmuz 2018 tarihleri arasında Toronto, Ontario, Kanada'da gerçekleşecek. Netice itibarıyla delegeler, birlikte Dish With One Spoon Wampum Belt Pakt'ını oluşturan Wendat, Anishinabek Ulusu ve Haundenousaunne Konfederasyonu'nun topraklarında, ve Mississaugas of the New Credit Ulusu topraklarında buluşacak. Dish With One Spoon Wampum Belt Paktı, Büyük Göller Bölgesinin barışçıl bir şekilde paylaşılmasını ve güvenliğini sağlayan anlaşmadır.

Bölgelere dair onaylamalar, Kanada'da giderek daha çok kamusal bir olay haline gelmiştir. Dolayısıyla daha çok açıklama ve yorumlama gerektirmektedir. Onaylamaların kökeninde, uzun süredir varolan Yerli aktivizmi, ve daha yakın zamanda 2008-2015 arasında Yerli Yatılı Okul Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu'nun çektiği ilgi yatmaktadır. Onaylama, geçmiş-

Kanadalı sosyologlar dünyanın dört bir yanından gelecek olan sosyologları karşılamaya hazırlanıyor.

te ve günümüzde verilmiş hasarlara derman olmasa da, bu eylemin dikkat çektiği konular Dünya Sosyoloji Kongre'sinin temasına uymaktadır: *Güç, Şiddet ve Adalet: Yansımalar, Yanıtlar ve Sorumluluklar*. Kanada bağlamında onaylama, halkların ve toprakların tarihine dair farkındalık göstermenin yanı sıra, bazen takdir ve minnettarlık ifade etmek için de kullanılır. Onaylama aynı zamanda siyasal bir eylemdir, özellikle Yerli olmayan insanlar için yerleşimci sömürgeciliği, anlaşma yükümlülükleri ve Kanada'nın bunları yerine getirmekteki başarısızlığına dair sert bir hatırlatmadır.

ISA Dünya Kongresi, dünyanın dört yanından gelecek binlerce akademisyenle birlikte, onaylama gibi zorlu eylemler ve daha pek çoğu hakkında dinlemek, öğrenmek ve diyalog kurmak için eşi benzeri olmayan bir fırsat sunmaktadır. Bazı katılımcılar ISA'ya ilk kez katılacak, diğerlerinin ise on yılları kapsayan deneyimi olacak. ISA'yla ve özellikle Dünya Kongresi'yle ilişkilenecek, bizleri ancak bu benzersiz tanışma fırsatının mümkün kılabileceği şekilde bir araya getiriyor.

Kongre aynı zamanda Kanadalı sosyologlara dünyayla ilişkilene fırsatı sunuyor. Başka güçlü yönlerinin yanı sıra, teorik ve yöntemsel çeşitliliğe olan gerçek bağlılığı, Kanada

sosyolojisi güçlü kılan özelliklerinden biridir. Diğer ülkelerdeki benzerleri gibi Kanadalı sosyologlar da sürekli değişen ve çok çeşitli ampirik gerçekliğe açıktırlar. Öyle ki, Derneğin 1.000 üyesi, uygulamalı sosyolojiden sosyal teoriye, ilişkisel sosyolojiye, veya bilim, teknoloji ve bilgi sosyolojisine uzanan 28'den fazla araştırma kümesine aittir. Üyelerin ve araştırma kümelerinin disipline sunduğu en güçlü katkılar Kanada Sosyoloji Derneği'nin amiral gemisi olan *Canadian Review of Sociology/Revue canadienne de sociologie* <https://www.csa-scs.ca/canadian-review/>, dergisinde yayımlanmaktadır.

Dergiyi okuyunca ve ISA toplantılarında insanlarla tanışınca Kanadalı sosyologların da toplumsal adalet konusuyla, politika üretici pratik katkılarda bulunma konusuyla ve kamusal sosyolog rolünü üstlenmekle derin bir şekilde ilgilendiklerini göreceksiniz. Yeri gelmişken şunu da söyleyeyim: Hala yapacak çok iş var. Dünya Kongresi, dünyanın her yerinden gelen biz sosyologlar için güç, şiddet ve adaletle olan deneyimlerimiz ve müdahalelerimiz arasındaki benzerlik ve farklılıkları incelemek için bir şans olacak. Bu yaz gelişinizi heyecanla bekliyoruz! ■

Rima Wilkes'e ulaşmak için: <wilkesr@mail.ubc.ca>

> Kanada'da, Hep Birlikte Sosyoloji Yapmak için bir Fırsat

Patrizia Albanese, Ryerson Üniversitesi, Kanada ve XIX ISA Dünya Kongresi Yerel Organizasyon Komitesi Başkanı

1 Temmuz 2017'de Kanada 150. Yaşını kutladı. Bütün bir yıl, Kanadalılar Kanadalı olmalarını ve pek çok ölçekte –GDP, okuma yazma oranı, kadınların işgücüne katılımı, yüksek öğretim sürdüren nüfusun oranı, vs.- dünyanın en yaşanabilir ülkelerinden biri olarak görülen bir yerde yaşıyor olmalarını kutladılar. Ne var ki, bir yandan kutlayacak pek çok şey varken, diğer yandan eleştirecek daha da çok şey var.

> Kanada'nın çelişkisi

Toplamdaki ölçülerimizin ve küresel sıralamamızın etkililiğinin inkar edecek bir yanı yok; tabi eğer yakın zamanda Kanada'ya gelmiş bir göçmen, engelli bir kişi, bir Yerli, çocuklarına bakan bekar bir anne, ırksallaştırılmış bir grubun bir üyesi, Kanada'nın kuzeyinde yaşayan bir kişi veya iki yakayı bir araya getirmek ve ailesine bakabilmek için birden fazla yarı zamanlı işte çalışan bir aile reisi değilseniz. Eğer öyleyseniz, sizin hayatınızı ayrımcılık, güvencesizlik, yoksulluk ve esneklik daha çok belirliyordur.

Birlikte ele alındığında, Kanada'nın yükselişteki araştırmacıları tarafından *Küresel Diyalog*'un bu sayısında yazılmış beş makale, Kanada'yı bir çelişki olarak gösteriyor. Örneğin, Wu, Kanada'nın ötekilere dair bir "yüksek güven" yeri olduğunu yazarken, McIvor bizlere önemli

eşitsizlikleri ve lise öğrencilerinin borç yükünü hatırlatıyor. Kanada, Maiolino'nun gösterdiği gibi, bir yandan genç ve sözde ilerici Justin Trudeau'yu seçtiğimiz, fakat bir yandan da Kanada'nın ırk açısından en çeşitli şehri olan Toronto'da azınlık bir gruptan gelen kadın belediye başkanı adayı Olivia Chow'un, kimliğini beyaz erkek rakiplerinden farklı bir şekilde müzakere ve mobilize etmek zorunda bırakıldığı bir yer. Kendimizi sürekli ABD'den ayırt etmek istiyoruz, fakat Lachapelle ve Burnett'in anlattığı gibi, ABD'nin bilimsel sermayesinin hüküm sürmeye devam ettiği üniversitelerde okumaya ve çalışmaya devam ediyoruz. Vallee'nin çalışması bize bir yandan canlı bir şekilde Kanada'nın doğan güzelliklerin, diğer yandan da yokolan türlerini ve sahte çevresini anımsatıyor.

Kanada'nın güçlü yönleri var, fakat pek çok sakininin hayatı karmaşık bir şekilde bir eşitsizlikler ağının tuzağındadır. Kanada sosyolojisi, hatalardan azade olmamakla birlikte, sıklıkla bu eşitsizliklere dikkat çekmeye çalışmıştır. Bu da bir önceki (muhafazakar) Kanada Başbakanı Stephen Harper'in gözünden kaçmamıştır.

> Kanada ve Ötesinde Sosyoloji Yapmak

2013 yılında bir yolcu trenin hedef alan terör saldırısının önlenmesinde sonra soruları yanıtlayan dönemin

Kanada Başbakanı Stephen Harper “sosyoloji yapmanın” zamanı olmadığı beyan etmişti. Benzer bir biçimde, 2017 sonbaharında ABD Başyargıcı John Roberts bir argümanı “sosyolojik fasa fiso” diyerek reddettiği zaman, bütün bir sosyoloji disiplinine karşı kin güttüğü söylenmişti. Biz sosyologların araştırmalarımızda, derslerimizde ve toplumsal eylemde güç, şiddet ve adalet(sizlik) konularıyla uğraşırken sıklıkla otoritelere meydan okuduğumuz göz önüne bulundurulunca, böyle darbeler şaşırtıcı değildir.

Yani, Harper’in “şimdi sosyoloji yapma zamanı değildir” sözüne karşı, bizler aynı fikirde değiliz! Gezegenimizin başına bela olan çalkantılı sosyo-politik iklim ve çevresel belirsizlikleri düşününce, şimdi tam da zamanıdır. Uluslararası Sosyoloji Derneği (ISA) ve Kanada Sosyoloji Derneği (CSA) hepimizin küresel bir ölçekte sosyoloji yapmak için çok iyi bir pozisyonda olduğumuza inanırken, bizler, sizleri ve binlerce delegeyi Temmuz 2018’de Toronto’da XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresinde karşılamaktan mutluluk duyacağız.

XIX ISA Dünya Sosyoloji Kongresi, ISA’nın ilham veren çalışkan başkanı Dr. Margaret Abraham tarafından seçilen *Güç, Şiddet ve Adalet: Yansımalar, Yanıtlar ve Sorumluluklar* temasıyla, dünyanın dört bir yanından sosyologlara bu çalkantılı zamanlarda eylem öndermek ve değişim aramak için bir alan sunuyor. Bu etkinlik ve yerinde teması, dünyanın her yerinden aktivistler ve akademisyenler için tanışma ve araştırma, teori, politika önerileri ve toplumsal eylem alışverişi için bir fırsat sağlıyor.

> XIX ISA Dünya Kongresi’nde Kanada Sosyolojisi

XIX ISA Dünya Kongresi Kanadalı sosyologlara da, evsahipliği yapmak, Kanada sosyolojisini göstermek ve işbirliği kurmak için benzersiz bir fırsat sunuyor. Dünya Kongresine aktif olarak katılacak yüzlerce Kanadalı sosyoloğa ek olarak, ISA, Kongre programında CSA’ya *Kanada Tematik Oturumları* için öne çıkan dört oturum vermiştir. Bu oturumlar Kanada çapında yapılmış oturum önerisi çağrısı ve rekabetçi bir inceleme sürecinin sonucu oluşturulmuştur. Zamana ve duruma uygunlukları, konuşmacıların Kanada çapındaki etkisi, ve toplumsal ve tarihsel

değerlerine bakılarak seçilmişlerdir. Bu oturumlar, ISA Dünya Kongresinde delegelere Kanada sosyolojisinden bir “tat” vermek isteyen, yirmiden fazla ileri gelen ve yükselişteki Kanadalı araştırmacının çalışmalarını içerecek. Lütfen aşağıdaki Kanada Tematik Oturumlarından birinde veya daha fazlasında bize katılın:

- Sosyoloji bize mülteci çocuklar ve gençlerin yeniden yerleşimi hakkında ne öğretebilir?
- Devletler toplumsal hareketleri nasıl şekillendiriyor
- Belirsiz zamanlarda Kanada sosyolojisi: Geçmiş üzerine düşünmek / gelecekle yüzleşmek
- Kanada’da kayıp ve öldürülmüş Yerli kadınlar: Sosyoloji masaya ne getirebilir?

CSA Yöneticisi Sherry Fox; Trent Üniversitesi’nden Dr. Jim Conley; Saint Mary’s Üniversitesi’nden Dr. Evie Tastoglou; Ryerson Üniversitesi’nden doktora adayı Margaret Bancarz; Memorial Üniversitesi’nden Dr. Mark Stoddart; Laval Üniversitesi’nden Dr. Simon LAnglois; Lethbridge Üniversitesi’nden Dr. Susan McDaniel; British Columbia Üniversitesi’nden Dr. Rima Wilkes; ve Guelph Üniversitesi’nden Dr. Myrna Dawson’dan oluşan Kanada Yerel Organizasyon Komitesi, ülkemizdeki Yerli halkların mücadelelerinde ve kolektif mobilizasyonlarında görülen güç, şiddet ve adaletsizliği vurgulamanın önemli olduğuna inandı. Bu güçlü temayı Yerli Kanadalı sanatçı Lydia Price tarafından çizilmiş Dünya Kongresi logosuyla yakalamaya çalıştık. Dünya Kongresi, uzlaşmaya ve daha iyi bir geleceğe doğru bir yol çizen Kanadalı araştırmacılar ve aktivistlerin çalışmalarına dikkat çekmek için önemli bir platform sağlıyor.

XIX ISA Dünya Kongresi, güçsüzleştirmeye, şiddete ve adaletsizliğe karşı toplulukları güçlendiren, şiddeti azaltan ve adaleti destekleyen yanıtları ve fikirleri paylaşmak için bir araya gelme fırsatıdır. Şimdi tartışma, beyin fırtınası yapma, tanışma ve daha adaletli toplumlar inşa etmek için sonraki adımları planlama zamanıdır. Sosyologlar olarak kim olduğumuzu ve yaptıklarımızı kutlama zamanıdır. Bize katılın! Temmuz’da Toronto’ya gelişinizi sabırsızlıkla bekliyoruz. ■

Patrizia Albanese’ye ulaşmak için: <palbanes@soc.ryerson.ca>

> Kanada Üniversiteleri. Yerellik ve Küresellik Arasında

François Lachapelle ve **Patrick John Burnett**, British Columbia Üniversitesi, Kanada

Doktora Değişim Ağları. Daha fazlası için bkz. <http://www.relational-academia.ca/canada-network.html>.

Resim: İlişkisel Akademi.

Son yıllarda, küresel üniversite sıralamaları Kanada'nın en iyi araştırma üniversitelerinin uluslararası bakışını överken, ülkedeki en iyi okullar gururla en kalifiye adayları bulmak için dünya çapında arayışta olduklarını duyurdular. ABD ve İngiltere'de son zamanlarda yaşanan siyasi iktidarsızlıklar sonrasında Kanada üniversiteleri, Trump ve Brexit'ten kaçanlara kucak açmaya, ve küresel itibar ve mükemmeliyet amaçlarını gerçekleştirmelerine yardımcı olmaya hazırıldı.

İlişkisel Akademi projesi (www.relational-academia.ca) 1960'ların sonunda ve bugün Kanada'dan "iyi" bir üniversite olmanın anlamının nasıl değiştiğini inceliyor. 1960'ların sonunda 1990'ların ortalarına kadar - ki bu Kanada'da milliyetçiliğin ve algılanan Amerikan hakimiyetinin yükseldiği bir dönemdi - "iyi" bir üniversite, Kanadalı öğretim üyelerini işe almaya ve vatandaşlarının ekonomik, ahlaki ve sivil mefaatleri için Kanadalı içerik okutmaya (bkz. Kanadalılaştırma Hareketi) adanmış üniversiteydi. Bunun aksine son yirmi yılda "iyi" üniversitenin misyonu değişti. Artık iyi üniversite olmak öğrenciler, çalışanlar, öğretim üyeleri ve mezunlardan uluslararası ilişkilenebilirliği arttırmak, uluslararası görünüm ve prestiji arttırmak anlamına geliyor. Yerellikten küreselliğe doğru gerçekleşen bu kaymanın doğasını belgelemek için, 1977 ve 2017 arasında Kanada'nın araştırma ağırlıklı en iyi on beş üniversitesinde (U15 grubu) çalışan 4.934 sosyal bilimcinin eğitim bilgilerini topladık.

Öğretim kadrosunun doktora derecelerinin ulusal kökeni incelendiğimizde, sonuçlar, son 40 yılda Kanada'da eğitilmiş kişilerin, İngilizce konuşulan daha alt ve orta sıralamalardaki U15 okullarında işe alım oranlarında önemli artışlar olduğunu, ve sosyal bilimler kadrosunun etkin bir biçimde Kanadalılaştığını - ya da Amerikanlıktan arındırıldığını- gösteriyor. Her ne kadar, aynı zaman aralığında Toronto Üniversitesi, McGill Üniversitesi ve British Columbia

Üniversiteleri'ne ağırlıklı ABD'de eğitilmiş bir kadronun hakim olduğunu (%70'in üzerinde) görüyoruz. 1997 ve 2017 arasında, İngilizce konuşulan üç ülke -Kanada, ABD ve İngiltere - kadrodaki doktoralı kişilerin %90'ından fazlasının ulusal kökenini oluşturuyordu. U15 okullarında Küresel Güney'deki okullardan doktoralı yalnızca 19 kişi çalışıyordu (%0.5'den az). Bunların arasında ise altı kişiyle Güney Afrika ve dört kişiyle Hindistan olmak üzere, iki eski İngiliz sömürgesi başı çekiyordu.

Küresel Kuzey'in uluslararası öğrenci oranlarını arttırmaya hevesli araştırma yoğunluklu üniversitelerinin değişen siyasal iktisadının ötesinde, Kanada'nın U15 okullarında gerçek anlamda bir "uluslararası kadro"dan bahsedebilir miyiz? Son yirmi yılda öğretim üyelerinin lisans derecelerinin aldığı ülkelere baktığımızda, sıralamaların üstlerindeki üniversitelerde lisans derecesini Anglo-Amerika ülkelerinin dışından almış araştırmacıların oranının %9'dan %18'e çıkarak ikiye katlandığını görüyoruz. 2017 yılında bu kişilerin yarısı 34 Küresel Güney ülkesinden, ve doktoralarını Amerikan üniversitelerinden almışlardı.

Kanada akademisinin daha yüksek kademelerinde, uluslararasılaşma iki anlama gelir: ya Amerikanlaşma ya da ABD-aracılığıyla uluslararasılaşma için kullanılan bir kelime. Araştırmamız, küresel çapta asimetrik bilgi, öğrenci ve araştırmacı dolaşımında Amerikanın merkezi pozisyonunun altını çiziyor. Fakat ulusal bağlam için daha önemlisi, Kanada okullarının küresel sosyal bilimler alanında İngilizdili hakimiyetine, *hükmedilen hakim* pozisyonuyla katkıda bulunduğunu, ve aynı zamanda ABD bilimsel sermayesinin hükümdarlığının sürdüğü yerde yerelde *hükmedilen* pozisyonuna tabi olduğunu gösteriyor. ■

François Lachapelle'e ulaşmak için: <f.lachapelle@alumni.ubc.ca>
Patrick John Burnett'e ulaşmak için: <pjb@sociologyx.ca>

> Öğrenci Borçlarının Kanadalı Yeni Mezunlar Üzerindeki Etkileri

Mitchell McIvor, Toronto Üniversitesi, Kanada

Fotoğraf: Quinn Dombrowski, 2017,
<https://www.flickr.com/photos/quinnanya/37230366906>.
 CC BY-SA 2.0.

Yüksek öğrenim, pek çok ülkede emek piyasasının zenginliğiyle aynı anlama geliyor, ve sınıf hareketliliğindeki eşitleyici olarak görülüyor. Yüksek öğrenim zenginlik için her zaman olduğu kadar önemli, fakat artan öğrenim ücretleri öğrenci borçlarını da katlayarak artırıyor. Bu eğilim çok kez belgelenmiştir, fakat araştırmacılar öğrenci borçlarının üniversiteden yeni mezun olanları nasıl etkilediğini araştırmak konusunda geri kalmışlardır. Bir soru özellikle yanıtlanmalıdır: öğrenci borçları yeni mezunların emek piyasasına geçisini nasıl etkiliyor? Bu soru ve sosyo-ekonomik arkplanın öğrenci borçlarının etkilerinin hafifletip hafifletmediği sorusu, tez araştırmamın odağını oluşturuyor. Bu çalışmada, 2010 yılında üniversiteden mezun olmuş öğrenciler üzerine mezuniyetten 3 yıl sonra toplanmış olan, ulusal olarak temsili Kanada verilerini kullanıyorum.

Üniversiteye giden ilk nesil öğrenciler finansal, sosyal ve kültürel sermaye bağlamında ikinci nesil öğrencilerle karşılaştırıldığında dezavantajlı durumdadır. Mezuniyetten sonra konularıyla ilgili iş bulmak için daha az sosyal ağ bağlantılarına sahiptirler. CV'lerini geliştirmek ve üniversite alanında hareket etmek konusunda daha az bilgiye sahiptirler. Ailelerinden daha az finansal destek alabilmektedirler, bu da onların öğrenci borçlarına olan bağımlılıklarını arttırmak-

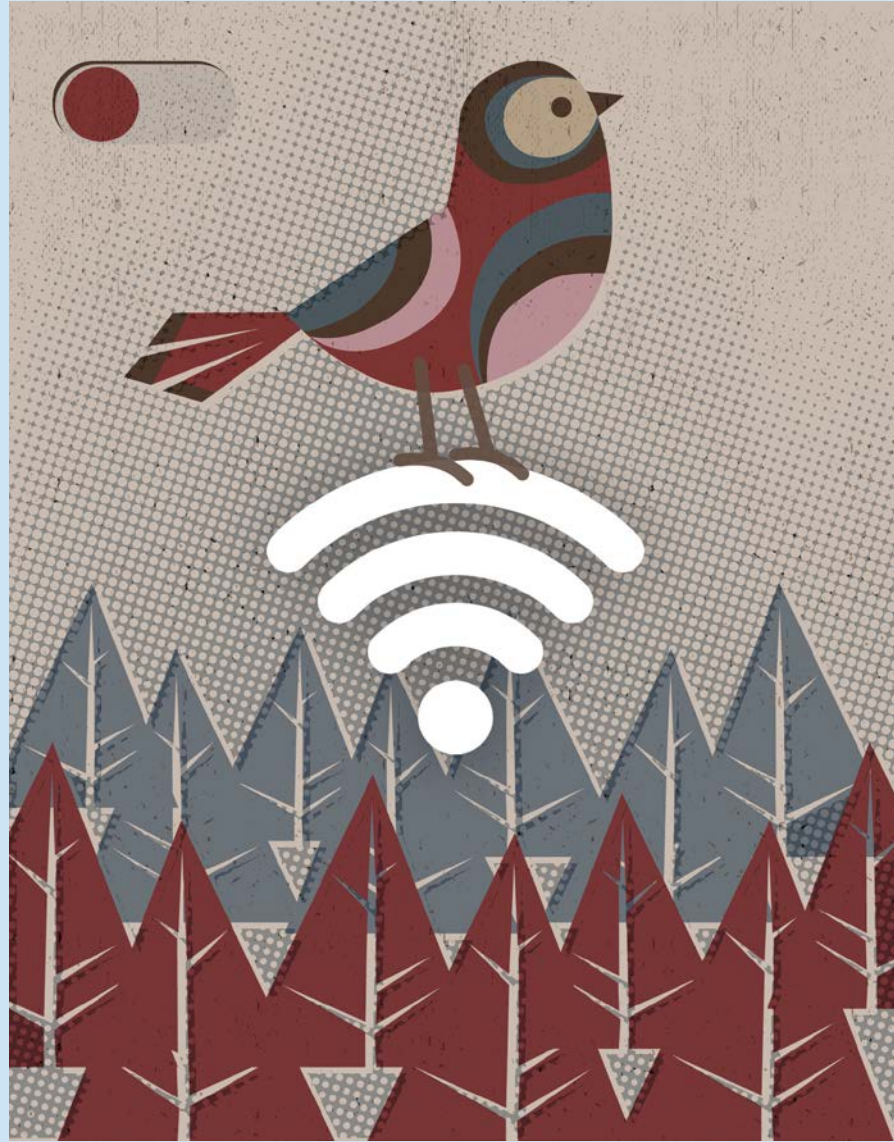
tadır. Dolayısıyla, öğrenci borçlarının, ikinci nesil öğrencilerle karşılaştırıldığında ilk nesil öğrencilerin emek piyasasına geçisini olumsuz şekilde etkilediğini görmek şaşırtıcı değildir. Gelişmiş regresyon tekniklerini kullanarak, daha yüksek miktarda öğrenci borçlarının sahiplerinin, mezuniyetten sonra arzu ettikleri işi bekleyecek zamanları olmadığını, şu anki işlerinin umdukları iş olmadığını, ve iş bulmak için başka bir şehire ya da ülkeye taşınmak zorunda kaldıklarını söyleyen ilk nesil öğrenciler olduğunu buldum. Dahası, ikinci nesil öğrencilerle karşılaştırıldığında, borçlu ilk nesil öğrencilerin geçici istihdam oranlarının daha yüksek olduğunu, mezuniyetten sonraki üç yıl içinde daha çok iş değiştirdiklerini, daha az yan ödemelere sahip olduklarını ve mezuniyetten sonraki iki ve üç yıl içinde daha düşük gelirle sahip olduklarını görüyoruz. Şaşırtıcı olmayan bir biçimde, mezuniyetten sonra iş bulma konusunda daha büyük çaresizlik yaşadıkları ve emek piyasasında daha çok güvencesizlik tecrübe ettikleri göz önünde bulundurulunca, borçlu ilk nesil öğrencilerin daha düşük iş ve yaşam memnuniyetine sahip olduklarını buldum. Ayrıca zamanda geri gidebilse üniversiteye tekrar gideceğini söyleyen borçlu ilk nesil öğrencilerin oranı, borçsuz ilk nesil öğrenciler ve borçlu ve borçsuz ikinci nesil öğrencilerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde daha azdır. Bu bulguların, üniversitenin büyük eşitleyici olduğunu iddia eden modern değerlendirmelerin karşısında önemli çıkarımları var.

Bu bulgular, öğrenci borçlarının yüksek öğrenime erişimi sağlamak amacıyla kullanıldığında eşitsizliği arttırdığını, ve üniversitenin eşitleyici etkilerini geçersiz kıldığı ileri sürüyor. Öğrenci borçları ilk nesil üniversite öğrencilerinin iş arayışında çaresizliğe neden oluyor, ve bu çaresizliğin sonucu daha düşük iş kalitesi ve gelire neden olan iş güvencesizliğini yaratıyor. Borçlu ilk nesil öğrencilerin zamanda geri gidebilme fırsatları olsa aynı eğitimi almayacaklarını söylemeleri özellikle korkutucudur. Sonuç olarak, bu araştırma, yüksek öğrenime erişim aracı olarak öğrenci borçlarının kullanımından kaçınacak, onun yerine bu erişimi burslarla ve daha düşük öğrenim ücretleriyle sağlayacak bir hükümet politikasına destek veriyor. ■

Mitchell McIvor'a ulaşmak için: <mitchell.mcivor@mail.utoronto.ca>

> Vatandaş Bilim İnsanı Olmak

Mickey Vallee, Athabasca Üniversitesi, Kanada

İllüstrasyon: Arbu.

Yazarken takıldığım zamanlarda engebeli arazide yürüyüşe çıkarım. Kanada'nın ücra bir köşesinde, derelere, nehirlere, dağlara ve vahşi yaşama yürüyüş mesafesinde yaşıyorum. Bu yürüyüşlerde kuşları dinlemeyi severim. Kırmızı kanatlı siyah kuşlar, çobanaldatanlar, kuzgunlar, kargalar ve sarı çalıbülbülleri, ağaçların arasında, görünür değil ama işitilebilir şekilde, haykırıp şarkı söylerler. Bu mobil seranaları yakalayabilmek amacıyla, yakın zamanda iPhone'uma bir uygulama yükledim. *Song Sleuth* isimli bu uygulama kuşseslerini kaydedip otomatik olarak türünü saptıyor. Boston, Massachusetts'de bulunan Wildlife Acoustic tarafından tasarlanmış. Bu uygulamayı kullanarak kuşları kaydedebiliyor, onları belirleyebiliyor, (GPS koordinatları da dahil olmak üzere) bu kaydedilmiş sesleri başkalarına e-posta ve mesaj aracılığıyla iletebiliyor, bu içsel ve çok kişisel deneyimi

küresel biyoakustik araştırmacıları ve benim gibi amatör kuş dinleyicileriyle paylaşabiliyorum.

Bu uygulama, korunumcu bir müdahale gerektiren türler hakkında erken uyarılar vermek amaçlı etkili bir keşif aracı olan, basit bir biyoakustik teknolojisi kullanıyor. Kuşların seslerini takip etmek, küresel araştırmacıların risk altındaki nüfuslara, göç yollarına ve eş seçim davranışlarına dair dair “büyük resmi” görmesini kolaylaştırıyor. Dolayısıyla, dinleme, sabit durma ve etrafınızdaki sesleri kaydetme gibi basit eylemlerin profesyonel bilimsel araştırmalar üzerinde ivedi ve uzun süreli etkileri olabiliyor.

Biyoakustikteki akademik ve profesyonel araştırma grupları, parasal kaynaklarla desteklenen, veri toplayıp analiz eden ve araştırma bulguları yayımlayan pek çok araştırmacıdan oluşuyor. Fakat benim gibi, boş vakitlerinde kaydettiği verileri yükleyen vatandaş bilim insanları, küresel ölçekte genişleyen araştırma grupları için temel oyuncular olarak görülüyor. Cornell Üniversitesi'nin Macaulay

Kütüphanesi gibi, vatandaş biliminin verilerinden çok faydalanan araştırma grupları, kamusal katkılarının her zamankinden çok daha hızlı bir şekilde kendilerine ulaştığını teyit ediyorlar.

Bilimsel katkıları ne olursa olsun, vatandaş bilim insanları aynı zamanda sağlık açısından da bu faaliyetlerinin faydasını görüyorlar: açık havada yürüyüş yapıyorlar ve hayatları tehlike altında olan ve varlıkları her gün halihazırda görünür olmayan organizmaları görme, duyma ve kaydetme ayrıcalığının keyfine varıyorlar. Özellikle çocuklar doğayla zenginleştirilmiş bir bağlantı kuruyor, yetişkinler ise boş zamanlarını fiziksel olarak aktif bir şekilde geçiriyorlar. Dolayısıyla vatandaş bilimi hareketli bir yaşam biçimine de katkıda bulunuyor.

Sağlığın yanı sıra, bazı araştırmacılar, vatandaş bilimini çevre sorunlarına dair daha büyük bir farkındalık hissine katkıda bulunması nedeniyle de övüyorlar. Diğer araştırmacılar farkındalığın elbette vatandaş biliminin ideal sonucu olduğunu, fakat paradoksal olarak, ölçmesi zor bir sonuç

olduğunu ileri sürüyorlar. Buna rağmen pek çok çalışma, biyoakustik gibi ses temelli ampirik araştırma metodlarının mekana dair anlamlı bir farkındalıkla bağlantılı olduğunu ispat etti. Dolayısıyla, vatandaş bilim insanlarını biyoakustik araştırmalara dahil etmek, küresel ve yerel popülasyonları mekansal (ve bunun uzantısı olarak çevresel) farkındalığa katkıda bulunan bir yöntem dahil etmenin pratik ve düşük maliyetli bir araçtır.

Yürüyüşlerimiz sırasında biyoçeşitlilik kaybına katkıda bulunuyor muyuz? Akıllı telefonlarımızın neleri içerebildiğinin ve paylaşabildiğinin farkında mıyız? Ya da doğanın organizmalarıyla kaygan ilişkimiz içinde, böyle bir sorumluluğu almak konusunda gönülsüz müyüz? Vatandaş bilimi, günlük hayatımızda sosyolojik tahayyülümüzü kullanmanın, ve tarih, toplumsal yapı ve teknolojinin kesişiminde değişimi yaratabilme fırsatını elde etmenin yeni imkanlarından yalnızca biridir. ■

Mickey Vallee'ye ulaşmak için:
<mjvallee@gmail.com>

> Kanada'da Kimlik Çalışması ve Siyasi Liderler

Elise Maiolino, Toronto Üniversitesi, Kanada

Son beş yılın siyasi iklimi, kimlik siyaseti ve Kanada siyasetindeki yeni adaylıkları incelemek için çok bir uygun zaman olmuştur. Bu zaman zarfında, ülkenin en önemli üç siyasi mevkisine aday olmuş üç tanınmış siyasetçi, kamusal kimliklerine dair karmaşık müzakereler gerektiren seçim senaryoları içinde bulunmuşlardır. Görülen dinamiklerin çoğu sosyolojik olarak tanındık olmakla birlikte, tanık olunan kimlik performanslarının ölçek ve kapsamı, hem Kanada'daki hem de dünyanın diğer yerlerindeki sosyologlar için yeni kavrayış biçimleri oluşturmıştır.

Başbakanlık yolunda Justin Trudeau yalnızca işe talip olmakla kalmadı. Kanada Liberal Partisi'nin lideri olmaktan yalnızca birkaç ay önce, Justin Trudeau muhafazakar bir senatörle boks maçı yaptı. Maskülinite sınanmıştı. Araştırmam, maç üzerine yayımlanmış 222 gazete makalesinin söylem analizi üzerinden, Justin Trudeau'nun *güvencesiz erkeklikten yeterli erkekliğe* geçiş yaptığını, ve bunun da liderliğe uygunluğuna dair algıyı dönüştürdüğünü ileri sürüyorum. Trudeau vakası, *iyileştirici toplumsal cinsiyet stratejileri* kavramını üretiyor, ve siyasi liderlerin kamusal toplumsal cinsiyet kimliklerini onarmak için nasıl çalıştıklarını gösteriyor.

Trudeau'nun cesaret ve erkeklik gösterisinden bir yıl sonra, Kathleen Wynne Ontario'lulara gay bir eyelet başkanına hazır olup olmadıklarını sordu. Ontario'nun ilk kadın ve ilk açık lezbiyen başkanı olarak tarihe geçti. Araştırmam, hükümet aktörleri ve feminist ve LGBTQ toplulukları içindeki toplumsal hareket örgütleyiciyle yapılmış araştırmalara dayanarak, atılımda bulunan siyasi liderler için bile, siyasetçinin kimliğinin ve söyleminin halk onayını garanti

etmediğini gösteriyor. Toplumsal hareketler, bundan ziyade, siyasetçinin tutarlı ve somut politika sonuçları sağlama kabiliyetine vurgu yapıyorlar. Ben siyasetçilerin ittifak ve bağlılık mesajları üzerine toplumsal hareket aktörleri tarafından değerlendirmelerin kimlik, söylem ve eylemlerine bağlı olduğunu ileri sürerek, bir *kelimeler ve eylemler tipolojisi* sunuyorum.

Başkan Wynne'nin kendi cam tavanını kırdığı sırada, tecrübeli ilerici politikacı Olivia Chow, Kanada'nın en büyük şehrinin liderliği yapacak ilk görünür azınlık kadın olma yarışında şaşırtıcı bir yenilgi aldı. Torono belediye başkanlığına aday olmak için federal siyasetteki koltuğunu bıraktıktan sonra Chow, önceki belediye başkanı Rob Ford'un muhafazakar gündemine meydan okudu, ve kampanyası sırasında önemli engellerle, küstah ırkçılıkla, ve cinsiyetçilikle karşılaştı. Belediye başkanı adayları arasında gerçekleşen yirmi münazarada gerçekleşmiş katılımlı gözleme dayanan araştırmam, kampanya sırasında kimlik çalışmasının zorluklarını vurgulayarak, biz azınlık adayı olarak Chow'un, kimliğini beyaz erkek rakiplerinden farklı şekillerde müzakere ve mobilize etmesi gerektiğini ileri sürüyor.

Çeşitli adayların ortaya çıkması ve çeşitli kimliklere dair siyasi ve kamusal farkındalığın artması, yönetsel ve siyasi sonuçları etkileyebilecek çoklu kimlik performanslarının meyda çıkmasını sağladı. Araştırmam, yüksek pozisyonlara aday olanların karşılaşacağı zorlukları aydınlatmayı, ama aynı zamanda da engelleri fırsata dönüştürmek isteyen aktörler için ayrıntılı bir planın ilk adımlarını oluşturmayı umuyor. ■

Elise Maiolino'ya ulaşmak için: <elise.maiolino@mail.utoronto.ca>

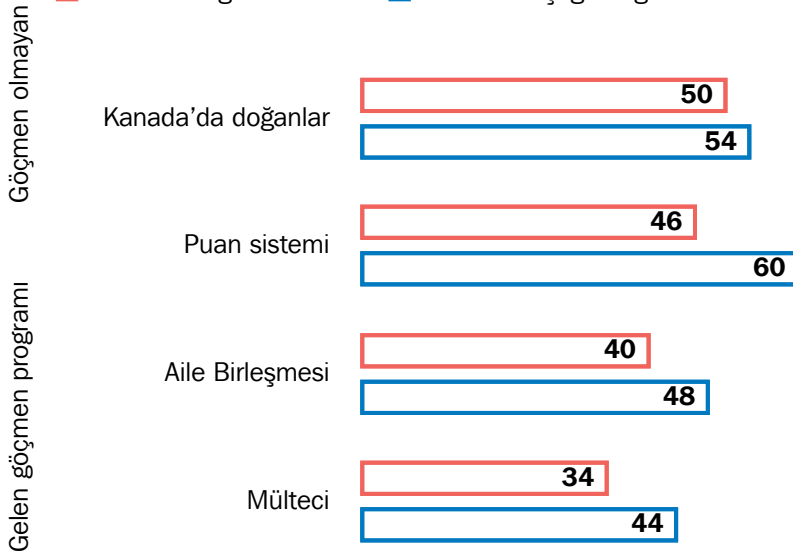
> Göçmenler Yüksek Güvenli Kanada'da Güven Sahibi Olabiliyorlar mı?

Cary Wu, Columbia Üniversitesi, Kanada

Kanada'daki Göçmen nüfus ve Kanada doğumlu nüfus arasında güven

(CGSS 2013, N=25,686, ağırlıklı yüzdeler)

□ Yabancılar güvenilir mi? □ İnsanların çoğuna güvenilebilir mi?

Şekil 1.

Güven, kişinin, başkalarının iyi niyetlerine dair algısını yansıtır. İnsanların birbirlerine güvenmesi yalnızca insanların huzuru için değil, toplumsal uyum, iktisadi büyüme ve demokrasi için de gereklidir. Toplumsal entegrasyonu desteklemedeki rolü nedeniyle, güven, özellikle göçmenler ve başka ülkelerde doğmuş nüfusunun oranı yüksek olan toplumlar için önemlidir.

Kanada görece yüksek güvenli bir ülkedir. Kanada'nın 2003, 2008, 2013 yıllarında yapılan Genel Toplumsal Araştırma İstatistikleri'nin verileri, Kanadalıların yarısından fazlasının "çoğu insanın güvenilir" olduğu inandığını tutarlı bir biçimde göstermektedir. Buna karşın, aynı soru tüm dünyaya sorulduğunda, yanıtlayanların yalnızca %37'si baş-

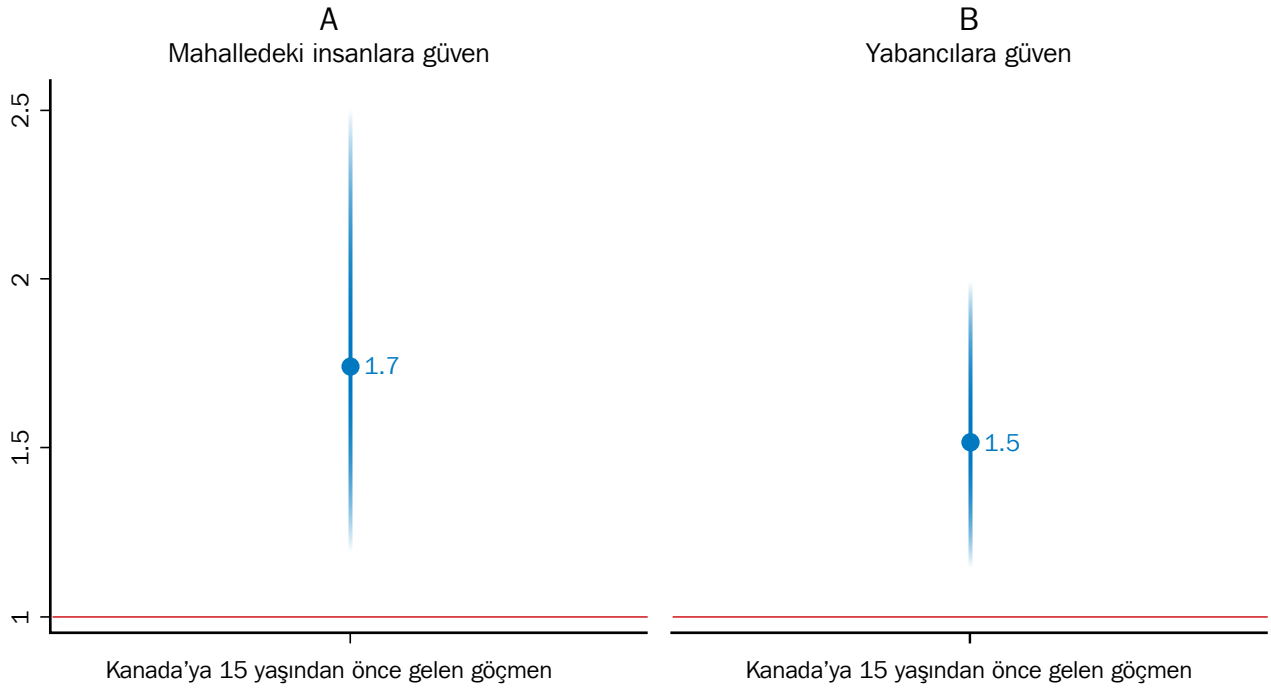
kalarına güvendiğini söylemiştir (Dünya Değerler Araştırması 2010-2014).

Kanada aynı zamanda bir göçmen ülkesidir. Yurtdışında doğmuş kişiler Kanada'nın tüm nüfusunun beşte birini, ya da %21'ini oluşturur. Kanada'nın puan sistemi çok güven sahibi bir grup göçmen seçmeye yardımcı olsa da, mülteci veya aile birleşim programlarıyla gelenlerinin çoğu Kanada'da doğmuş olanlardan daha az güvene sahiptir (bkz. Şekil 1).

Eğer göçmenler ilk geldiklerinde çok güven sahibi değilse, insanların görece daha çok güvene sahip oldukları Kanada'da yaşadıkdan sonra mı güven kazanıyorlar? Güvenin kökenine dair iki teorik argüman var: kültürel perspektif ve

Şekil 2A & 2B: Çocuk/ergen göçmenler ve yetişkin göçmenler arasındaki güven farkı tahmini (risk oranı)

(GSS 2014; ağırlıklı veri, bootstrap istatistiği)

Şekil 2A, 2B.

deneysel perspektif. Kültürel perspektif araştırmacıları, insanların güvenmeyi hayatlarının başlangıcında, birincil sosyalizasyon sürecinde öğrendiklerine, ve öğrenilmiş güvenin yetişkinlik ve yaşam süresince çok az değiştiğine inanırlar. Deneysel perspektifte ise araştırmacılar, insanların güven kararlarını doğrudan sosyal deneyimlerine dayanarak aldıklarını, ve dolayısıyla güvenin farklı sosyal durumlara karşılık değiştiğini ileri sürerler. Bu tartışmanın merkezinde insanların güvenmeyi ne zaman öğrendiği ve öğrenilmiş güvenin bir durumundan diğerine değişip değişmediği yatar.

Bu doğrultuda, Kanada'nın yüksek güven kültürünün göçmenler üzerinde herhangi bir etkisi olup olmadığını belirleyebilmek için, yetişkin olarak gelmiş göçmenler, ve çocuk veya ergenken yani birincil sosyalizasyon sürecini sürdürmekteyken gelmiş göçmenler arasında bir ayrım yapmak gerekmektedir. Eğer güven kültürel ise, daha küçük yaşta gelmiş ve Kanada'nın yüksek güven kültüründe sosyalleşmiş göçmenlerin daha çok güven sahibi, buna karşın birincil sosyalizasyon sürecini Kanada'nın dışında tamamlamış ve daha geç yaşta gelmiş göçmenlerin ise geldikleri ülkenin kültürel izini yansıtarak, daha az güven sahibi olmalarını

bekleriz. Eğer güven deneyimsel ise, göçmenlerin, göç ettikleri yaştan bağımsız olarak, Kanada deneyimine benzer şekilde yanıt vermeleri beklenir. Dolayısıyla güven farklılığının olma ihtimali daha azdır.

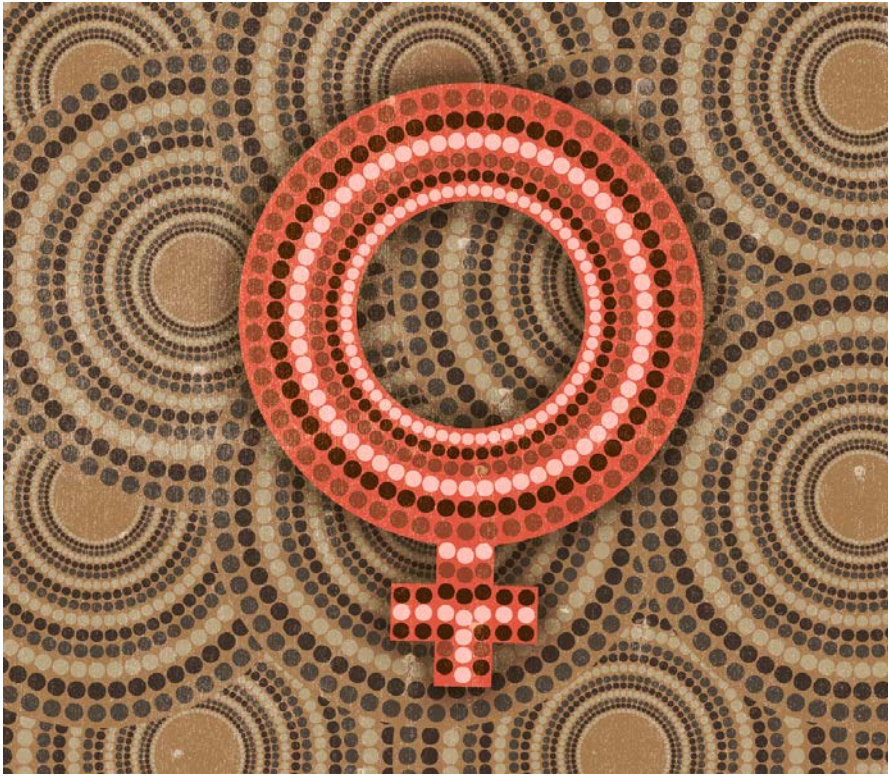
Kanada'nın 2014 Genel Toplumsal Araştırma İstatistikleri verilerini analiz ederek, (diğer demografik faktörleri kontrol altına alarak), on beş yaşından önce gelmiş göçmenlerin, on beş yaş veya daha sonrasında gelmiş olanlarla karşılaştırıldığında, semtlerindeki insanlara güvenme ihtimalinin %70 daha fazla, yabancılara güvenme ihtimalinin %50 daha fazla olduğunu buldum (bkz. Şekil 2A & 2B).

Birlikte ele alındığında, önemli farklılıklar, Kanada'nın yüksek güven kültürünün olumlu bir etkisi olduğunu, fakat bu etkinin yalnızca Kanada'ya birincil sosyalizasyon süreci sırasında gelenler yani çocuk ve ergen göçmenlerle sınırlı olduğunu gösteriyor. Araştırmanın sonucu, kültürel güven teorisini güçlü bir şekilde destekliyor. ■

Cary Wu'ya ulaşmak için: <carywooruc@gmail.com>

> Kesişimsellik, Yerlilik, Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet

Maggie Walter, Aborjin Araştırmaları ve Liderlik Rektör Yardımcısı, Tazmanya Üniversitesi, **Joselynn Baltra-Ulloa**, Tazmanya Üniversitesi ve **Jacob Prehn**, Aborjin Araştırmaları ve Liderlik Rektör Yardımcısı Ofisi, Tazmanya Üniversitesi, Avustralya

İllüstrasyon: Arbu.

Avustralya'daki Aborjin kadınlar ve Torres Boğazı Adaları halkından kadınlara dair cinsiyetlendirilmiş şiddet istatistiklerini okumak iç karartıcıdır. Ulusal düzeyde, yerli olmayan benzerleriyle karşılaştırıldığında, Yerli kadınların ve kız çocuklarının aile içi şiddet nedeniyle hastaneye kaldırılma ihtimali 31 kez daha fazladır. Aborjin kadın cinayetlerinin yarısından fazlası aile içi şiddet bağlamında gerçekleşmektedir. Bu yaşanan vahşi gerçekliğin boyutu, Aborjin kadınların dörtte birinin son on iki ay içinde fiziksel veya cinsel şiddete uğradığını bildiren çalış-

malarla doğrulanmıştır. Ulusal ve bölgesel istatistikler bu korkunç hikayeyi yansıtmaktadır. Victoria'da yaşayan Aborjin çocukların %95'i aile içi şiddet nedeniyle evlerinden başka yerlere yerleştirilmiştir; Batı Avustralya'daki Aborjin kadınların cinayete kurban gitme ihtimali, yerli olmayan kadınların on yedi katı kadardır. Bu şiddetin içinde, Yerelliğin ve toplumsal cinsiyetin kesişiminin tarafsız, tarihsel, siyasi veya kültürel olarak konumsuz ya da ırktan bağımsız olmadığını ileri sürüyoruz.

Bu kadınların cinsiyetlendirilmiş şiddet istatistiklerindeki aşırı temsili, eski İngiliz sömürgesi diğer ulus devletlerdeki Yerli kadınların duruma çok benzer. Aotearoa Yeni Zelanda'da, Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da, Yerli kadınların cinsiyetlendirilmiş şiddetin kurbanları olma ihtimali Yerli olmayan kadınların çok üstündedir. Bu ortak durum, Aborjin, Torres Boğazı Adaları halkı, Maori, Amerika Yerlisi veya İlk Ulus halkına mensup olmanın esas açıklama olmadığını gösteriyor. İngilizlerin dört farklı coğrafyada sömürgeleştirdiği birbirinden apayrı dört halkın doğaları itibarıyla kadınlara daha çok şiddet uygulayan halklar olması gibi bir tesadüf söz konusu olmadığı gibi, Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halkından kadınların karşı karşıya olduğu şiddet riski de yalnızca Yerli erkeklerden kaynaklanmamaktadır: etnisiteler arası birliktelik oranlarının yüksek olması

“Aborjin kadınların dörtte biri, son on iki ay içinde fiziksel veya cinsel şiddete uğradığını bildirmiştir”

nedeniyle, saldırganların büyük oranını Yerli değildir. İstatistiki olarak aşırı temsil, Yerli kadınların hem cinsiyet hem ırk hiyerarşileri içindeki ikiz pozisyonunun sosyo-kültürel bir eseridir. İngiliz yerleşimci sömürgeciliği üzerinden tanımlanan ve sınırlanan ırklar arası güç ilişkileri, cinsiyetler arası güç ilişkileriyle kesişerek Yerli kadınlar için her gün çifte şiddet üretmektedir.

Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halkından kadınlar sömürgeci şiddet bağlamında hep ön göz önünde olmuşlardır. Mülksüzleştirmeyi amaçlayan sınır savaşları sırasında, katliam kurbanları arasında kadınların sayısı çoktu. Tazmanyalı Walyer gibi diğer kadınlar bu işgalci güçlere karşı direniş hareketlerine liderlik etmişlerdir. Sömürgeci mülksüzleştirme derinleştikçe, kadınlar giderek daha çok cinsel ve fiziksel şiddete maruz kalmışlardır. Örneğin, Bass Boğazı'ndaki Furneaux Adaları'nda kadınlar, 1800'den itibaren sistematik olarak Avrupalı avcılar tarafından kaçırılmış, ve metres ve işçi olarak tutulmuşlardır; kıyı bölgesindeki Aborjin kabileleri hızla çocuk doğurma yaşındaki kadınlarından yoksun kalmışlardır.

Avustralya kıtası sömürge haline gelince, ne cinsel ne fiziksel cinsiyetlendirilmiş şiddet sona ermedi; biçim değiştirdi. Yirminci yüzyılın çoğu bo-

yunca, kendileri de çoğu zaman cinsel şiddetin kurbanları olan Aborjin kadınların daha açık tenli çocukları zorla katı koşullardaki devlet bakımı altına alınmıştır. Aborjin çocukların alınmasını sağlayan hükümet politikaları “Çalınan Nesiller” olarak bilinmekteydi; amacı Aborjinleri Beyaz topluma asimile etmektir. Çocukların kültürlerini uygulamaları, aileleriyle iletişime geçmeleri veya anadillerini konuşmaları yasaktı. 1910 ve 1970 yılları arasında on Aborjin çocuktan birinin alındığı tahmin edilmektedir. Bu politikalarının etkilerinin yansımaları bugün de görülmektedir. O dönemde devlet tarafından alınmış bir üyesi olan ailelerin kendi çocuklarının devlet bakımına girme ihtimali, diğer Yerli ailelerinkinden daha fazladır. Ülke çapında sömürgeci şiddetin süregelen mirası kuşaklararası yoksulluk, ve toplumsal, siyasi ve kültürel ötekileşmedir. Sonuç olarak ortaya çıkan işlevsiz aileler, Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halkından kadınların fiziksel ve duygusal güvenliği açısından kesişimsel bir risk mekanı oluştururlar.

Öyleyse, Avustralya sosyolojisi de dahil olmak üzere, Avustralya toplumu, Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halklarından kadınlara karşı cinsiyetlendirilmiş şiddet örüntülerine nasıl yanıt veriyor? Ne yazık ki, genelde bir umursamazlıkla. Avustralya top-

lumu gibi Avustralya sosyolojisi de sömürgeci ve büyük ölçüde İngiliz mirasını hala yansıtıyor. Avustralya sosyolojisinde Aborjin kadınlara karşı cinsiyetlendirilmiş şiddete dair bir literatür mevcut değildir; hatta aslında Yerli sosyolojisi neredeyse hiç yoktur. Sömürgecilikten yararlanan, onun ırk ve cinsiyet iktidar ilişkilerini yüklenmiş kişilerin bunları sosyolojik olarak araştırmak için pek bir girişimi de yok gibi görünüyor. Avustralya'nın kökenlerinin rahatsızlık verici misarı içinde, topraklarını, üzerini işgal eden ve bu topraklardan zenginlik ve kimlik kazanmış olan ulus devlete kaybetmiş olan Aborjin ve Torres Boğazı Adaları halkları, kaygılı mevcudiyetlerini sürdürmektedir. Yapısal düzeyde, bu kapsayıcı nefret toplumsal cinsiyet güç ilişkileriyle ilişkilenererek Yerli kadınlara karşı şiddete dair küçümseyici bir anlayış ve bir yanıt üretmektedir. Söylem düzeyinde herhangi bir diğer Yerli sorunu olarak normalleştirilen edilen bu olgu, halen sosyolojik olarak yeterince incelenmemiştir. ■

Maggie Walter'a ulaşmak için:

<Margaret.Walter@utas.edu.au>

Joselynn Baltra-Ulloa'ya ulaşmak için:

<Joselynn.BaltraUlloa@utas.edu.au>

Jacob Prehn'e ulaşmak için

<jacob.prehn@utas.edu.au>

> Güney Afrika'da Cinsel Şiddet ve “Düzeltilici Tecavüz”

Kammila Naidoo, Johannesburg Üniversitesi, Güney Afrika ve ISA Toplumda Kadın (RC32), Biyografi ve Toplum (RC38) ve Klinik Sosyoloji (RC46) Araştırma Komiteleri üyesi

İllüstrasyon: Arbu.

> Khwezi'nin Hikayesini Hatırlamak

2005 yılında (daha çok takma adı Khwezi'yle anılan) Fezekile Ntsukela Kuzwayo adlı lezbiyen kadın, daha sonra apartheid sonrası Güney Afrika'nın ilk başkanı olacak olan Jacob Zuma'yı tecavüzle suçladı. 2006 yılında gö-

rülen tecavüz davası, Zuma'nın başkan olma şansını ortadan kaldırmaktan ziyade, Zuma'nın Zulu adetlerinin ve geleneksel erkekliklerinin özçüleştirilmiş versiyonlarını yaygınlaştırdığı bir platform yarattı. Zuma, verdiği ifade, kendi kültürel anlayışına göre Khwezi'nin giyim biçiminin sekse bir davet olduğunu iddia etti. Khwezi'nin kendisine tecavüz etmekle suçladığı adamın adalet önünde cezalandırılması için girişimde bulunması, kendisinin karalanmasına, cinsel tarihçesinin, cinsel yöneliminin, yaşam biçiminin, ve geçmişte yaşadığı taciz deneyimlerinin, mahkeme salonu oyunlarının ve kamuoyu ve medyanın ilgisinin odağına oturmasına neden oldu. Mahkeme dışında, Zuma taraftarları eşcinsel karşıtı, kadın düşmanı ve feminist düşmanı hissiyatlarını açığa vurdular. Çoğu zaman da One-in-Nine adındaki kadın grubunun da içinde olduğu Khwezi destekçileriyle çatışmaya girdiler. Bu grup yalnızca destek vermekle kalmadı, aynı zamanda her dokuz Güney Afrikalı kadından birinin tecavüze uğradığını da vurduladı. Pek çok kişi için davanın sonucu büyük bir hayalkırıklığıdır: Zuma beraat etti ve Khwezi sayısız ölüm tehdidinden sonra ülkeyi terketmek ve sürgüne gitmek zorunda kaldı. Saklanarak ve toplumdaki uzak geçirdiği yılların sonunda 2016 yılında hayatını kaybetti.

Khwezi'nin hikayesi şunların da içinde olduğu sayısız sorunlu gerçeği yansıtmaktadır: tecavüz mağdurlarının (özellikle güçlü ve siyaseten çok bağlantısı olan) saldırganların cezalandırılmasına dair girişimde bulunduklarında karşılaştıkları sorunlar; lezbiyenlerin tecavüze uğradığı durumlarda tavırları biçimlendiren homofobik söylemler; ve Güney Afrika'da insan hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin kutlanmasının üzerinden yirmiden fazla yıl geçmesine ve ilerici bir anayasaya rağmen, erkek egemen ve heteronormatif bir kültürün sürdürülüyor olması. Tecavüz ve kadına karşı şiddet üzerine tüm okumalarda kesişimsel yaklaşımlar bizleri, çeşitli kimliklerin etkisine ve belirli bağlamlardaki kadınların çoklu dezavantajlarına –Güney Afrika vaka-sında ırk, etnisite, cinsel yönelim, yaş, beden, sınıf ve siyasi pozisyona- dair uyarır. Bu düşünce, cinsiyetlendirilmiş ve kesişimsel şiddete dair dünyanın çeşitli yerlerinden çoklu bakış açıları inşa etmek için ISA Başkanı Margaret Abraham'ın başlattığı girişim bağlamında da paylaşılmıştır.

> Şiddetli erkeklikler

Güney Afrika'da saldırganların tutuklanması çok sık rastlanan bir olay değildir. Mahkumiyet oranları da genellikle çok düşüktür. Güney Afrika Polis Hizmetleri'nin 2016 yılındaki suç istatistikleri, 2015-2016 döneminde Güney Afrika polis karakollarına 43.000 tecavüz şikayetinde bulunulduğunu gösteriyor. Bu sayı çok yüksek olmasına rağmen bazı analistler partneri olmayan bir kişinin tecavüzüne uğramış on üç kadından yalnızca birinin şikayetçi olduğunu, partnerinin tecavüzüne uğramış kadınlarda ise bu oranın yirmi beşte bir olduğunu ileri sürmüşlerdir. Khwezi'nin, hakimlerin ve Zuma'nın avukatlarının elinde yaşadığı zorlukları gören tecavüz kurbanları için mesaj açıktır: tacizciyi karşına almak, senin de onunla birlikte

yargılanacağın, ve kişisel ve kamusal geçmişinin her yönünün inceleneyeceği ve sorgulanacağı anlamına geliyor. Dolayısıyla yerleşik erkek kültürü çerçevesinde, devlet kurumları da şikayet etmemeyi destekleyerek işbirlikçilik yapmaktadır. Bu da, medya ve toplumsal söylemlerde tecavüzün normalleştirilmesiyle desteklenmektedir. Öyleyse çok sayıda erkeğin araştırmalarda bir noktada tecavüz eyleminde işbirlikçi olduklarını itiraf ettiklerini görmek şaşırtıcı değildir.

Güney Afrika akademisi şiddetli erkekliklerin yayınlığını, erkekliğin içinde olduğu bir krizin yansıması olarak açıklama eğilimindedir. Fakat genellikle saldırgan olarak işçi sınıfı erkeklerine odaklanmaktadır. Bu bakış açısından, geleneksel erkeklik idealleri ve normları, değişen siyasal iktisat ve tarihi mirasla, erkeklerin statüsünü düşüren ve (onlar için) bir toplumsal cinsiyet krizi olduğunu vurgulayan toplumsal cinsiyet eşitliği kurumları nedeniyle sekteye uğramıştır. Kamusal ve sosyo-ekonomik ötekileştirme, çetelerin oluşmasına, düzensiz vahşet eylemlerine, ve statükoyu geri kazanmak isteyen “erkekliği etkisini yitirmiş” bazı erkek kategorileri tarafından sürdürülen şiddete katkıda bulunmuştur. Bu arkaplanın önünde, kadınların bedenlerinin, üzerinden erkek gücünün ve kontrolünün geri kazanılacağı araçlar olduğuna inanılır. Geyler ve lezbiyenlerin homofobik şiddetle mücadele ettiği günümüzde, bu argümana dair inanç tazelenmiştir. Özellikle Güney Afrika'da lezbiyenlerin uğradığı tecavüzü adlandırmak için ortaya çıkan tuhaf bir kavram olan “düzeltici tecavüz”, kötü bir şöhrete kavuşmuştur.

> “Düzeltici Tecavüz”

2000 yılından beri yaklaşık 40 lezbiyen kadın öldürülmüş, ve her hafta ortalama on lezbiyen kadın, kadınların cinsel yönelimini “düzelttiğini” düşünen erkekler tarafından tecavüze uğramıştır. Niteliksel araştırmalar, saldırganların, lezbiyenlerin tecavüz

sayesinden “tedavi olacağını” ve böylece heteroseksüel olacaklarını idda ettiklerini gösteriyor. Buna ek olarak, çalışmalarda bazı erkek katılımcılar, tecavüzün “erkek gibi olmaya çalışan” kadınlara saldıran erkeklerin savunmacı eylemini temsil ettiğini, ve kendi “özgünlüklerini” savundukları için erkeklerin eylemlerinin meşru olduğunu ifade ettiler. Son yirmi yılda lezbiyenlere tecavüz edilmesine hoşgörülle yaklaşıldığını akla getiren düşüncelerin ortaya çıkışı, kadınların özgürleşmesine dair talepleri de içeren Güney Afrika özgürlük hareketlerinin ruhuyla hiç uyuşmamaktadır. Apartheid sonrası Güney Afrika anayasası, dünyada cinsel yönelim üzerinden ayrımcılığı yasaklayan ilk anayasaydı. Güney Afrika aynı zamanda eşcinsel evliliğe izin veren ilk ülkeydi. Güçlü siyasetçilerin de arasında olduğu bazı erkeklerin, otoritelerini tehdit eden “itaatsiz” cinsellikler ve kadınlıklar olduğuna ve bunların düzeltilmesi gerektiğine dair görüşleri, bugün kadınların karşı karşıya olduğu yoğun homofobik ve anti-feminist tepkileri hatırlamamıza hizmet ediyor.

> Sonuç

Bir çelişki olarak, tecavüz ve diğer cinsiyet tabanlı suçlar ve şiddet eylemleri, kadınların güçlenmesi ve cinsiyet eşitliğinin evletin kamusal gündeminde olduğu bir Güney Afrika bağlamında gerçekleşmektedir. Hatta, güçlü lobi grupları yakın zamanda 2019'da bir kadın başkan olabileceği ihtimalinin müjdesini verdiler. Fakat cinsel şiddeti kontrol altına almak, birlikte örgütlenme ve mobilize olma çabasını gerektirir. Aynı zamanda 2016 yılında Başkan Zuma'nın konuşmasını “Khwezi'yi Hatırla” yazan pankartlar tutarak sessiz bir protestoyla bölen dört kadının gösterdiğine benzer censure eylemleri de gerektirir. Akademik kurumlar, devlet yapıları ve sivil toplum içinde eleştirel ve güçlü feminist liderliğin yenilenmesini ve yeniden ortaya çıkmasını da gerektirir. ■

Kammila Naidoo'ya ulaşmak için:
<kammilan@uj.ac.za>

> Polonya'da Aile içi Şiddeti Görünür Kılmak

Magdalena Grzyb, Jagiellonian Üniversitesi, Polonya

> Piasecki Vakası

Iktidardaki Hukuk ve Adalet Partisi'nden yerel bir siyasetçinin eşi tarafından Nisan 2017'de YouTube'a koyulan bir kayıt, Polonya kamuoyunu öfkelendirdi. Kayıt, Bydgoszcz'lı politikacı Rafał Piasecki'nin, eşi Karolina'ya evlilikleri boyunca uyguladığı aile içi şiddetin bir örneğini gösteriyordu. Rafał ve Karolina gençliklerinde kilisede tanışmışlardı, her ikisi de inançlı Katoliklerdi. Resimlerde iki kızlarıyla birlikte genç, mutlu, örnek bir Polonya ailesi gibi görünüyordular. Karolina Piasecka kocasından gördüğü şiddeti 2013 yılında şikayet etmiş olsa da polisler herhangi bir işlem yapmamıştı. Rafał'ın ikna ettiği Karolina ise daha sonra şikayetini geri çekmişti.

Karolina Piasecka'nın kamuya açılması iki yönden çığır açıcıydı. İlk olarak, sevgili eşinin onu maruz bıraktığı taciz ve şiddet, yalnızca aile içi şiddet ve bu şiddetin Polonya toplumundaki yaygınlığına dair farkındalık yaratması açısından değil, aynı zamanda aile içi şiddetin yalnızca fiziksel şiddet olduğuna ve yalnızca dezavantajlı sosyal gruplardaki yoksul ve işsiz ailelerde meydana geldiğine dair genel algıyı kırması açısından büyük etkisi oldu. İkinci olarak, Hukuk ve Adalet Partisi'nin aşırı muhafazakar sağcı siyasetinin ikiyüzlülüğünü ve açıkça kadın düşmanı olan politikalarının gerçek yüzünü gösterdi.

> Geçmişe Dönüş: Son on yılda kadın hakları

Hukuk ve Adalet Partisi'nin iktidara geldiği 2015 yılında beri kadın haklarına ve cinsiyet eşitliği konusuna dair kamuoyunda gözle görülür bir tepki oluşmuştu. [\(Julia Kubisa'nın KD7.1'deki makalesi\)](#). Parti, iktidara gelmeden önce bile kadına karşı şiddet ve aile içi şiddeti engelleme ve mücadeleye dair Avrupa Konseyi Sözleşmesinin onaylanmasına karşı çıkmıştı; 2012'den itibaren Polonya Katolik Kilisesi'nin, Polonyalı ailelere, geleneksel değerlere ve ulusal kimliğe tehdit olarak gördüğü "toplumsal cinsiyet ideolojisi" karşı başlattığı kampanyalara katıldı. Buradaki varsayım, İstanbul Sözleşmesi'nde kadına karşı şiddetin yapısal nedenlerine, ve dolayısıyla kadına karşı şiddete neden olan zararlı toplumsal cinsiyet stereotiplerini ortadan kaldırmanın devletin görevi olduğuna dair ifadenin, Polonyo kültürü için yıkıcı olduğu ve ebeveynlerin çocuklarını kendi değerlerine göre büyütme haklarını ellerinden aldığıydı. Hukuk ve Adalet Partisi siyasetçileri Polonya'daki aile içi şiddetin boyutunu inkar etmekte, ve Polonyalı erkeklerin kadınlara hanımefendiler gibi davrandıklarını ve Polonya kadınlarının kadınları aile içi tacizden koruduğu iddia etmekte. Böyle tacizlerin nadiren ve yalnızca alkol almış erkekler tarafından uygulandığını ileri sürüyorlar. 2015 yılına hükümet, aile içi şiddetin kurbanı olan kadınlara yardım eden sivil toplum örgütlerinin,

yalnızca kadınlara hizmet ettikleri için ayrımcı olduklarını iddia ederek, bu örgütlere aktarılan finansal kaynakları kesti. Şubat 2017'de ise Başkan Andrzej Duda İstanbul Sözleşmesi'nin kamu kurumlarında uygulanmayacağını ilan etti.

Polonya'nın güçlü bir Katolik geleceği var. Katolik Kilisesi komünizmin düşüşünden sonra siyaset içindeki temel ideolojik etki kaynağı olmuştur. Kadınların emek piyasası, eğitim ve üreme haklarına erişiminin sağlandığı 1945-1989 yılları arasındaki Komünist dönemin cinsiyet eşitliğine rağmen, özellikle aile ve yakın ilişkiler içinde geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri süregelmış, kadınlar erkeklerin karşısında ikincil pozisyonda olmaya devam etmişlerdir. 2012 yılında eşitlikçi politikalara tepki olarak Katolik Kilisesi tarafından ortaya atılan "toplumsal cinsiyet ideolojisi" kavramı, aslında halkın ilgisini rahiplerin pedofili skandallarından ve Katolik Kilisesi'ni kurumsal olarak hesap sorulabilirlikten uzaklaştırmayı hedefliyordu.

Karolina Piasecka, kendi hikayesini halka anlatmaya ve sorunun kamusal olarak inkar edilmesine meydan okumaya böyle bir siyasi iklimde karar verdi. Kayıt yayınlandığında Rafał Piasecki karısının dövdüğünü inkar etti, ve geleneksel bir ailede büyüdüğünü, Hristiyan değerleri paylaştığını ve aile içinde geleneksel cinsiyet rollerine inandığını söyleyerek, eşinin iyi eş olmaya dair geleneksel toplumsal

“Dava, yüksek sesle konuşmaya dair güçlü toplumsal tabuyu kırdı”

cinsiyet rolünü yeterince yerine getirmede izlenimini uyandırarak, davranışlarını ve eşine uyguladığı şiddeti meşrulaştırdı.

> Piasecki vakasının Polonya'daki etkisi

Piasecki vakası, Polonya'daki ilk sansasyonel aile içi şiddet vakası oldu. Burada en çok ilgi uyandıran, Piasecki'nin, Hukuk ve Adalet Partisi'nin ileri gelen politikacılarından biri olması ve aile değerleri savunusu ve homofobik ifadeleriyle tanınıyor olmasıydı. Vaka aynı zamanda psikolojik tacizin ve kurbanları üzerindeki etkisinin ciddiyetine dair bir farkındalık yaratması açısından çığır açıydı. Psikolojik taciz, hem kamu kurumları hem mahkemeler tarafından genel olarak görmezden gelinen bir şiddet biçimiydi. Piasecki'nin davranışlarının aşırılığına rağmen, pek çok kadın bu davranışlara kendi ailelerinde şahit oldukları için bunları anormal veya kabul edilemez olarak değerlendirmiyordu.

Dava basında (hem bağımsız basında hem de sosyal medyada) çok yer aldı; kamuoyunda aile içi şiddetin kurbanlarına yardım etmek için ortak bir tepki oluşmaması konusunda tartışmalara ve öfkeye yol açtı. Aynı zamanda yüksek sesle konuşmaya dair güçlü toplumsal tabuyu da kırdı. Karolina Piasecka, kamuoyuna açılmaya karar vermesinin nedeninin, tacize uğrayan diğer kadınların kendilerini anlatabilmelerine yardımcı olmak, tacize uğ-

radıkları ilişkilerini terketmeleri için onları cesaretlendirmek ve aile içi şiddetin yalnızca alt sınıf ailelerde yaşanmadığını göstermek arzusu olduğunu açıkladı.

> Ayrık bir vaka değil: Aile içi şiddet ve Hukuk ve Adalet Partisi

Piasecki vakası iktidar partisi içinde bir siyasi fırtına yaratmamış olsa da, gerçek siyasi sonuçları henüz ortaya çıkmamıştır. Piasecki'nin Hukuk ve Adalet Partisi'nden atılmasına, ve Mayıs 2017'de kendisine dava açılmış olmasına rağmen, partideki politikacılar sorunu küçümsemeye devam ettiler. Hukuk ve Adalet sözcüsü Beata Mazusek aileye karşı şiddeti “kötüye kullanmanın/aşırı uygulamanın” kabul edilemez olduğunu ileri sürdü, sanki herhangi bir düzey şiddet kabul ediliyormuş gibi! Partideki diğer kişiler aile içi şiddeti kınadılar, fakat aynı zamanda bir aile dramasının siyasi bir mücadeleye kullanıldığını ifade ettiler. Her ne kadar çok keskin olsa da, Rafał Piasecki vakası, bir Hukuk ve Adalet Partisi politikacısının eşini dövmekle veya eşine işkence etmekle suçlandığı ilk vaka değildi. 2016 yılında Łukasz Zbonikowski isimli bir milletvekili eşi tarafından şiddetle suçlansa da, bu vaka kamuoyunun çok ilgisini çekmedi. Daha sonra 2017 yılında bir başka milletvekili, Waldemar Bonkowski eşi tarafından taciz, tehdit ve “gaslighting”le suçlandı – Bonkowski sürekli eşinin akıl hastası olduğunu söylüyordu. Aşırı muhafazakar, gelenekselci,

ve Kilise taraftarı siyasi parti durumun vehametini küçümsemediği ve hatta mensuplarının ailelerini taciz etmesini hoşgördüğü zaman, ahlaki üstünlük ve iktidar meşruiyeti iddialarını riske atar. Muhafazakar ve sağcı politikaların yalnızca ataerkilliğin iktidarını ve erkeklik ayrıcalıklarını sürdürmeye hizmet eden kinizmini ve gerçek yüzünü ortaya çıkarır.

Aile içi şiddete karşı yasalar 2005'ten beri yürürlükte olsa da, aile içi şiddet yaygın aile değerlerini koruma söylemi içinde üzeri kapalı bir biçimde meşru kılınmıştır. Hukuk ve Adalet Partisi aile içi şiddetin kendisini meşru göstermez, fakat hukuk sistemi ve resmi söylem üzerinden geleneksel ataerkil aile yapısını ve kadınların özel alana hapsolmasını dayatır.

Karolina Piasecka vakasının konu için yarattığı inkar edilemez büyüklükteki toplumsal farkındalığı göz önünde bulundurduğumuzda, iktidar partisinin aile içi şiddete dair duruşu, (üreme haklarına erişim gibi) açıkça kadın karşıtı olan diğer politikalarıyla bir araya gelerek, uzun vadede partiye hatta ataerkil ve dar ideolojisine olan güveni sarsabilir. Bu vaka, varolan aile yapılarına içkin fay hatlarının, ve özel ve kamusal arasındaki bağlantıların, sosyologlar tarafından sorgulamasına ve eleştirilmesine olan ihtiyacı gösteriyor. ■

Magdalena Grzyb'e ulaşmak için
<magdalenaagryzb@gmail.com>

> Şiddete Karşı Sıfır Tolerans?

Sylvia Walby, UNESCO Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Başkanı, Lancaster Üniversitesi, Britanya, ve ISA Ekonomi ve Toplum (RC02) Araştırma Komitesi yönetim kurulu üyesi ve eski Başkanı (2006-2010)

Bir Milyon Kadın Ayağa Kalkıyor yürüyüşü, Londra, 2014.

BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKHleri) Hedef 16.1 ve 5.2'yi de içerir: “tüm şiddet biçimlerini ve bunlardan dolayı meydana gelen ölümlerin oranlarını önemli biçimde azaltmak” ve “kadınlara ve kız çocuklarına karşı tüm şiddet biçimlerini sona erdirmek”.

Bu hedefler ütöpik mi? Dünya ters yöne doğru mu gidiyor? Bu BM SKHlerinin üzerine kurulu olduğu, ve ulusal, uluslararası ve küresel sivil toplum gruplarının çokluğuyla ortaya çıkan, bir dünya vizyonu var. Şiddetten arınmış bu dünya vizyonunun gerçekleşmesini destekleyecek bilgi tabanını geliştirmek, sosyolojinin de içinde olduğu bir görevdir.

Bu vizyonun gerçekleşmesi bir değişim teorisi inşa etmeyi gerektiriyor. Bu toplumda şiddet teorisi, ve toplumsal

cinsiyet ve toplum teorisi gerektiriyor. Bu teorileri incelemek ve test etmek, şiddetin sağlam şekilde kavramsallaştırılmasını ve ölçülmesini gerektiriyor.

> Şiddeti ne arttırır ve ne azaltır?

İktisadi kalkınma bir fark yaratır mı? Ekonomik olarak dezavantajlı kişiler için şiddet oranları daha yüksek görünüyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğindeki artış, kadınların şiddete karşı dayanıklılıklarını arttırır. Toplumsal cinsiyet eşitliği nasıl arttırılır? İktisadi kalkınma buna neden olabilir, veya olmayabilir; bu daha neoliberal veya daha sosyal demokrat bir biçim alıp almadığına bağlıdır.

Hedefli müdahaleler ve destek hizmetleri ne fark yaratır? Feministler, özel danışmanlardan mahkemelere, pek çok sığınak ve yardım hattı ge-

liştirdiler. Geliştirilmiş hizmetler kurbanların ve potansiyel kurbanların dayanıklılığını arttırdığı için daha az şiddetle bağlantılandırılır. Fakat bu hizmetler pahalıdır ve onlar için gerekli kaynaklar daha geniş toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle sınırlandırılır.

Ceza adalet sistemi ne kadar önemlidir? Dünyanın dört bir yanında, kadına karşı şiddeti suç kapsamına sokmak için kanunlarda değişiklik yapılmıştır. Fakat kadınlar, kanunların artmasının bir sonucu olarak daha çok adalet görmüş değillerdir.

Demokrasi ne kadar önemlidir? Kendi çalışmam *Globalization and Inequalities* [Küreselleşme ve Eşitsizlikler]'de meclisinde kadın politikacıların oranının daha yüksek olduğu ülkelerde kadın cinayetlerinin oranının daha az olduğunu buldum. Cinsiyetlendirilmiş demokrasinin de-

rinliği bir fark yaratıyor: artmış cinsiyet demokrasisi, kadınlara karşı daha az şiddetle bağlantılandırılıyor. Yalnızca cinsiyetlendirilmiş ekonomik eşitlik değil, cinsiyetlendirilmiş siyaset eşitliğindeki değişimler önemlidir.

Yakın geçmişteki Küresel Kuzey merkezli finansal ve ekonomik kriz, cinsiyetlendirilmiş ekonomik eşitsizliğin artmasına ve genel ve özelleştirilmiş refah hizmetlerini azaltan kemer sıkma politikalarının yaratılmasına neden oldu. Potansiyel olarak bu dönem, daha yüksek seviyede cinsiyet eşitsizliği ve yoksulluğun ve azaltılmış hizmet sunumunun toplumsal cinsiyet tabanlı şiddette bir artışa neden olduğu tezinin test edileceği bir dönem olacaktır.

Böyel teorileri incelemek için şiddetin artıp artmadığını veya şiddet oranlarının mekanlar ve toplumsal gruplar arasında nasıl çeşitlendiği bilmek gerekmektedir. Bu, şiddet oranının sağlam bir şekilde ölçülmesini gerektirmektedir. Bu ölçüme toplumsal cinsiyet boyutu da dahil edilmelidir, ki bu boyut ne yazık ki ölçülmemiştir.

> Şiddet nasıl ölçülür?

Ölçüm önemlidir. Kadınlara karşı şiddet sivil toplumun tüm faaliyetlerine rağmen resmi istatistiklerde neredeyse görünmezdir. BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından geliştirilen Yeni Uluslararası İstatistik Amaçlı Suç Sınıflandırması, şiddet kurbanının cinsiyetine dair veri toplamayı zorunlu kılmıyor, toplumsal cinsiyeti ikincil ve isteğe bağlı bir etiket olarak görüyor. Ayrıca toplumsal cinsiyet tabanlı şiddetin kurbanlarının çoğu yaşadıklarını polise bildirmiyor. Bu konuyu ele almak için suç anketleri geliştirilmiştir: şiddet kurbanlarının deneyimlerini polisler değil de anketlerde açıklama olasılığı daha fazladır. Kurbanın cinsiyeti bu tür anketler tarafından düzenli olarak toplansa da, tekrar edilen şiddet olaylarının sayısı her zaman kaydedilmez, edilse de her zaman resmi şiddet tahminleri içinde tam olarak sayılmaz.

Tarihsel olarak, aralarında ABD ve Britanya'ninkilerinde bulunduğu ulusal suç istatistiklerinin çoğu, ulusal tahminleri kendilerine rapor edilmiş suçların sayısı ile sınırlandırılır. Bu istatistiklerde bir toplumsal cinsiyet yanlılığına neden olur, çünkü orantısız şekilde kadınların mağduru olduğu aile içi şiddet tekrarlanan bir suçtur. İngiltere ve Galler için Suç Anketi'ndeki ham veriyi yeniden inceleyerek, bizler (Jude Towers, Brian Francis ve ben) bu sınırlandırma kalktığında ve tüm şikayetler tahminlere katıldığında yalnızca şiddet içerikli suçların oranının %60 daha yüksek olduğunu değil, aynı zamanda kadına karşı şiddetin %70 oranında ve aile içi ilişkilerde şiddetin oranının %70 arttığını gördük.

Walby, Towers ve Francis, bu yeni metodolojiyi kullanarak İngiltere ve Galler'de şiddet içeren suçların 2008'de başlayan ekonomik krizden sonra arttığını buldu. Kadınlara karşı şiddet artarken, erkeklere karşı şiddet artmamıştı. Bu da aile içi şiddetin artışıyla bağlantılıydı, ki bu şiddet orantısız bir biçimde kadınlara karşı gerçekleşir. Bu değişiklikler tekrarlanan şiddetin önemini orantısız bir şekilde azaltan eski metodolojiyle görülemezdi. Tekrarlanan (orantısız şekilde kadınlara karşı gerçekleşen) şiddet içerikli suçlar görünür hale geliyor ve şiddet içeren suçlarda bir artış görünüyor. Sistemati olarak aynı kurbanı karşı gerçekleşen şiddet içerikli suçların bir kısmını sayan eski metodoloji kullanıldığında ise hiç artış görülüyor. Şiddetteki değişimler toplumsal cinsiyet boyutunu eklemekten anlaşılamaz. Britanya'dan bu bulgular, aradaki bağlantılı cinsiyetlendirildiğinde ekonomiyi şiddete bağlayan kuramları destekliyor.

Zaman, mekan ve toplumsal gruplar boyunca şiddetin oranındaki varyasyonları karşılaştırmak için sağlam bir ölçek geliştirebilmek, tutarlı bir şiddet tanımını ve ölçüm kategorilerini, ve bu kategorileri kullanarak gerçekleşecek tutarlı veri toplama yöntemlerini gerektirir. 16. ve 5. SKHlerinde görüldü-

ğü gibi, birbiriyle çatışan iki yaklaşım mevcuttur. İkisi de şiddetin toplumsal cinsiyet boyutuna dair sistematik olarak veri toplamıyor: biri şiddet üzerine veri topluyor, fakat kurbanın kadın mı erkek mi olduğuyla, veya kurban ve saldırgan arasındaki ilişkiyle ilgilenmiyor; diğer ise yalnızca kadınlara karşı şiddet üzerine veri topluyor, yani hem kadına hem erkeğe dair veri toplamıyor. Artık anaakım veri toplama işlemlerinde de toplumsal cinsiyet boyutunu (kurbanın cinsiyeti, saldırganın cinsiyeti, saldırgan ve kurban arasındaki ilişki, şiddetin cinsel bir boyutu olup olmadığı) katma zamanı. Bir düzine araştırmacıdan oluşan bir ekiple yakın zamanda gerçekleştirdiğimiz bir araştırma, kadınlara ve erkeklere karşı şiddet için, hem bu gelişmeyi destekleyecek hem de sağlam bir veriyle karşılaştırmalı analiz yapılmasını sağlayacak, yeni bir ölçme çerçevesi ileri sürdü.

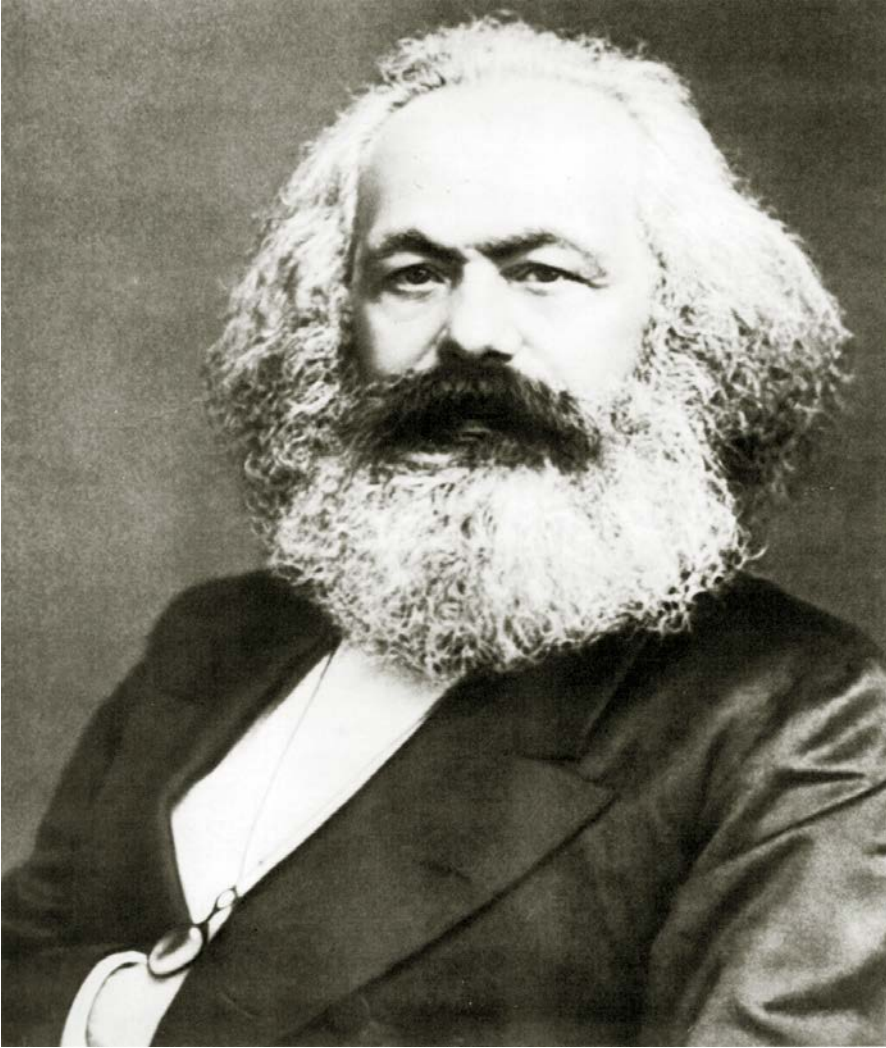
> Kriz ve kadına karşı şiddetteki artış

Britanya'daki kriz finansal ekonomiyi, oradan mali krize ve mali krizden kemer sıkma doğru ilerledi, şimdi de şiddete doğru taşıyor. Şiddetteki bu artış genel bir artış değil, fakat spesifik olarak kadınlara karşı şiddette bir artıştır. Bu artış kadınların tanıdıkları saldırganlar tarafından tekrarlanan şiddetle bağlantılıdır. Ekonomik kriz, ve mali etkisi cinsiyetlendirilmiştir, tıpkı şiddet için etkilerinin cinsiyetlendirilmiş olduğu gibi.

Yeni eleştirel sosyal bilim "güvenlik"le neyin anlatılmak istediğini sorguluyor; kadınlara karşı şiddetin güvenliğe katılması önemlidir. Bu, şiddeti sosyolojik teorilerin merkezine koymak, ve nasıl ölçüldüğünü büyük oranda yeniden gözden geçirmek anlamına gelir. Bu, kamusal bir amacı olan bir sosyal bilim olarak sosyolojidir, sosyolojinin her türlü şiddeti azaltabilmek için sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine bulunacağı katkıdır. ■

Sylvia Walby'ye ulaşmak için:
<s.walby@lancaster.ac.uk>

> Marx 200 Yaşında

1875 senesinde Karl Marx. Wikimedia Commons / Kamusal eser.

2008/9'daki finansal kriz, dünyanın bazı yerlerinde Karl Marx ve can yoldaşı Friedrich Engels'in eserlerine olan ilgiyi yeniden alevlendirdi. *Kapital*, kapitalizmin kriz döneminde gelişimini anlamak, açıklamak ve günümüzün kapitalist ekonomisi ve onun küresel düzeyde artan eşitsizlikler, işsizlik, güvencesizlik, yoksullukla beraber ekolojik felaketler gibi etkilerine de ışık tutmak için adeta biçilmiş kaftan gibi görünmekteydi. Ancak, böylesine zorlayıcı konular hem sosyologları hem de medya veya toplumun geniş kesimlerini kapitalizm hakkındaki düşüncelerini tekrardan ele almayı gerektirse de, Marksist teori hala tartışmaya açık olmakta ve dünya çapında Marx hakkında yapılan çok sayıda araştırmaya da konu olmaktadır. Karl Marx'ın 200. doğumgününde *Küresel Diyalog*, Marx, Marksizm ve Marksist sosyolojinin, bu geleneklerin arka planı ve günümüze uygunluğu üzerine düşünülmesi için dünyanın her tarafındaki meslektaşları bu sempozyuma katılmaları için davet etmiştir. Bu sempozyum, Marksist teori ile nasıl çalışılabileceği ya da bu teoride neyin eksik olduğu üzerine düşüncelerin sunulması ve ilgili konularda yapılacak tartışmalardan önce, geriye dönüp bu teorinin felsefi köklerinin araştırılmasıyla başlayacaktır. Böylelikle, emek, devlet, hukuk, toplumsal eşitsizlikler ve diğer meselelere Marx'ın gözünden baktığımızda neler görebileceğimiz ortaya çıkacaktır. ■

> Marx ve Sosyoloji, 2018

G.M. Tamás, Orta Avrupa Üniversitesi, Macaristan

Çek Cumhuriyeti'nin Karlovy Vary kentinde bir Marx heykeli.

Max Weber'in, *General Economic History* [Genel Ekonomi Tarihi, 1919-20] kitabında belirttiği gibi, kapitalizm, Batı'ya özgü olarak insanların günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bütüncül bir sistem ve bu sistemin ön koşulunun da tüm büyük işletmelerin normu haline gelen sermayenin rasyonel olarak hesaplanmasıdır (alışıldığı gibi, çift kayıtlı muhasebe sisteminin olması) bununla birlikte, özellikle, 1. Üretimin tüm araçları, bağımsız özel işletmeler arasında serbestçe kullanılabilir mülk olarak dağıtılmalıdır; 2. Kast sistemi gibi farklılıklara göre (*Stände*) "irrasyonel" sınırlandırmaların yapılmadığı serbest bir piyasaya ihtiyaç duyulmaktadır; 3. Aynı zamanda, üretim, ticaret ve ulaşım alanlarına yönelik rasyonel, tümüyle hesaplanabilir, mekanize teknolojiye ihtiyaç vardır; 4. Öngürebilir ve şeffaf, rasyonel bir yasal sistem olmalıdır; ve 5. Ekonomik şartlar tarafından mecbur bırakılarak, yasal olarak emeğini satma hakkı olan ve bu emeğini piyasada satmaya zorlanan insanlardan oluşan bir serbest emek piyasası da mevcut olmalıdır.

Marcel Mauss (1901'de Paul Fauconnet ile bir ansiklopediye yazdıkları makaleden) da benzer olarak hiç kimenin, örneğin ne bir işçinin ya da tüccarın, kredi, faiz, maaş, değiş tokuş ya da para gibi, kendi idraklarının dışında toplumsal yaşam biçimleri icat edemeyeceklerini ortaya koymuştur. Çalışkanlık, hırsızlık, lükse ya da maceraya duyulan zevk, fakir olma korkusu ve "girişimcilik ruhu" gibi toplumsal ve ekonomik hayatın unsurları dahi, kişiden kişiye farklılıklar göstermesine rağmen bütünüyle özel değildir, ancak genel anlamda "toplumsal kültürün" "nesnel" ürünleri, Batı kapitalizminin toplumsal sisteminin bir özelliğidir.

Sosyoloji, Marx'ı, her ne kadar – kısmen- kendi mirasının karşısında bir yere konumlandırırsa da, ortada günümüz Marksist anlayışına sahip olan birinin (ya da, Marx'ın kendisi) aynı fikirde olmayacağı bir husus bulunmamaktadır.

> "Burjuva" ya da modern toplumun Marx'a göre analizi?

Peki, "burjuva" sosyolojisiyle (ve ampirik toplumsal araştırmalardan siyaset felsefesine kadar uzanan toplumsal araştırmaların tüm dalları) modern toplumun Marx'a göre analizinin arasındaki fark nedir? Muhtemelen Aydınlanma'nın metafizik ve teoloji ile olan mücadelesi kadar tarihsel açıdan önem taşıyan, sürüncemede olan bu gelişmenin açıklaması nedir?

Basitleştirecek olursak: Aydınlanma, Aristocu, Augustinci ve Tomistik kozmik nesnelciliğine yüz çevirmiş, iradenin egemenliğinin özgürlüğün ilkesi olduğuna yön veren materyal öznecilik anlayışına dönmüştür. Fransa'da *ahlak* ve *siyaset bilimleri*, Yunanlılar'dan beri "Batı" (Bizans, Yahudi ve İslam da dahil olmak üzere)düşüncesini hükmü altına alan eski dogmalarla örülmüş görkemli kemerin Kantçı bir eleştiriye maruz kalmasının sonuçlarıdır.

Spinozacı ve Kantçı ahlak felsefesi, aralarında büyük ölçüde fark olmasından bağımsız olarak insanları, kayalar ve balıklarda olduğu gibi aynı nedensel belirlenimlere tabi olan ve aklı- tutkular ve özellikle *conatus sese conservandi* tarafından sınırlandırılmış- mantıklı ve psikolojik olmanın yarattığı engellerden ötürü, ahlaki bir seçim yapmada özgür ancak mevcut, nesnel, tarafsız ve bütüncül bilgi ve anlayıştan yoksun, doğal varlıklar olarak tanımlamaktadır. Eğer önemli olarak addedilen Tanrı bilgisi öznel ise,-

İnciller’de bu *itkad* olarak geçer- “ahlak blimleri” de öznel- dir. Rönesans, Reform ve Aydınlanma’nın ortak görüşü bilgi ve özgürlüğün akıl yoluyla sorgulanan öznellikler olduğunu ele alması, sonuncusunun da mantık ve matematik tarafından şekillenmesidir.

Bunun ardındaki inanış ise, elbette, sezgi yoluyla kavranabilen “gerçekliğin”, akılla da sürekli olarak yeniden sorgulanması ve diyalektikle açıklanabilmesi, aynı zamanda tutarsızlıkları da göstermesidir.

Hegel’in tarihsel rolü, öznel olarak ele alınan “tinin” aslında nesnel olduğu, Kant’ın belirttiği gibi, usun yarattığı kavramların (dış dünyadan çıkarsamasından ziyade), epistemolojik kısıtlamalar tarafından sınırlanan öznel bir yetkinliğimizden ileri gelmediğini ve bir çok açıdan bakıldığında bilgisizliğe mahkum edilmiş ancak – aksine- *gerçekte* hem bilginin hem de özgürlüğün biricik kaynağı (töz ya da özde- gi) olduğunu belirtmesidir.

Konuyu biraz daha karmaşık hale getirirsek, Hegel nesnelliğin iki kisveye büründüğünü öne sürmüştür: “nesnel tin” – günümüzde “kurumlar” olarak nitelenen- gençken, *pozitiflik* olarak betimlediği kavramın diğer bir adıdır: yani, “yanlış nesnellik” (tekrar basitleştirmek istersek: özgürlüğü olmayan akıl) ve “mutlak tin” (özgürlük olarak akıl: felsefe)

İşte sözkonusu bu “nesnel tin” sosyolojinin gerçek kurucusudur, Émile Durkheim bunu “toplum” diğer bir deyişle, insanın niyetlerine, seçimlerine, arzularına, vb. tamamıyla yabancı olan bir insan dünyası, birbirini tekrarlayan ve daimi sonuçlar üreten yapılar dünyası olarak tanımlamaktadır zira insana dair tüm istekler kurumsal yapılara şekil vermekten ziyade bu yapıları yansıtmakta ya da göstermektedir. Bu yapılar- “olgular” olarak adlandırılmakta- dışarıya açık penceresi olmayan atomlar olup, önceden tahmin edilemeyen birleşimler ya da dışsal olaylar sebebiyle tesadüfi dönüşüm göstermektedir.

Hegel’den bir adım öne çıkan ancak Kant’tan bir adım geride olan Marx’ta, ampirik ve metafizik arasındaki ikilik tekrardan öne çıkar. “olgu”, “yapı” ya da “şey” olarak tanımlananlar, arkalarında özneliği saklayan birer görünüm- dür, en çok bilindiği üzere, değer (sermaye sürecini yönlendiren ilke) arkasındaki emekte (insanın üretici eylemi) olduğu gibi; “meta” fetişizmi içinde donan emekte de görülür. *Şeyler değil, ancak öznel insan eylemleridir.*

Şey, kurumsal “nesnel tin” bir *dış görünüşdür*, dolayısıyla toplumun kurumsal mantığı (ekonomi, devlet ve “sivil toplumun” artık birbirinden ayrılmadığı) da bir dış görünüşdür. Ancak, nesnellik ve öznellik görüşlerinden hareket edildiğinde, emek dahi parçalanmıştır: somut emek ve soyut emek aynı şey değildir. *Dolaysız* olarak gördüklerimiz her daim birer illüzyon olup, asli olan ise- asli olmasının gerektirdiği gibi- saklıdır (kapitalizmde, yanlış görünüm,

nesnelliğin kisvesini üzerine geçirmiştir) İhtiyaçların değer tarafından hükmedilmediği, öznel insan eylemlerinin doğallığını yeniden yakalamak için saklı olanın teoriyle (eleştirel ekonomi politik, felsefe ya da her neyse) ortaya çıkarılması (kavramsal olarak yok edilmesi) gerekmektedir.

Klasik sosyolojinin bakış açısından gözlemlendiğinde, ana nokta karşımıza şöyle çıkmaktadır: “mutlak tin”, “nesnel” tini nasıl yönlendirmektedir, i.e. hangi değer sonucunda ne tür toplumsal kurumlar ortaya çıkmıştır ya da *sınıfların kökeni*, tarihi ve işlevleri nelerdir? Sosyoloji, insan gruplarını “şeyler” (daimi ya da en azından kalıcı soyutlamalar) olarak ele aldığı için, insan gruplarının nasıl şekillendiği ve dağılım gösterdiği, toplumun bütününde nerede konumlandıkları ve bir amaca yönelik toplumsal-siyasi değişimlerin odak noktası olan devletle ne tür ilişkileri olduğuyla ilgilenmektedir.

> Marksist bakış açıları: sınıf ve sömürü

Tipik olarak, Marx karşılık vermemektedir. *Komünist Manifesto*’nun aksine, kendisi- ve, “Batı Marksizminin” ayak izleri- kapitalizmin ne öncesinde ne de sonrasında sınıfların var olduğunu düşünmez. (Sınıf tarihseldir) Sınıf, değer ve sermayenin bir epifenomenidir: “sınıf kültürleri”, “sınıf yaşam tarzları” ve “sınıf örgütleri” bu epifenomenlerin epifenomenidir.

Marx’a göre tek önemli sınıf proletaryadır, Hegel’deki gibi, toplumun bir parçası olmayan (kendine özgü) bir sınıftır (Bütünün parçası olmayan bir parça) “Burjuva” sosyal biliminde (ekonomi,siyaset), ortak insanlığı paylaşan insanların etkileşimi olarak ele alınan toplumda, toplum dahilinde olması gereken süreçlerin dışında yer alan bir sınıfın reddi olarak ele alınmaktadır. Ancak, şeyleştirme buna izin vermemektedir.

Kişiyi şeyleştiren ana proletarya eyleminde, sınıflar arası değil, sermayenin değeri üzerinden bir etkileşimde bulunulur. Sömürü, burjuvanın özellikle yaptığı bir şey değildir: artı sermaye birikimi yapılabilmesi için artı değere el koyulur, işçilere zarar vermek için değil. Sömürü herhangi bir devletin önüne geçebileceği ya da çare bulabileceği bir şey değildir, dolayısıyla, sosyal demokratların bahsettiği gibi ortada bir “siyasi sorun” yoktur. Eşitsizlik diye bir şey yoktur.

Eşitsizlik, bir sosyolojik sorundur ancak sömürü sosyolojik bir sorun değildir. Şeyleştirmeyi, meta fetişizmini, sömürüyü eşitsizliğe dönüştürmek (dolayısıyla, kademe kademe bir “siyasi sorun” haline gelmesi), Marksistlere göre, absürttür. Bu nedenle, sosyolojik sorular Marksist teoriyle cevaplanamayacağı gibi, Marksist teori de sosyolojik sorularla cevaplanamaz. ■

G. M. Tamás’a ulaşmak için <gmtamas@gmail.com>

> Marksist Gelenegın Aşkın Kapitalizmle Süregelen İlişkisi

Erik Olin Wright, Wisconsin–Madison Üniversitesi, ABD

Marx'ın doğumundan 200 yıl sonra sorulara yanıt aranıyor. Fotoğraf: Marco Gomes, São Paulo, Brezilya.

Hiçbir düşünce, kapitalizmin iç dinamiklerinin kendisinin sonunu getirecek derin tezatları içerdigi ve dahası bu dinamiklerin eş zamanlı olarak, insanın gelişmesine olanak sağlayan alternatif bir toplum modeline yön verecek olumlu şartları da yaratabileceği fikriyle Marx'ın savları kadar yakın ilişkide değildir. Bu önermenin ilk bölümü kapitalizmin kaderi hakkında güçlü bir tahmin ortaya koymaktadır: uzun dönemde, kapitalizm sürdürülemeyen bir toplumsal düzendir ve kaçınılmaz olarak sona erecektir. İkinci bölümü ise daha az belirlenimcidir: kapitalizmi yok edecek dinamikler yeni tarihsel olasılıklar sunacak (özellikle, üretim güçlerinin ve insan verimliliğinin gelişmesi nedeniyle) ve, aynı zamanda, bu olasılıklardan yararlanarak, devrim yoluyla özgürleştirici bir alternatif inşa edecek kolektif bir aktör- işçi sınıfı- meydana getirecektir. Böyle bir alternatifi gerçekleştirip gerçekleştirilemeyeceği ise koşullu süreçlere bağlıdır: devrimci ideolojinin yaygınlaşması, güçlü dayanışmaların ortaya çık-

ması, mücadelelerle bütünlük içinde olan siyasi örgütlerin gelişimi, vb. Dolayısıyla, bütünüyle ele alındığında bu teori, kapitalizmin kaçınılmaz sonuna dair belirlenimci iddialarla kapitalizmin ötesindeki bir gelecek hakkında belirlenimci olmayan iddiaları birarada ele almaktadır.

Sözkonusu belirlenimci ve belirlenimci olmayan iddiaların ikiliği, Marx'ın siyasi hareketlere dair teorik düşüncelerinin güçlü temelini bir parçasıdır. Belirlenimci olmayan unsurlar, amacı olan kolektif aktörün önemini ve bireylerin daha iyi bir dünya için mücadeleye katılma istekliliğini ortaya koymaktadır. Belirlenimci unsurlar ise iyimserlik için nedenler sunmaktadır: her ne kadar devrime giden yolun önündeki engeller göz korkutsa da, anti-kapitalist güçler "tarihin kendi taraflarında" olduğuna inanmakta ve nihayetinde devrimci ilerleme için şartların olgunlaşacağını belirtmektedirler.

Bugün, içinde yaşadığımız dünya, Marx'ın teorik düşüncelerinde resmettiği dünyadan çok farklıdır. Marx'ın bazı öngörülerini nokta atışıydı: kapitalizm küresel bir sistem haline gelerek, dünyanın uzak noktalarına kadar ulaştı; üretim güçleri inanılmaz boyutlarda gelişim gösterdi; kapitalist piyasalar, yaşamın çoğu alanına derinlemesine nüfuz etti; ciddi boyuttaki ekonomik krizler kapitalist toplumların daimi özelliği oldu. Öte yandan, sınırları aşan kapitalizmin büyük amaçları için önem arz eden diğer öngörülerin henüz doğruluğu kanıtlanmadı: daha homojen hale gelmekten ziyade işçi sınıfı her açıdan, giderek parçalanmakta ve heterojenleşerek, kapitalizm karşısında sürdürülebilir kolektif eylemde bulunabilmeleri için gerekli olan dayanışmanın önünü kesmektedir; kapitalizm, yeni birikim biçimleriyle, krizler karşısında kendisini çabucak toparlayabildiğini ispat etmiş; kapitalist devlet, ihtiyaç duyduğunda etkili bir baskı yaratma seçeneğine sığınırken, popüler talepleri absorbe etmede ne kadar esnek olduğunu göstermiştir; ve son olarak, sosyalist devrimlerin ardından kapitalizme alternatif üretmek için bulunulan girişimlerin trajik tarihi, krizlerin, devrimci siyasi güçlerin adil ve insani bir alternatif inşa etmelerine olanak tanıdığına dair iyimserliğinin altını oymaktadır.

Böylece, yirmi birinci yüzyılda, "kapitalizmin hareket kanununun" kaçınılmaz olarak kapitalizmin yaşayabilirliğini önlerken aynı zamanda özgürleştirici aşkınlığı için olumlu koşullar yaratması artık söz konusu değildir. Ancak, bu durum, Marksist geleneğin günümüzle olan bağını kaybettiği anlamına gelmemektedir. Özellikle, Marksist geleneğin merkezini oluşturan dört önerme günümüz toplumunun bilimsel açıdan anlaşılması ve daha iyi bir dünya yaratılması için gösterilen gayretler adına önemini korumaktadır:

1. Kapitalizm insanın gelişmesi için tüm olası oluşumların önünü kesmektedir. Bu durumun en keskin emaresi, bolluğun içinde süreklilik gösteren yoksulluğun var olmasıdır, fakat kapitalizmin verdiği zarar, maddi yoksunluktan öte insanın gelişimi için önemli olan diğer değerlere kadar uzanmaktadır: eşitlik, demokrasi, özgürlük ve ortaklaşalık. Kapitalizmin verdiği bu zararların kaynağı, sınıf yapısının ötesindedir. Kapitalizmde sınıf ilişkileri çetrefil mekanizmalar yoluyla zarar vermektedir: sömür; tahakküm; ekonomik gücün siyasi güce evrilmesi; rekabetin yıkıcı biçimleri; ortaklaşalığın ve mütekabiliyetin kuyusunu kazacak şekilde piyasaların büyümesi. Marksist gelenek üzerine yapılan araştırmaların büyük çoğunluğu bu zararları belgelemektedir.

2. Kapitalizmin dinamikleri doğası itibarıyla çelişkilidir. Her şeyin işlevsel olarak birbirine geçtiği bütüncül, istikrarlı bir dengeye ulaşamaz. Kapitalizm, kendisini sürdürülemez hale getirecek çelişiklere yer verecek doğal bir eğilime sahip olmasa bile, yeni olasılıklar ve dönüştürücü mücadeleler için sürekli yeni alanlar açmaktadır.

3. Başka bir dünya mümkün. Belki de Marksist geleceğin en temel düşüncesi, radikal ekonomik demokrasi sayesinde, sınıf kontrolünde yerinden edilen yatırım ve üretime karşı özgürleştirici ekonomik sistem alternatifinin olma olasılığıdır. İşte bu durum, Marksizmi kapitalizm eleştirisinden özgürleştirici bir sosyal bilime doğru yöneltmektedir. Özgürleştirici bir alternatifin "mümkün olması" demek, böyle bir alternatifin tahayyül edilebilir olmasından daha fazlasıdır; sözkonusu alternatif *arzu edilir, uygulanabilir ve ulaşılabilir* olmak durumundadır. Marksist görüş bu nedenle, radikal demokrasinin, kapitalizme oranla daha özgürleştirici değerler yaratabileceğini iddia eder; eğer bu durum tesis edilirse, sürdürülebilir olacaktır; ve başarılı olması için makul tarihsel koşullar da mevcuttur.

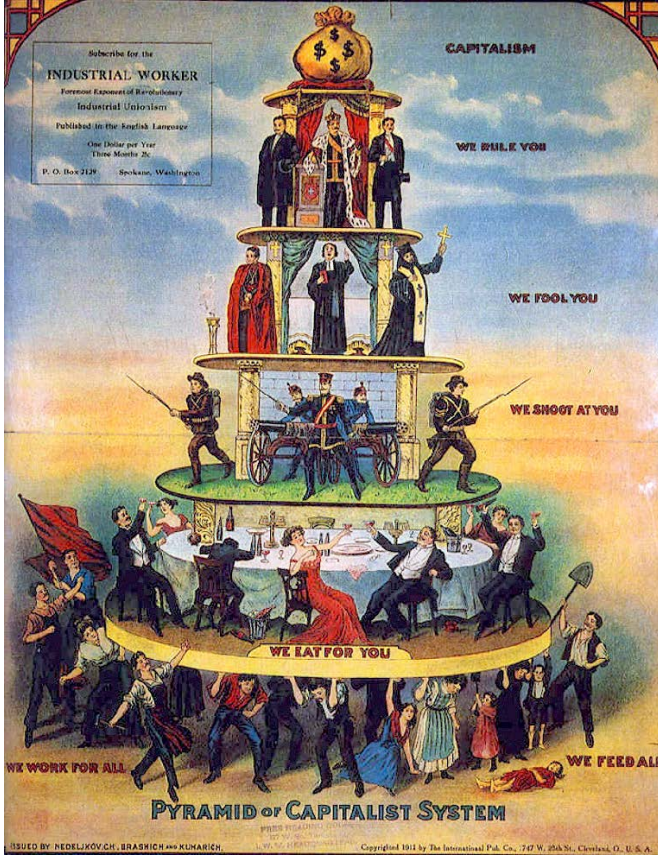
4. Dönüşüm için sadece sınıf mücadelesinde direnişin olması yeterli değildir, sınıf mücadelesi inşacı da olmalıdır. Kapitalizmi ekonomik demokrasiye dönüştürmek, tabandan gelen bir kolektif eylem ve hareketlilik gerektirir. Seçkinlerin ittifakı önem arz ederken, özgürleştirici toplumsal dönüşüm, aydınlanmış seçkinlerin inisiyatiflerinin bir sonucu olmayacaktır. Ayrıca, özgürleştirici dönüşüm, kapitalizmin zararlarına karşı çıkmaktan daha fazlasıdır; bu özgürleştirici ideallerin vücut bulduğu yeni kurumların da inşa edilmesi gereklidir. Marx'ın özgün teorik ifadesinde, yapıdaki dönüşümlerin, kapitalizmden devrimci bir kopuşun ardından gerçekleşeceği düşüncesi hakimdi: işçi sınıfı, güç kazandığında, yeni bir toplum inşa edecektir. Yirmi birinci yüzyılda bu durum, artık ihtimaller dahilinde yer alan stratejik bir öngörü değildir. Ekonomik kapitalizm, kapitalizmin ötesindeki gelecekse, bunu inşa etmeye halen kapitalizm tarafından hükmedilen toplumlardan başlanmalıdır.

Bu dört önerme, yirmi birinci yüzyılda, özgürleştirici sosyal bilimde Marksist geleneğin gelişiminin dayanak noktasını oluşturmaktadır. ■

Erik Olin Wright'a ulaşmak için <wright@ssc.wisc.edu>

> Feminizm Marksizmle Yüzleşiyor

Alexandra Scheele, Bielefeld Üniversitesi, Almanya ve **Stefanie Wöhl**, BFI Viyana Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Avusturya

Kapitalist Sistem Piramidi.

Birkaç yıldan beri, Alman medyası ve diğerleri “Marx rönesansından” söz etmekte, bu söylemle, Karl Marx’ın çalışmasının kapitalizm ve finansal krizleri analiz etme konusundaki başarısı kastedilmektedir. Bu durum, 2008’deki finansal ve ekonomik krizde, kapitalizmin küresel zaferinin toplumsal kargaşa, ekolojik kriz ve ekonomik sistemin kendi çöküşünü hazırlama eğilimiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Böyle bir arka plan göz önüne alındığında, Marx’ın analizleri güncelliğini halen korumaktadır.

> Marx rönesansındaki feminist boşluğu doldurma

Ancak, halkın ilgisinin Marx ve onun ekonomi politik eleştirilerine yeniden yönelmesi, Marx’ın feminist alımlanmasına

ya çok az referans vermekte ya da hiç vermemektedir. Bu feminist analizler, hiçbir zaman Marx hakkında sol-cenah-taki tartışmaların konusunu oluşturmamış, hatta tartışmanın hiçbir tarafında yer almamıştır. Bir yandan, Marksist feministler bu toplumsal sorunu ele almak ve bunu toplumsal cinsiyet meselelerinden ayırmadan, kaynakların kapitalist düzende sömürüsü ve buna bağlı geçim sıkıntısının küresel etkilerini de göz önünde bulunduran; ve sadece bir birikim rejimi olarak güç ve tahakküm süreçlerini analiz eden değil aynı zamanda bu durumun patriyarkal temellerini de tanımlayan bir eleştirel bakış açısı geliştirmek istemişlerdir. Diğer yandan ise, Marksist feminist bakış açıları, Marx’ın tüm eşitsizlik ve sömürüye yol açan durumların değiştirilmesini amaçlayan ancak söz konusu durumların içinde toplumsal cinsiyet ilişkilerinin de olduğunu çok nadir kabullenilmesine yönelik önceden ve halihazırdaki tüm Marksist okumalara eleştiri getirmektedir. Dahası, üretim ve üreme arasındaki ayrım ve cinsiyete dayalı iş bölümü- Marx’ın en az bahsettiği husus- nadiren araştırmaların konusu olmuş, çokça göz ardı edilmiştir.

> Feminist konumlar

Bu çift eleştiri, Karl Marx’ın 200. doğumgününde halen güncelliğini korumaktadır. Patriyarka ve kapitalizm arasındaki ilişki nedir? Kapitalist üretim biçimi hangi ölçüde cinsiyetçi bir sistem olmasının yanı sıra aynı zamanda ırkçı da bir sistemdir? Baskının kültürel-sembolik biçimi, siyasi ve ekonomik baskının diğer biçimleriyle nasıl bir etkileşimde bulunmaktadır? Yazının ilerleyen bölümlerinde, bu tartışmaların günümüzdeki evrimini özetlemeye çalışacağız.

> Üretim ve üreme

Üretim ve üreme arasındaki ilişki halihazırda, özellikle de feminist tartışmanın ana konusu olmaktadır. Kadınlar hem ev içinde hem tüm dünyada bakım hizmeti verdiği işlerin çoğunda ücretsiz çalışmaktadır. Cinsiyetçi iş bölümünü “doğal” bir iş bölümü olarak sınıflandırmak, bu durumu her ne kadar sistematik olarak değersizleştirilse ve ayrıştırılsa da, kapitalist üretimin temel taşı olmaya devam etmektedir. Küresel iş bölümüyle beraber emeğin ve doğal kaynakların sömürüsü, feminist tartışmanın bir diğer önemli referans noktasını oluşturmaktadır. Küresel baskı ve sömürünün, sömürgecilik sonrası ve toplumsal feminist

Kadın Sendikalar Birliği.

Fotoğraf: Kheel Merkezi, Cornell Üniversitesi.

eleştirisi, Küresel Güney'deki kadınların madun olarak konumlandırılmasına odaklanmakta ve onların küresel üretim ve bakım hizmeti zincirine entegrasyonunu eleştirmektedir. Ayrıca, taşıyıcı annelik yalnızca üretim teknolojilerinin yeni biçimleri olarak değil aynı zamanda uluslararası düzeyde bir iş bölümü ve sömürü biçimi olarak da görülmektedir. Bu bağlamda, feminist bakış açıları devletin, iş alanı ve cinsellik konusunda yapısal güç ilişkilerinin sürdürülmesine nasıl katkıda bulunduğunu, bunu yaparken de toplumsal yeniden üretimin şartlarını nasıl yapılandığını da analiz etmektedir. Toplumsal yeniden üretimin küresel piyasa, finansal ve göç rejimleriyle içiçe geçtiği için, küresel bağlamda ele alınması gerektiği belirtilmektedir. Dolayısıyla, küresel ekonomik krizler ve buna bağlı finansallaşma süreçleri toplumsal üretim hizmetlerinin sağlandığı koşulları etkilemektedir; bu duruma örnek olarak, ailelerin sosyal alt yapıya erişememesi ya da 2008 finansal krizinin ardından Avrupa ve ABD'de zorla evlerinden çıkarılmaya karşı mücadele etmek zorunda kalmaları verilebilir. Nancy Fraser içinde bulunduğumuz kapitalist duruma yol açan "krizin", çözüme ulaşmayan üç sorundan kaynaklandığını söylemektedir: ilk olarak, üretici ve yeniden üretici emek arasındaki ilişki; ikinci olarak doğanın sömürsü; ve üçüncü olarak da küresel kapitalizmde devlet gücünün değişimidir. Devlet kapasitelerindeki dönüşüme dair bu çatışmaların yanı sıra, kapitalizmde özneleştirilmenin ideolojik boyutu kuir-feminist analizlerin de konusu olmaktadır. Bu bağlamda, üreticilik ve toplumsal yeniden üretimin nasıl heteronormatif olarak kavramsallaştırıldığı da etraflıca ele alınmalıdır.

> Alternatifler ve mevcut sorunlar

Öte yandan, tartışma yaratan sorular varlığını korumaktadır: Alternatifler nasıl geliştirilir? Kim "devrimci özne"dir (böyle bir kavramsallaştırmadan vazgeçilmediği takdirde) veya olacaktır, ve özgürleştirici potansiyel nereden gelmektedir? Örneğin, Marksist teoriyi şekillendiren kavramların, günümüzdeki sorunları ele alırken hala geçerliğini koru-

yup korumadıkları üzerine düşünölmeye değerdir. Belki de, Ingrid Kurz-Scherf'in belirttiği gibi, metalaştırılmamış iş alanlarının görünür kılınması için, bir yandan kapitalizmi diğer yandan da ekonomi politiği mi etraflıca anlamaya ihtiyaç duymaktayız? Son olarak, kapitalist mantığın ötesinde yer alan bu alanlar çevrenin ve insan emeğinin sömürölmesine son noktayı koyacaktır. Gabriele Winker ve diğerleri tarafından sürdürölen "Bakım Devrimi" bakım hizmeti sektörünü kolektif olarak örgütlemeyi, dolayısıyla kapitalist mantığı ortadan kaldırmayı ve ücretli ve ücretsiz iş arasındaki ayrımı bertaraf etmeyi amaçlamaktadır.

Sömürgecilik sonrası ve feminist bakış açıları, daha bütöncöl bir özneye bakışın gerekliliğini ortaya koymaktadır, zira Marx'ın vurguladığı beyaz, Batılı, erkek sınıf öznesi, artık dönöşen bakış açısının taşıyıcısı değildir.

> Akademide eleştiri ve neoliberalizm

Öte yandan, genel anlamda ve feminist eleştiri bağlamında eleştirel bilgi üretiminin koşulları, akademiye de etkisi altına alan neoliberal bilgi üretimi koşullarında daha zor hale gelmektedir. Neoliberal bireyselleşme sürecinde, farklı öznelerin dönöşüm (ya da hatta devrim) için nasıl bir kolektif irade göstereceği giderek şüpöhe yaratmaktadır. Üniversitelerde, feminist eleştiri sürekli olarak erkek egemenliği ile mücadele içindedir ve şimdi de- diğer bilimlerde de göröldüğü gibi- kullanılabilirlik ve karlılık kriterlerine göre değeriendirmeye maruz kalmaktadır.

Böyle bir arka plan karşısında, Marksist-feminist bakış açılarını geliştirmek zorlu bir iştir. Bu bakış açılarının temelinde bulunan çoğölcu eleştiri, aynı zamanda marjinalleştirmenin de kaynağı olmaktadır. Bu durum, erkek egemen temayülleri üzerine hiç kafa yorulmayan akademide ve Marx'ın sol alımlanmasında da gözlemlenmektedir. ■

Alexandra Scheele'ye ulaşmak için <alexandra.scheele@uni-bielefeld.de>
Stefanie Wöhl'e ulaşmak için <stefanie.woehl@fh-vie.ac.at>

> Marx ve Devlet

Bob Jessop, Lancaster Üniversitesi, İngiltere

38

Marx, devletin sınıf tahakkümünün bir organı ve siyasi süreçte gücünü sergilemekten çekinmeyen bir unsur olarak ele alıp, etrafıca bir devlet eleştirisi yapmamıştır. Bununla beraber, teoride ne kadar siyasi olsa da, bir örgütsel biçim olarak siyasi partiler; uluslar, ulusalcılık ve ulus devletler; devrimci strateji ve taktikler (buna parlamenter yolla sosyalizme ulaşma niyeti de dahildir); “proleterin diktatörlüğü”; ya da devletin nasıl “yitip gideceği” gibi konularda kapsamlı ya da bu konularla ilgili analizler ortaya koymamıştır.

Bu durum, Marx’ın (ya da onunla ömür boyu çalışan Engels’in) bu konuları ihmal ettiği anlamına gelmez. Aksine, devlet olgusunu birçok açıdan araştırmışlardır. Bunlar arasında, klasik ve gündelik ekonomi politikte Marx’ın ekonomiye dair eleştirel bakışıyla paralel giden siyaset teorisinin eleştirisi; gelişmenin, değişen mimarinin, ve belli devletlerdeki sınıf tanımının tarihsel analizi, belirli siyasi dönemlerin ve/veya önemli olayların konjonktürel analizi, her ne kadar birikim biçimi ve mantığı yönünden yaklaşılsa da devletin ne tür bir kapitalist düzene sahip olduğuna dair analiz, Avrupa ve ABD’nin ötesinde, kapitalizm öncesi sınıf-temelli üretim biçimine sahip devletlerle (ya da benzeri tahakküm modeline sahip diğer biçimler) günümüz toplumlarının devlet biçimlerinin tarihsel analiziyle beraber işçi hareketlerinin siyasi yönünü şekillendiren, değişmekte olan konjonktürle-

rin stratejik yönlü siyaset güdümlü incelemeleri gibi konular bulunmaktadır. Analizleri, devletler arası ilişkiler, sömürgecilik, uluslararası güç dengesi, ve savaş ve barışın siyaseti gibi konulara da uzanmıştır.

Bu meseleleri kısaca toparlarsak, Marx’ın çalışmalarında üç ana tahlilin yapıldığını görebiliriz. Propagandist bir okuma devleti, ekonomik sömürü ve siyasi kontrolü devam ettirmek adına ekonomik üstünlüğü olan sınıfın başarılı ya da daha az başarılı bir şekilde sınıfları yönetmek için kullandığı bir araç olarak görür. Bu görüş, bilindiği gibi- doğrudan propagandist ve stratejik etkisi yönüyle- *Komünist Parti Manifestosu*’nda da dile getirilmiş, yönetim aygıtının, tüm burjuva sınıfının ortak çıkarlarını gözetten bir komisyon olduğunu belirtmiştir. Propagandist yönden değeri bir kenara bırakıldığında, bu görüş o dönem Avrupa ve Kuzey Amerika’daki sınırlı ayrıcalığın ışığında anlamlı hale gelir. Söz konusu ayrıcalığın, 1870’lerde daha da yayılmaya başlaması durumu daha da karmaşıktırarak, sosyalizme ulaşmak için parlamenter yolu gündeme getirmiştir. Daha tarihsel bir okuma ise, devleti sınıf mücadelelerini kamu çıkarı uğruna düzenleyen ya da siyasi kesimin kişisel yararı için onu manipüle eden potansiyel bağımsız bir otorite olarak tanımlar. Bu görüş, çok iyi bilindiği üzere- ve ilham verici bir biçimde- Marx’ın 1850’lerde Louis Bonaparte yönetimi altındaki Fransa’ya dair analizlerinde yer alır. Aslında

>>

Bonaparte, ordunun yönetiminin III.Bonaparte'da olduğu praetorian bir devlet kurarak, toplumun bir parçası olarak toplumun diğer parçalarına karşı hareket etmekten ziyade kendini tamamen toplumun karşısında konumlandırmıştır. Bazı eleştirmenler, ilk görüşün sınıf mücadelesinin olağan dönemlerine dair bir tipoloji çizdiğini belirtirken, ikincisinin ise sınıf mücadelesinin artık köşeye sıkıştığı ve/veya toplumsal bir facia tehdidi oluşturduğu “olağan dışı” dönemi nitelediğini öne sürer. Bu önerme, tarihsel bir analizle uzlaşması gereken ciddi bir teorik çözümlemeyi propagandist bir yöne (yanlışıyla) kaydırmaktadır.

Önermedeki bu sorun, Marx'ın yaşamı boyunca tekrar tekrar üzerinde çalıştığı ve en açık biçimde 1871 Paris Komünü hakkındaki düşüncelerinde de görülen, erken dönem Hegel eleştirilerinde yatan üçüncü bir okuma aracılığıyla izlenebilir. Burada devlet, yönetenler ve yönetilenlerin ayrımıyla temellenen yabancılaşmış bir siyasi örgüt olarak ele alınmaktadır. Bu ayrım, farklı sınıf-temelli üretim biçimlerinde, kapitalist gelişimin farklı dönemlerinde ve kapitalist düzenin farklı biçimlerinde farklı şekillenmektedir. Yine de, Marx'ın *Fransa'da İç Savaş* (1871) kitabının ikinci taslağında yazdığı üzere, devlet gücü “her zaman düzeni sağlayan güç”, i.e. var olan toplumsal düzeni ve böylece üretici sınıfın, üretici sınıfın emeğine el koyan sınıf tarafından tahakkümü ve sömürsüdür” Ancak, *Kapital*'in III. cildinde de belirtildiği gibi, egemenlik ve siyasi tahakküm, sömürü biçimiyle ilişkilidir. Kapitalist üretim biçiminde bu durum egemen devletin halka gayri şahsi tahakkümünü içerir. Sömürünün formel olarak emek piyasasında serbest değişimine (emek sürecindeki despotizme rağmen) aracılık ederek, böylece sınıfların ekonomi dışı baskı ya da zorunlu toplumsal bağlar içermeyen üretim ilişkileriyle belirlendiği bir devlet biçimini mümkün kılar. Bu durum, ekonomi temelli sınıf çatışmasının piyasa ilişkileri ve politik temelli

sınıf çatışmasının anayasal devlet sınırları içinde var olan sömürü ve tahakkümün ekonomik ve siyasi olarak ayırımına olanak tanır.

Ne olursa olsun bu kırılgan bir ilişkidir ve belli bir sınıfın verdiği tavizin kurumsallaşmasına bağlıdır. Aslında Marx, *Fransa'da Sınıf Mücadeleleri* 1848-1850'de demokratik anayasadaki ortak bir çelişkiye değindi. Proletarya, köylüler ve küçük burjuvaya oy hakkı tanıyıp, aynı zamanda onların toplumsal köleliğini devam ettirirken, burjuvazinin özel mülkiyet haklarını garantiye alarak, onların toplumsal gücünü desteklemekteydi. Siyasi istikrar, madun sınıfların siyasi kurtuluştan toplumsal kurtuluşa doğru yol almasını engellemeli; ve de burjuvazi, siyasi yeniden yapılanma konusunda ısrarcı olmamalıdır. Ekonomi ve siyasetin kurumsal ayrımı ve bundan doğan çelişki, Marx'ın belli siyasi rejimlerin gelişimine ya da belli devlet politikalarının içeriğine neden ekonomik argümanlarla yaklaştığını açıklamaktadır. Bunlar, doğrudan ekonomik durumlardan ziyade siyasi mücadelelerin belli dinamiklerine bağlıdır. Bu yüzden, her ne kadar ekonomik durumları, krizleri ve çelişkileri araştırırsa da, Marx'ın daha somut analizlerinde devlet biçimleri, siyasi rejimler, siyasi söylemler, siyasi güçler dengesi vb gibi konular da dikkatlice ele alınmaktadır.

Marx'ın ikinci ve üçüncü yaklaşımları birbirleriyle tutarlı ve günümüzdeki araştırma ve siyasi analizler için en uygunu olmaktadır. Açıkça görülüyor ki, belli durumları incelemek ve Marx'ın büyüme gösteren dünya piyasalarının bütünleşmesi hakkındaki düşüncelerini anlatmak için daha uzun bir yazıya ihtiyaç vardır. Ancak, burada yer verilen düşünceler de Marx'ın analizlerinin nasıl geliştirilebileceğini göstermek açısından yeterlidir. ■

Bob Jessop'a ulaşmak için: <b.jessop@lancaster.ac.uk>

> Kapitalist *Landnahme*

Hukuka Marksist Yeni Bir Yaklaşım

Guilherme Leite Gonçalves, Rio de Janeiro Devlet Üniversitesi (UERJ), Brezilya

Filipinli ressam Boy Domingues'in özgün eseri (20 x 30 illüstrasyon panosuna suluboya, 2011). "Green Grabbing", JPS Özel Sayı 39(2), Nisan 2012. Editörler: James Fairhead, Melissa Leach and Ian Scoones.

> Marksizm ve hukuk

Marx'ın hukuka bakışı hakkında bildiklerimizin çoğunu, Evgeny B. Pashukanis'in kanuni şekil üzerine yazdığı eleştirilerden okumuşuzdur. Başlangıç noktasını, Marx'ın öne sürdüğü üzere, kapitalist toplumlarda sosyalliğin elde ettiği değer, somut emeğin meta alışverişi üzerinden gerçekleştiği savından alır. Bu durum, metaya sahip olan herkesin otonom ve eşit iradeye sahip olduğunu varsayar. Böylesi bir irade yalnızca kanuni şekil olarak bulunur. Karşılığında, söz konusu bu kanuni şekil somut emek biçimleri arasında soyut bir eşitlik yaratarak, eşitsizliğin yeniden üretimini maskeler. Hukuk, dolayısıyla, fetiş bir karaktere bürünür.

Kanuni şeklin geleneksel eleştirisi hukuki yapıyı yalnızca paranın sermayeye dönüştüğü ve artı değerın üretildiği çerçevede ele alır. Tahakkümün neden soyut bir tahakküm biçimine büründüğünü, üreticinin emeğine el konulup, emeğin nasıl görünmez olduğunu ve eşitler arasındaki alışverişin eşitsizliği nasıl yeniden ürettiğini araştırır. Ancak, kapitalizm kendini bu döngüye indirger mi?

> Birikim ve *Landnahme*

Sermayenin, sermaye olmaya devam etmesi için, her daim ona değer biçilmesi gerekmektedir. Bu da, emek ve sermayeden artı değer üretilmesi için gerekenden daha fazla emeği zorunlu kılar. Bu ölçülemeyen süreç, yaratılan değerın gerçekleşmesi için olası toplumsal koşullarla haşır neşir olmayı gerektirir. Bu aşamada sermaye, artı değerın dolaşımı ve değerinin biçilmesi için yeni döngülerin var olması adına diğer toplumsal alanları da ele geçirmek zorun-

dadır. Bu dinamikler, eşitler arasındaki alışveriş ilkesinden ziyade, değerın yeniden belirlenmesi yönündeki baskıyı göz önüne alarak, bu tür alanların ele geçirilme kapasitesine tekabül etmektedir. Bu da, ilkel birikimin süregelen biçimini niteler.

Marx'ın çalışmasında ilkel birikim, kapitalist üretim biçiminin başlangıç noktası olarak ele alınır. Bu süreç, üreticiyi üretim araçlarından ayırarak, toplumsal gruplara şiddetli biçimde el konulmasına ve kendi emeklerini serbestçe satabilme olanağı yaratır. Rosa Luxemburg, bu durumu kapitalizmin kendi gelişimi için bir unsur olarak tanımlarken; üretim alanında artı değerın sınırlı bir bölümüne el konulurken, tümüne el konulabilmesi için sistemin her daim kapitalist-olmayan *Dışarıya*'ya dönüşmek zorunda kaldığını savunur. Böylesi bir süreç, içinde belirgin bir şiddeti barındırır. David Harvey, daha da ileri giderek mülksüzleştirme yoluyla birikimin nasıl sermayenin aşırı birikme krizinin üstesinden geldiğini inceler. Bu savdan hareketle, Klaus Dörre, *Landnahme* teoremini geliştirir: kapitalist büyüme, henüz meta olmayan *Dışarı*'nın kalıcı ve şiddetli biçimde metalaştırılmasıdır.

Landnahme aşamasında, hukuk Pashukanis'in tanımladığı üzere farklı bir karaktere bürünür, der Luxemburg, eşitler arasındaki alışverişte, "barış, mülk ve eşitlik, biçim olarak, hükmeder" bu durumda, "bir diğerinin mülküne el konulması, onu mülk edinme hakkına; sömürü, metaların alışverişine ve sınıf tahakkümü de eşitliğe dönüşür" Alternatif olarak, kapitalist-olmayan alanlara el konulması hakkında Luxemburg, "sömürgecilik ilkesi, uluslararası borç sistemi, özel çıkar politikası ve savaş hükmeder, der. Burada, şiddet, dolandırıcılık, baskı ve yağmacılık görünür

hale gelir” Kısaca: hukuk, yasal şiddeti mümkün kılar ve eşitsizliğe onay verir.

Landnahme böylece var olan mülk ilişkilerinin şiddetli bir dönüşümünü mümkün kılan devlet üzerinden gelişir. Bu model, kolektif ve ortak mülk ilişkilerini özel mülk ilişkileriyle değiştiren yasal reformların sonucudur.

Bununla birlikte, *Landnahme* mekansal bir yeniden yapılanmayı da işaret etmektedir: yerel nüfus yerinden edilir, bir kere ortak ve kamu alanlarından çıkarıldılar mı, “ücretsiz” işçilere dönüşür ve üretim zincirindeki yeni rolleriyle disipline edilir. Dolayısıyla, kamu ve ortak alanların el konulmasında rol oynayan araçlarla birlikte hukuk da el konulanların kontrolünü kolaylaştırır.

> Landnahme ve hukuk

Landnahme’nin sosyo-hukuki yeniden üretimi üç aşamada gerçekleşir.

1) Yasal ötekileştirme

Yasal ötekileştirme sembolik bir süreç olup, kapitalist olmayan *Dışarı*’nın sapkın ve aşağı *Diğeri* olarak söylemsel betimini işaret eder. Bunun temel aracı ise insan haklarıdır.

İnsan haklarının evrensel mahiyeti, insan doğasına içkin değerlerin varlığına dayanır, tüm insanlara eşit davranılması ve insan değerlerinin hukuki olarak korunmasını öne sürer. Dolayısıyla, eğer bireylerin, insanlığı beraberinde taşıdıkları doğru kabul ediliyorsa, ancak eylemleri rastlantısal oluyor ve insan haklarıyla tezatlık oluşturuyorsa, insan haklarının görevi sapkın olanla mücadele etmektir. Bu, toplumsal pratikleri değerlendiren adaletin temini için temel oluşturmaktadır.

Küresel kapitalizmde, bu söylem mekansal bir hiyerarşi oluşturur: bir tarafta, modern rasyonelleştirmeye beraber medeni alanlar; diğer tarafta, çokça adaletsizlik ve irrasyonel normlar. Ancak, bu farklılık, aslında, toplumdaki süregelen güç ilişkilerini yansıtır. Bu anlamda, adaletin kıstası, onu kendi özel çıkarlarını empoze etmek için kullanan yönetici sınıfın dünya görüşünün evrenselleştirilmesidir. Dolayısıyla, hümanist söylem, dışarıdan müdahaleler ve sömürgeleştirmenin itici gücü haline gelir.

2) Özelleştirmenin yasal araçları

Dışardaki, *Öteki* olarak betimlendiğinde, metalaştırma gerçekleşir. Bu süreç ilerlediğinde hukuk; kamu, kolektif ya da ortak mülklerin özel şahıslara geçmesi için araçlar geliştirir. Bu araçlar, serbestleştirme, özelleştirme ve belli

sektörlerin küresel piyasaya açılmasıdır. Sözkonusu araçlar, farklı kurumsal modellerde tezahür ederler: varlıkların, kamu kurumlarının ya da alanlarının satılması; kamu-özel ortaklığı; kamu hizmetlerinin mülklerinin ya da idarelerinin özel şirketlere geçmesi; vb. Tüm bu modeller, yasal birer hırsızlıktır, burada devlet, faydayı arttırma gibi bir gerekçeyle, insanları kendi topraklarından eder ve bu alanları, değer yaratmaları için yeniden yapılandırır.

3) Ceza hukukunun işleyişi

Marx, “Kanlı yasalar” analizinde, ceza hukukunun işleyişinin, köylülerin yerlerinden edilmesiyle paralel işlediğini belirtmektedir. Kapı dışarı edilen ve emeklerini kapitalistlere satar hale gelen köylüler, endüstriyel ekonomi tarafından tamamen absorbe edilmemişlerdir. Bu köylüler, daha farklı pratiklerle sosyalleştiklerinden işçi olma durumunun ve yaşam biçiminin yeni örüntülerine karşılık verememişlerdir. Avareliğe karşı baskıcı bir yasanın varlığı ışığında, yeni durumun getirdiği disiplini benimsemeye zorlandılar.

Ceza hukukunun bu işlevci örüntüsü, *Landnahme* süreçlerinde de kendini tekrar eder. Yasal teknikler, mekanların özelleştirilmesi ve toplumsal gruplar ile yerel halkın kolektif ve birarada yaşama halini bozmak için- emeklerini satmaları için özgürleştirmek, sıklıkla kullanılır. “Özgür” oldukları zamanda ise, ceza hukuku bu sefer de işgücünü disiplin altına almak için işler. Günümüzde bu durum, güvencesiz ve esnek iş ilişkilerini disipline etmek anlamına gelir. Burada, yoksulluğun suç haline getirilmesi, insanların güvencesiz ücretli işçi sistemine girmeye zorlaması gibi metodlar kullanılır.

> Sonuç

Kapitalizmin sosyo-hukuki yeniden üretiminde, birbirine karışmış halde iki boyut sözkonusudur. Eşitler arasındaki alışveriş döngüsünde, hukuk, meta fetişizmi ile bağlantılı olarak soyut eşitlik ve özgürlük biçimlerinde işleyişini sürdürür. Kapitalizmin yayılcı döngüsünde bu durum yukarıda da bahsedilen üç maddede olduğu gibi, açık bir meşru şiddet halini alır. Eşitler arasındaki alışveriş döngüsünün aşırı birikim oluşturma eğiliminde olduğu düşünüldüğünde, bu durum her daim, meta-olmayan *Dışarı*’ya el konulmasına yönelik yeni yaklaşımların uygulanmasını talep eden nevrallik bir noktaya ulaşır. Böylece, kapitalizmin sosyo-hukuki yeniden üretimi devamlı olarak fetişist kanuni şekil ve açık meşru şiddet arasındaki nöbetleşmeyle somutlaşır. ■

Guilherme Leite Gonçalves’e ulaşmak için: <guilherme.leite@uerj.br>

> Marx ve Hindistan Sosyolojisi

Satish Deshpande, Delhi Üniversitesi, Hindistan

Aşağı yukarı yirminci yüzyılın ortasından itibaren, sadece Anglo-Amerikan Batı'da akademik Marksizm, politik Marksizm'den daha fazla önem taşımaktadır. Dünyanın çoğu yerinde (sadece Doğu Avrupa ya da eski Sovyetler Birliği değil), Marksizm akademik bir itikatten çok politik bir ideoloji olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle, Batı'nın dışında kalan yerler hakkında yazılar kaleme alınırken, "Marx ve sosyoloji" üzerine tartışmalar daha geniş bir toplumsal bağlamda ele alınmayı gerektirir.

1920 ve 1925 yılları arasında kurulan, Hindistan Komünist Partisi (HKP) her ne kadar Hindistan Ulusal Kongresi'nin 360'dan fazla sandalyesine karşılık 30'dan az sandalye sayısına ulaşsa da, 1952, 1957 ve 1962 yıllarında yapılan ulusal seçimlerde ikinci büyük parti olmuştur. Öte yandan HKP, dünyada ilk defa demokratik bir seçimle güneyde yer alan Kerala eyaletinin (şu anki nüfusu 33 milyondur) başına geçmiştir. HKP-Marksist ya da MKP (1964'teki ayrılıktan sonra kurulmuştur) doğuda bulunan Batı Bengal eyaletinde (nüfusu 91 milyondur) 34 yıl boyunca (1977'den 2011'e kadar) üst üste seçilmiştir. Ancak, komünizmin seçimle başa gelmesinin önemi azalmakta ve günümüzde bu durum en çok, başlıca Chhattisgarh'da (nüfusu 26 milyondur) olmak üzere, Hindistan eyaletleri ve orta Hindistan'ın ormanlık bölgelerinde konuşlanan kabile halkları arasında süregelen silahlı çatışmada kendini hissettirmektedir. Marksist parti ya da hareketlerle ilişkili öğrenci örgütleri de daha sınırlı düzeyde olsa da ses getirmektedir.

Marksizm, Hindistan'daki akademik hayat içerisinde de belli bir öneme sahiptir fakat etki alanı sosyolojiden ziyade tarih, ekonomi ve siyaset bilimlerinde daha geniştir. Sosyoloji çevresinde, bu konuda üç akademisyen fazlasıyla

etkilidir; her biri Hindistan Sosyoloji Derneği'nin başkanlığını yürütmüştür (ya da selefleridir).

En büyükleri, Dhurjati Prasad Mukerji (1894-1961) olup, 1922'den 1954'e kadar Lucknow Üniversitesi'nde ekonomi-sosyoloji ortak programında öğretim görevliliği yapmış, önemli bir entelektüeldi. Mukerji'nin başlıca ilgi alanı Marksist metod olup, *On Indian History: A Study in Method* [Hindistan Tarihi Üzerine: Bir Metod Çalışması, 1945] adlı kitabının da konusunu oluşturmuştur. Hindistan bağlamında öznel durumları ele almasını engelleyen Marksizm ve Marksizmin doktriner yönelimine dair çekinceleri nedeniyle kendisini, Marksistten ziyade "Marksolojist" olarak tanımlamıştır.

Hindistan'da Marksist sosyolojinin gelişimi için en büyük katkısı Akshay Ramanlal Desai (1915-1994) yapmıştır. Ulusalçı, Marksist ve son olarak Troçkist siyasi örgütlerde (daimi üyesi olduğu) tam zamanlı idareci olarak çalıştıktan sonra, akademik hayata nispeten geç dahil olmuştur. 1948'de Bombay Üniversitesi sosyoloji bölümüne sunduğu ve aynı yıl basımı yapılan *The Social Background of Indian Nationalism* [Hindistan Ulusalçılığının Toplumsal Arka Planı] başlıklı doktora tezi, on iki ayrıbasımı, altı edisyonu ve sayısız Hindistan-dillerine yapılan çevirisiyle, günümüzde bir klasik olarak yerini korumaktadır. Kitapta kullanılan "tarihsel materyalist yaklaşım", sömürgeciliğin neden olduğu ekonomik dönüşümlerle ulusalçılığı üreten sosyo-kültürel ve siyasi değişimler arasında bağ kurar. Desai, sömürgecilik döneminde çoktan başlamış olan kapitalist gelişmenin, Hindistan toplumunun hala "yarı-feodal" olduğunu düşünen HKP ve MKP'nin parti çizgisinin karşısında yer aldığını savunmaktadır. Ulusalçılığın yanı sıra, Hindistan'daki köylü ve toprak mücadeleleri hakkında yazdığı kitaplarla beraber insan hakları ve devlet tarafından

“Dünyanın çoğu yerinde, Marksizm akademik bir itikatten çok politik bir ideoloji olarak öne çıkmaktadır.”

insan haklarının ihlali konularında da kitap uzunluğunda çalışmalar yapmıştır. 1951 yılında Bombay'daki sosyoloji bölümüne dahil olmuş ve 1969 yılına kadar bölümün başkanlığını yürütmüştür. Hindistan'da Marksist bir sosyolojiyi geliştirmek için girişimlerde bulunması ve bu yaklaşımı öğrencileri ve akıl hocalığı yaptığı diğer bilim insanları aracılığıyla da teşvik etmesi bu alandaki katkısını oluşturmaktadır.

Dattatreya Narayan Dhanagare (1936-2017), Sussex Üniversitesi'nde Britanyalı sosyolog Tom Bottomore ile çalışmış ve uzun yıllar boyunca Hindistan'daki Pune Üniversitesi'nde öğretim görevliliği yapmıştır. Başta *Peasant Movements in India* [Hindistan'da Köylü Hareketleri, 1983] ve *Populism and Power* [Popülizm ve Güç, 2015] olmak üzere, Dhanagare'nin en çok bilinen çalışmaları toplumsal hareketler üzerinedir. Çalışmaları ve lisansüstü öğrencileriyle beraber Dhanagare, Hindistan sosyolojisinde sınıf analizini öne çıkarması açısından mühim bir yere sahiptir.

Marksist bakış açıları, tarih (bu alanda baskın olmak üzere) ve ekonomide (bu alanda önemli bir azınlığa sahip olsa da) önemli yere sahiptir. Bu disiplinlerde, Marksist literatürün uluslararası bilinirliğe sahip örnekleri namı diğer “üretim biçimleri tartışması” ve maduniyet çalışmaları okulunda bulunmaktadır.

1960ların sonundan 1980lerin başına kadar, aynı jenerasyondaki tüm bilim insanları (özellikle ekonomistler) sömürgecilik döneminden itibaren, tarıma dayalı Hindistan'daki üretim biçimlerini belirlemek için geniş kapsamlı araştırmalar yaptılar. Maurice Dobb- Paul Sweezy'nin Avrupa'da feodalizmden kapitalizme geçiş üzerine yaptıkları tartışmadan hareketle, Hindistan'ın üretim biçimleri-

ne dair tartışma, feodal-sömürgeci tarıma dayalı sistemin değişimindeki unsurlara odaklanmıştı. Tarımdaki kapitalist düzenin, zengin ampirik çalışmalar ışığında yeni teorik düzeylerde ele alınarak, ücretli çalışma vs. aile emeği, artı değer verimli vs verimsiz kullanımı; sermaye-emek ilişkisinde ekonomi dışı baskının rolü; “sömürgeci üretim biçiminin” uygulanabilirliği ve sermayenin formal biçimsel boyunduruğuyla gerçek boyunduruğu arasındaki farkın etkileri gibi konularla nasıl tanımlanabileceği sorusu ortaya çıkmıştır.

1980lerin başından 2000lere kadar Maduniyet Çalışmaları alanında araştırmalar yürüten bir grup bilim insanı, özellikle Hindistan ulusalcılığı bağlamında Marksist tarih yazımının var olan durumuna eleştirel bakış açısı getirme girişiminde bulundu. Bu tarihin, seçkinlere odaklanırken madun sınıfları göz ardı ettiğini öne sürmüşler, kurdukları kolektif “Hindistan burjuvazisinin ulus adına konuşmada başarısızlığı” ve madun hareketliliğinin zayıflığı ile altı çizilmiş bir “hegemonyasız hakimiyet” rejimi olarak tanımladıkları seçkinlerin ulusalcılığına Gramscici bir yorum üretmişlerdir. Maduniyet tarihçileri, direniş ve hareketliliğin sosyal ve kültürel tarihiyle beraber yerel biçimlerini de vurgulamışlardır. Bu kolektif daha sonra dağılmışsa da üyeleri aktif birer akademisyen ve entelektüel olmuşlardır.

Velhasıl, Hindistan üniversitelerinde Marksizm, sosyal bilimler (son zamanlarda, ekonomi haric olmak üzere) ders yönergelerinin sıradan bir parçası olmaktadır. Marksist bakış açıları Hindistan'da bugün dahi önemini korumakta ancak küresel trendleri de yansıtan biçimde dağınık ve melez olma eğilimi göstermektedir. ■

Satish Deshpande'ye ulaşmak için: <sdeshpande7@gmail.com>

> Yirmi Birinci Yüzyılda Marx

Michelle Williams¹, Witwatersrand Üniversitesi, Güney Afrika, ISA Ekonomi ve Toplum (RC02) ve İşçi Hareketleri (RC44) Araştırma Komiteleri üyesi

Marksist teori içinde ırk ve sınıfın kesişimselliğini yeniden düşünmek?

44

Marx'ın kapitalizmin özgürleştirici ve baskıcı boyutları hakkındaki düşünceleri dünya üzerindeki bilim insanlarını, politikacıları ve aktivistleri 150 yıldan fazla süredir etkilemekte olup, bu düşünceler Marksizm diye bilinen bütünlüklü bir entelektüel geleneğin oluşmasına öncülük etmiştir. Adam Smith, Charles Darwin, Mahatma Gandhi, Hz. İsa, Hz. Muhammed ve Buda dışında çok az sayıda entelektüel ve radikal aktör, dünya üzerinde böyle bir etkiye sahiptir.

Marksizm, eş zamanlı olarak kapitalizmi *anlamak* ve *açıklamak* isterken, ayrıca ona *direnme* ve *dünyayı değiştirme* yollarını da aramaktadır. Diğer bir deyişle, Marksizmin katkıları iki yönlüdür: (1) kapitalizmin dinamikleri hakkında analitik fikirler bütünü sunması; ve (2) siyasi hareketlerin ideolojisi ve rehberi olmasıdır. Yirminci yüzyıl, dünyanın bir çok yerinde Marksist hareketler, gruplar ve devletler ile dopdoluydu.

> Marx'ın fikirlerinin etkisi

Marx'ın fikirlerinin yarattığı etkiyle başlayayım. Kapitalist modernitenin doğası hakkında toplumsal araştırmaya öncülük eden fikirleri, modern toplumsal teoriyi etkisi altına aldı. Etkisi, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, medya, felsefe, antropoloji ve uluslararası ilişkiler olmak üzere sosyal bilimlerin birçok alanına ve bununla beraber, doğa ve müspet bilimleriyle (coğrafya ve bilgi teknolojileri de dahil olmak üzere) insan bilimlerine (sanat, retorik ve edebiyat çalışmaları ve eğitim) kadar yayıldı. 2008 yılındaki ekonomik krizin ardından, anaakım ekonomistler dahi Marx'ın kapitalizme dair analizlerinin öğrettiği çok şeyin olduğunu herkesin önünde kabul etti. Marx, kapitalizme dair çok yönlü analizlerden birini yapmıştır, ancak solun hayal gücünü ele geçiren sadece kapitalizm hakkındaki bu analizler değildi. Marx'ın kavramları ve gelecekteki post-kapitalist düzen hakkındaki üstü kapalı önerileri, yirminci yüzyılda sosyaliz-

>>

me dair en verimli ve teorik açıdan çok yönlü düşünme biçimine ilham vermekte ve Latin Amerika örneğinde olduğu gibi, yirmi birinci yüzyılda sosyalizm fikrine de ışık tutmaktadır.

Marx'ın etkisinin diğer yönünde, fikirlerinin siyasi hareketler üzerindeki gücünü görüyoruz. Kapitalizmin yirminci yüzyıldaki alternatiflerinin bir çoğu, Marx'ın gelecekteki post-kapitalist düzen fikrinden ilham almıştır. Tarih, ilhamını Marksistlikten alan hareketler çoğaldı, ancak ne yazık ki bu deneylerin birçoğu otoriterleşme, baskı, sömürü ve hatta soykırım gibi utanç verici hikayelere sahiptir. Marksizm pratikte, cinsiyetçilik, ırkçılık ve sömürü ilişkilerini onaylayan bir tarihe de sahiptir. Günümüzde, Çin ve Vietnam'ın "devlet sosyalizmi" adı altında piyasa kapitalizmine yöneldiğini de görüyoruz. Tarihteki bu kayıtları ne gözardı edebiliriz ne de reddedebiliriz.

Ancak, Marx ve Marksizm olağanüstü hareketlere de ilham kaynağı olmuş ve dünya üzerindeki insanları biraraya getirmiştir. Rus devrimindeki sovyetler, sömürgecilik-karşıtı hareketler ve Küba'nın Güney Afrika'daki özgürlük hareketiyle olan dayanışması ve Angola'daki aparteid rejime karşı yürüttüğü acımasız ve ölümcül mücadele örnek verilebilir. Marx'ın mirası, post-kapitalist bir dünya- daha eşitlikçi, adil, barış dolu ve sömürünün ve baskının hiçbir türünün olmadığı bir dünya, tahayyül eden ve bunun için mücadele veren insanlara ilham kaynağı olmuş ve onları harekete geçirmiştir.

Günümüzde, postmodernizmin, güç, toplumsal yabancılaşma, güvencesizlik, eşitsizlik ve dışlanma gibi anti-Marksist kavramların yükselişi, Marksist analizlerin fitilini yeniden ateşlemektedir. Marksizmin yakın zamanda yeniden canlanması, Marksizmin on dokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyıl anlayışının geri dönüşü demek değildir. Marksizmin devamlılığı için, metinler dogmatik ve özleştirmeci biçimde okunmamalı ve siyasi pratikler de öncücülüğün ötesinde hareket etmelidir. Marx'ın mirası, teorisinin devamlı olarak yenilenmesi ve yeniden düzenlenmesiyle sürekliliğini korumakta, böylece içinde yaşadığımız dünyaya ışık tutmaya yardım etmektedir. Feminizmin 1970lerde Marksizmle olan karşılaşmasında ve toplumsal yeniden üretim, kesişimsellik ve baskının çoklu biçimleri vb. düşüncelerin kuramsallaştırılmasında olduğu gibi, Marx ve Marksistleri de ırk, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, özgürleştirici bir proje için demokrasinin önemi ve kapitalizmin ekolojik sınırları ve küresel krizleri gibi günümüz meseleleriyle birlikte ele almalıyız.

> Güney Afrika vakası

Güney Afrika'da karşılaşılan en büyük zorluklardan biri Marksizm ile aparteid sonrası ırk ve ırkçılık meselelerini

verimli bir biçimde biraraya getirmektir. Marx'ın ırka dair konulara temas edememesi, erken Marksistlerin ırkı toplumsal bir inşa ve yanlış bilincin bir yansıması olarak görme eğilimlerinden kaynaklanıyordu. ırk meselesi, yirminci yüzyıl boyunca, Britanya İmparatorluğu'nun çöküşü, Rus devrimi, dekolonizasyon ve aparteid karşıtı mücadele bağlamlarında yapılan ulusal düzlemdeki tartışmalarda yeniden gün yüzüne çıkmaktadır. Marksistler, ırk konusunu ele almaya başladıklarında, ırk ve sınıf arasındaki ilişkiye odaklanma eğilimi göstermişler, sıklıkla da kapitalist birikim dahilindeki işlevselliği bağlamında ırkı sınıf ve ırkçılığa indirgemişlerdir. Marksistler, ırkçılığın işçi sınıfını böldüğünü ve işçi sınıfındaki dayanışmacı politikalar aracılığıyla bu duruma karşı mücadele edilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Marksizm, işçi sınıfı kimliğinin evrenselliğinin ırkçılığa baskın geleceğini savunmaktadır.

Daha karmaşık teorik analizler, ırk ve sınıfın kesişiminde tarihsel koşulların altını çizmekle beraber kapitalizm öncesi ve kapitalist üretim biçimlerini araştırmaktaydı. Güney Afrika'da, ırk ve sınıf arasındaki eklemlenme, aparteid devletin sistemik ırk-temelli siyasi baskısının kapitalist sömürüyle bir noktada birleşmesiyle önem kazanmıştır. Ancak, aparteidin sona ermesine rağmen, ırka yönelik baskı örüntüleri, günümüz Güney Afrika'sını hem *erozyona uğratan* hem de *yeniden üreten* kapitalizm aracılığıyla devam etmektedir. Güney Afrika ve çoğu yerdeki küresel kapitalizm düzeninde ırka yönelik baskının sürekliliğini anlamak için, gün yüzüne çıkma emareleri gösteren yeni Marksist analize ihtiyaç duyulmaktadır.

> Sonuç

Marx ve Marksistlerin fikirleri, eğer içinde yaşadığımız zamanda, bu fikirlerle yoğrulur, onları dönüştürmek ve yeniden düzenleme cesaretini gösterirsek, yirmi birinci yüzyılda da yankılanmaya devam edecektir. Yeni anti-kapitalist hareketler bunu, post-öncücülük Marksizmi, feminizm, ekoloji, anarşizm, ırkçılık karşıtlığı ve demokratik ve yerel gelenekler gibi diğer anti-kapitalist geleneklerle biraraya getirerek halihazırda yapıyorlar. Bu hareketler, onları yönlendirecek uygun bir ideolojik kılavuz ya da öncücü bir seçkin arayışında olmaktan ziyade sıradan insanlar tarafından inşa edilecek demokratik, eşitlikçi, ekolojik ve kapitalizme sistemik alternatifler yaratan "başka bir dünya mümkün" inancının paylaşılmasıyla gerçekleşecektir. İşte bu, Marx'ın istifhamının ruhudur! ■

¹ Buradaki argümanlar için iki makaleden yararlanılmıştır: Satgar, V. and Williams M. (2017) "Marxism and Class" [Marksizm ve Sınıf] Kathleen Korgen (ed.) *The Cambridge Handbook of Sociology* Cambridge: Cambridge University Press; Williams, M. (2013) "Introduction" [Giriş] Michelle Williams and Vishwas Satgar (eds.) *Marxisms in the 21st Century: Crisis, Critique & Struggle* [21. Yüzyılda Marksizmler: Krizler, Eleştiri & Mücadele] Johannesburg: Wits University Press.

Michelle Williams'a ulaşmak için: <michelle.williams@wits.ac.za>

> Marx ve Küresel Güney

Raju Das, York Üniversitesi, Kanada, ISA Ekonomi ve Toplum (RC02) Araştırma Komitesi üyesi ve **David Fasenfest**, Wayne Eyalet Üniversitesi, ABD, ISA Ekonomi ve Toplum (RC02) Araştırma Komitesi Mali İşler Sorumlusu

Karl Marx, 150 yıl önce Avrupa'da yaşadı ve burada siyasetle haşır neşir olup, Avrupa hakkında yazılar kaleme aldı. Bilim insanları, yazdığı binlerce sayfa içinde, sadece 400 sayfada Avrupalı olmayan toplumları- büyük bir bölümünü Britanya iç işleri politikaları bağlamında, Hindistan, Çin ve Osmanlı Devleti ile ilgili gazete yazıları oluşturmaktadır, ele aldığını hesap etmişlerdir. O zaman, bu düşüncelerin, dünya nüfusunun en yoğun olduğu yerlere ev sahipliği yapan, Avrupa ve endüstriyel Kuzey'deki ülkelerden daha az gelişmiş ekonomileri olan günümüz Küresel Güney'i ile (bundan sonra, Güney denilecektir) nasıl bir bağı bulunmaktadır?

Marx'ın bunları ne zaman yazdığı ya da kapitalist gelişimin coğrafi odağının ne olduğuna dair soruları bir kenara bırakırsak, Marx'ın Güney ile olan bağına daha incelikli olarak diyalektik bir açıdan ele almamız gerekmektedir. Ancak, ilk olarak, iki tehlikeden kaçınılmalıyız: dünyadaki bölgesel istisnailikler (Güney'in önemini mutlaklaştıran), ve Avrupa merkezli evrensellik (teknik olarak fikirlerinin Güney'e sanki Avrupa'nın bir yedeği ya da basit anlamda "geç Avrupalı" gibi uygulanması) Marx'ın fikirlerinin uygunluğunun kendi içinde bulunduğu zamanla ya da yerle sınırlı olduğu, dolayısıyla Güney için- sömürgecilik sonrası ya da postmodern teorilerce Güney'deki bölgelerin Avrupa'dan çok farklı olduğunun öne sürülmesi- bir önem taşımadığı görüşüne karşı çıkmaktayız. Açıkçası, Marx ile ilgili her şey değil ama büyük bir bölümü, Güney ile ilişkilendirilebilir.

Marx'ın analizleri Avrupa'yı, Avrupa deneyimlerinin daha ayrıcalıklı ya da özgün olduğuna dair anlamlandırmaktan ziyade, kapitalizmin bir sistem olarak meydana çıktığı yer olarak görür. Rahatlıkla ifade edebiliriz ki, Marx'ın analizleri ve yazıları Asya ve Üçüncü Dünya'nın tamamında daha çok benimsenmiş ve pratik anlamda ileriye götürülmüştür.

Marx'ın fikirleri toplumsal ilişkiler ve coğrafya temelinde sınıflandırılabilir. İlk olarak, soyut düşünceleri ister sınıf toplumunun kapitalist biçimi ister gelişmiş kapitalizmin yönetimi altındaki toplum olsun, sınıf toplumuyla ilgilidir.

İkinci olarak ise, her ne kadar bazı fikirleri, on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sında ortaya çıkan gelişmiş kapitalizme özgü olsa da, Güney'de gelişen kapitalist ilişkiler bağlamında, Avrupa'daki kapitalizmle de bir bağ kurulabilir.

Marx'ın fikirleri, değişen toplumlarda derinlere kök salmış önyargıları ve kadın ve ırklarına göre dışlanmış azınlık gibi baskı altındaki gruplara karşı maddi pratikler de dahil olmak üzere, tüm sınıf toplumlarında görülen radikal-demokratik ve anti-kapitalist toplumsal değişimi yansıtan, onu destekleme arayışında olan entelektüel çalışmalar bütünüdür. Marx'ın kapitalist topluma dair ekonomi politikası, ekonomiyi, devleti, kültürü ve ekolojik dönüşümü ele alır ve devrimci siyasi pratikler hakkındaki fikirlerini ortaya koyar.

Marx'ın yaşamın maddi yönüne odaklanması, birçok insanın ihtiyaçlarını karşılayamadığı Küresel Güney için de önem taşır. Diyalektik materyalist bakış açısı, Güney'in ciddi maddi sorunları olan (yiyecek, barınma, giysiden vb. mahrum olmaları), çeşitli çelişkiler barındıran, emperyalist sistemle olan iç ilişkileri, vb. gibi yönlerden bakılmasına olanak tanır. Güney üzerine çalışmalar, Marx'ın şüpheyle yaklaştığı sömürgecilik sonrası/postmodernizm tarafından şekillenmiştir, Güney'deki sömürgecilik sonrası anlayışa karşı eleştiri, Marx'ın felsefi düşüncelerini temel alabilir ve almak zorundadır. Marx'a göre, doğanın bir parçası olan insanların maddi olduğu kadar kültürel ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçları karşılamak için, insanlar doğayla ve birbirleriyle etkileşime girmek durumundadır. Emeklerini, doğadan türetilmiş olan üretim araçlarıyla, üretimin toplumsal ilişkileri bağlamında, ihtiyaçlarını karşılayacak şeyleri üretmek için birleştirmektedir. Üretici güçler geliştikçe, artı değer üretilen ve artı değer üzerinden sınıf eşitsizliği ve sınıf mücadelesi yaşanma potansiyeli ortaya çıkacaktır. İster Güney'de ister Kuzey'de olsun, sınıf toplumunda, özgür ve özgür olmayan işçilerin çoğu artı emek ortaya koyarlar. Marx'ın *Kapital*'in I. cildinde de belirttiği gibi:

"Toplumsal bir kesiminin üretim araçları üzerinde tekele sahip olduğu her yerde, işçi, özgür olsun veya olma-

“Marx’ın fikirlerinin uygunluğunun kendi içinde bulunduğu zamanla ya da yerle sınırlı olduğu, dolayısıyla Güney için bir önem taşımadığı görüşüne karşı çıkmaktayız.”

sın, kendi varlığını sürdürmek için gerekli emek-zamanına, üretim araçlarına sahip olanların yaşamaları için gerekli tüketim maddelerini üretmek için de fazladan bir emek-zamanı eklemek zorunda kalmıştır; üretim araçlarının tekeli elinde bulunduran bir kimse ister [...] köle sahibi, [...] modern toprak sahibi ya da kapitalist olsun, bu hep böyledir”

Her ne kadar Marx’ın ampirik örneklerinin kaynağı Avrupa olsa da, kapitalizme yaklaşımı küresel ya da enternasyonalistti. Marx, meta üretimi ve dolaşımının- ilk başta ve daha da geliştikçe- uluslararası ticaretin temelini oluşturduğunu belirttiğinde, dünya ticareti kapitalizmin önkoşuluydu. Sermayenin modern tarihi, dünyayı saran ticaretin ve piyasanın ortaya çıkışına dayanmaktadır. Aslında, dünya coğrafyası üzerindeki ticaret, kapitalizmin bir önkoşuludur ve bu, kapitalizmi küresel bir fenomen haline getirmiştir.

Başarısızlığa uğramış demokratik devrimler ya da feodal ilişkilerin karşısında tarım devrimleri, başarısızlığa uğrayan ulusal (ya da anti-emperyalist) devrimler, ve yine başarısızlığa uğramış anti-kapitalist devrimlerin ışığında Güney’deki ülkelere öncelikli olarak, Marx’ın sınıf tanımında ele aldığı gözle bakılmalıdır. Güney’deki kapitalizm, emperyalizmle derinden etkilenmiş ve feodalizmin kalıntıları ile ücretli işçi

dışındaki ilişkiler temelinde gelişen meta üretimini içinde barındıran, yerel-kolektif geleneklerle örölü bir toplumsal oluşumla bir arada var olmaktadır.

Sona geldiğimizde, Marx’ın fikirleri, Avrupa merkezli bir toplumsal değişim ve kapitalizme direnç anlayışına karşı olarak, Küresel Güney, post-Sovyet toplumlar ve diğer gelişmekte olan piyasa ekonomilerinin farklı bakış açılarından ele alınarak, geliştirilmesine olanak tanımıştır. Bölgesel anlamda çeşitlilik gösteren Marksizmler- Afrika Marksizmi, Asya Marksizmi, Latin Amerika Marksizmi, Hindistan Marksizmi ve Çin Marksizmi (Çin’in büyük üniversitelerindeki çeşitli Marksizm okullarında bu akım teşvik edilmektedir)- ve uluslararası gelişme, emperyalizm, tarımsal değişim, vb. gibi konularda yapılan Marksist çalışmalar artmakta, Marx’ın fikirlerinin, Güney ile ilgili meselelere uygunluk gösterdiği görülmektedir. Bu durum, Marksist düşüncelerin kurumsallaştığı Güney’de yayınlanmakta olan Marksist akademik yayınlar ya da genel anlamda Güney ile ilgili konuları ele alan yayınlarda da gözlemlenebilir. ■

Raju Das’a ulaşmak için: <rajudas@yorku.ca>

David Fassenfest’e ulaşmak için: <david.fassenfest@wayne.edu>

> Çin'de Sınıf Eşitsizlikleri ve Toplumsal Mücadeleler

Jenny Chan, Hong Kong Politeknik Üniversitesi, ve ISA İşçi Hareketleri (RC44) Araştırma Komitesi Üyesi

Çin'de bir kargo şirketinde çalışma.
Fotoğraf: Jenny Chan.

1 8 Kasım 2017 gecesi, Pekin'in güneyinde çıkan yangında sekizi çocuk olmak üzere on dokuz kişi hayatını kaybetti. Bodrumu da olan iki katlı bina, küçük odalara bölünmüş ve ucuza kiralanan bu yerlere çok sayıda kiracı sıkışmıştı. Hükümet, mağdurlara ve hatta kalanlara acil yardım sağlayacağı yerde, onbinlerce "alt-sınıf" insanı- resmi olarak, onur kırıcı sözler terminolojisinde belirtildiği gibi- Çin sermayesinin dışına itmek için, onların peşine düşmüştü. Bu ölümcül yangın, tüm şehirde güvenlik denetimine yönelik kampanyaların ve toplum tarafından dışlanan bireyler ve ailelerinin hayatlarını söndüren kiraya verilen apartman daireleri, fabrikalar, depolar, toptancı marketler, okullar, restoranlar ve mağazalar gibi yasadışı yapıların yıkılmasının fitilini ateşlemiştir. İlk ve muhtemelen de son olmayacak kitlesel tahliyeler sırasında her ne kadar protestocuların sesleri anaakım ulusal medya tarafından hızlıca susturulduysa da, sivil toplumda yankı buldu. Küresel Çin'in yükselişiyle, son derece gelişmiş şehrin periferisindeki düşük gelirli vatandaşlar, daha iyi çalışma ve yaşam şartları için mücadele etmeye devam etmektedir. Çin devleti de halkının çektiği acılar karşısında

"Çin rüyası" retoriğini ve bunun için verilen amansız çabayı kaçınılmaz olarak sürdürmeye devam edecektir.

> Çinli köylü göçmenlerin üretimi ve toplumsal yeniden üretimi

Geçtiğimiz kırk yıl boyunca, Çin'deki hızlı sermaye birikiminin bir bölümü köyden-kente doğru göçün yarattığı işgücüne bel bağlanmasından ileri gelmektedir. Resmi sayıma göre, 282 milyon köylü göçmen, tüm ülkedeki kasaba ve şehirlerdeki imalat, hizmet ve inşaat sektörlerinde yoğunlaşmakta, bu sayı 2009'daki ekonomik iyileşme döneminden itibaren 50 milyon artarak, Çin'in toplam nüfusunun beşte birine tekabül etmektedir. Şehir yönetimi, özellikle büyük girişimciler olmak üzere belli köylü göçmenlere "puan sistemi" adı altında, ev sahibi olma, belli bir alanda mesleki beceri ve eğitim başarıları gibi kriterler ışığında, şehirde yaşayan hane halkının kaydını tutmaktadır. Ancak, yıllarca kentte çalışıyor olsalar dahi, ortalama eğitime sahip göçmenler ve çocuklarının büyük bir bölümü ikinci-sınıf vatandaş olarak görülmekte, köylü

Çin'de anında teslim.
Fotoğraf: Jenny Chan.

statülerini muhafaza etmekte ve kamu eğitime eşit erişim, sübvansiyonlu sağlık hizmeti ve emekli yardımlarından mahrum kalarak, işçi maliyetlerinin artmasına engel olmaktadır.

Düşük-gelirli göçmen işçiler genellikle, işverenler için maliyet dostu olan ve çalışma dışı zamanlarının çoğunu bir sonraki mesaiye hazırlanmakla geçirmelerini garanti altına alan lojmanlarda yaşamaktadırlar. Çalışma ve yaşam arasındaki sosyo-mekansal sınır flulaşmakta, fazla mesai yapılarak, üretimin vaktinde gerçekleşmesinin de önünü açmaktadır. Hepsi bir yerde, çok işlevli üretim atölyeleri, depoları ve yaşam alanlarının mimarisi erken dönem endüstriyel yerleşim birimlerinin tipik örneği olup, halen göçmen nüfusun fazla olduğu günümüz şehirlerinde de görülmektedir.

Özel yaşamlarında sınırlı da olsa kişisel özgürlük arayışında olan işçiler, gerekli maddi imkanı yakalar yakalamaz yönetim-kontrolündeki kolektif lojmanları terk edip, apartman dairesi kiralamaktadırlar. Bu daireler genellikle ucuz kiralık odalar olmakta, ya hiç penceresi olmamakta ya da en azından kişinin dışardaki hayatla bağlantı kurmasını sağlayacak ufak bir pencere bulunmaktadır. Bazı bloklarda, sinek, sıçan ve hamam böcekleri istilası görülmektedir. Aidat ve bina yönetimi ücretleri farklılık göstermektedir. Mega şehirlerdeki daire fiyatları büyük artış gösterirken, işçilerin kazançları da ev sahipleri tarafından yiyip bitirilmektedir.

Mavi-yakalı göçmenler, emeklerini gıda teslimatı, kargo teslimatı, ulaşım şirketleri ve ev temizlik hizmetlerine satmaktadırlar, verilen bu birkaç örnek, Çin'in GSMH'sını ve imalattan hizmet sektörüne geçişteki artışı körüklemektedir. Dijital ekonominin süregelen büyümesiyle de, milyonlarca yeni "esnek" meslek, yaratılan platformlar ve akıllı telefon uygulamalarıyla icra edilmektedir. Öte yandan, bağımsız yükleniciler, ulusal iş hukuku tarafından yeterince korunmamaktadır; iş güvencesi ve gelir dengesi asgari düzeydedir. Ölümçül yangından sonra, ruhsatı olmayan iş yerlerinin ve kayıt dışı lojmanların kapatılması, kayıt dışı hizmet sektörü çalışanları ve onların çocuklarıyla beraber

diğer sektörlerde çalışanların kırılganlıklarını da gün yüzüne çıkardı. Bazıları dondurucu soğuklardan korunmak için geçici olarak kaldıkları yerlere yüksek kiralara öderken diğerlerinin de kirayı ödeyemedikleri için, yaşadıkları yerlerden ayrılmak dışında başka bir şansı yoktu.

Çin'in iç göçle şehre gelen göçmenleri, uzun süredir şehir yönetimlerinin "temizlik" çabalarının hedefi olmaktadır. Şehirden kırsala kadar tüm bölgeleri etkisi altına alan "gelişmenin" hızlı temposu ve ekonomik dönüşüm nedeniyle, şehirlerdeki çiftlik alanlarına ve köylerdeki arazilere el konulması şiddetlenmiştir. Çok sayıda köylü yerlerinden edildi, topraklarının olduğu yerlere dönebilme olanağı ellerinden alındı. Doğdukları köylerdeki arsalarını kaybeden ve topraksız kalan işçilerin omzuna bir yük daha binmektedir: işverenler, geçim kaynakları olan toprakları kaybeden köylülerin, maaşlarını arttırmak durumunda kalacakları için onları işe alma konusunda isteksizdir. Özellikle inşaat sektöründe, köylerde yapacakları projeleri olan üstleniciler yerel ağlarla örgütlenerek, mülksüzleştirilmiş köylü işçilere yaptıkları iş karşılığında, proje tamamlandıktan sonra verecekleri ücretle birlikte onların temel ihtiyaçlarını da karşılamak zorunda kalacakları için, onlara iş vermeyi reddetmektedirler. İşsizler arasında, mülksüz göçmenlerin konumu en altın da altıdır.

> Sistem değişikliği için sınıflararası bir işbirliğine yönelim var mı?

Doğa ve emek, sermaye birikiminin temelinde bulunur: sermaye birikiminin temposu ne kadar hızlıysa, doğaya el konulmasının ölçeği ve emeğin sermayenin boyunduruğuna girmesi de o kadar artar. Mülksüzleştirme ve proleterleştirme, Pekin ve daha başka yerlerde sermayenin ilerleyişiyle yakın ilişkidir. Taşra ve düşük düzeyli devletlerde, güçlü ulus ötesi şirketler daha fazla tarım alanını, kırsaldaki ve şehirdeki işgücünü kar elde etmek için kullanırlar. Taban örgütlenmesinden doğan işçi mücadelelerinin mekanı mahalli yerler olsa da, bu mücadeleler aynı anda hem küresel sermaye hem de Çin devleti güçlerine karşı koymak durumunda kalmaktadırlar.

Çin'in kıyı ve iç bölgeleri boyunca hem belli noktalar da hem de çeşitli yerlerde dağınık olarak gösterilen kısa ömürlü direncin yaygın bir toplumsal harekete dönüşebilmesi için sınıf içi, sınıflararası ve kent-kırsal ayrımının ötesinde ilerlenmelidir. Bilim insanları ve aktivistler olarak, işçi hakları ve toplumsal adalet uğruna savaşmak için güvencesiz işçi sınıfı ve diğer toplumsal sınıflarla güçlü bir dayanışma içinde olmalıyız. Güvenli bir iş yeri ve uygun bir eve sahip olabilmek için savaşılacaktır. ■

Jenny Chan'e ulaşmak için: <jenny.wl.chan@polyu.edu.hk>

> Hindistan'daki Devlet Üniversiteleri ve Özel Üniversiteler

Niharika Jaiswal, Yeni Delhi, Hindistan

Üniversitelerin piyasalaşması Hindistan'da ve tüm dünyada kamusal eğitime zarar veriyor.

Hindistan'da, neoliberal politikaların ortaya çıkışı, bilgi ekonomilerindeki büyüme ve özel eğitim sağlayıcılarının da katılımıyla, küresel ağlar ve özel sektöre, “yararlı bilgi” vasfı taşıyan bilgilerin dikte edilmesi yönünde yetki verilmektedir. “Kamu malı” olarak nitelendirilen eğitim fikri, eğitimin “özel mal” olma fikriyle yer değiştirmiştir. Üniversiteler, birer “marka” olarak pazarlanırken, “pazarlanabilir derslerin” de savunucusu haline geldiler. Bu söylem, liberal sanatları “verimsiz” olarak nitelemekte, sosyoloji gibi disiplinleri de hayatta kalabilmeleri için kendilerini yeniden oluşturmaları yönünde zorlamaktadır.

Piyasalaşmaya yönelik bu yaygın trend geniş kitlelerce kabul edilmekteyken, hem devlet hem özel üniversitelerinin benzer pratiklerle birbirine yaklaşması ise daha az bilinmektedir. Bu yakınsama, liberalleştirilen, özelleştirilen ve küreselleştirilen demokratik toplumlarda “kamu”nun anlamını sorgulatmaktadır. Görüşüm, Delhi’de bulunan iki devlet- Delhi Üniversitesi (DU) ve Ambedkar Üniversitesi (AUD)- ve bir özel üniversite, Shiv Nadar Üniversitesi (SNU) olmak üzere bu okullardaki lisans düzeyindeki sosyoloji ders yönergelerinin yapısı ve içeriğinin karşılaştırmalı analizi ile desteklenmektedir.

DU 1922 yılında kurulmuştur. 2012 yılından itibaren, yıllık periyottan, sömestr sistemine, Dört Senelik Lisans Programına (DSLP) ve 2015'te son olarak Seçim Esaslı Kredi Sistemine (SEKS) geçerek akademik programını önemli ölçüde, defalarca gözden geçirmektedir. AUD, 2010 yılında kurulan, sadece insan ve sosyal bilimler üzerine eğitim veren bir devlet üniversitesi olurken, SNU da 2011 yılında eğitim öğretim hayatına başlamıştır. Her ne kadar bu üç üniversite farklı zamanlarda kurulmuş, akademik alanda birbirlerinden farklı gündemlere sahip olmuşsa da, pratikleri benzerlik göstermektedir.

İlk olarak, bu üç üniversite, “özgünlük”, “seçim” ve daha iyi istihdam olanakları temelli entegre eğitim programları geliştirmektedir. DSLP ve SEKS’de, ders seçimleri formda “Seçmeli Dersler” olarak nitelenmekte, gelişme, medya, çevre, görsel kültürler vb. gibi popüler konular hakkında dersler verilmektedir. Delhi Üniversitesi’ndeki DSLP planındaki “Uygulamalı Dersler” ya da SEKS planındaki “Beceriye Arttıran ve Yetenek Geliştirici kurslar” ya da AUD ve SNU’da bir anadal programıyla beraber yan dal yapabilme seçeneklerinin hepsi, öğrencinin istihdamı ve girişimcilik becerilerine yöneliktir.

İkinci olarak, derslerin disiplinlerarası olması ve günümüze uygunluk göstermesi önemle vurgulanmaktadır. Delhi Üniversitesi’ndeki DSLP ve SEKS ile AUD’un sosyoloji programında disiplinlerarasılık, diğer bölümlerden ders seçebilme olarak tanımlanmaktadır. SNU’nun olanak tanıdığı “yan dal”dersleri ve “bağımsız çalışma grupları” da benzer yönelimdedir. Disiplinlerarasılık, tarih, siyaset bilimi ya da edebiyat derslerinin “Seçmeli” ya da “Temel Dersler”olarak alınmasıyla sağlanmaktadır. Ancak, ana sosyoloji derslerinde, diğer disiplinlere dair bakış açılarının varlığı sadece AUD’da verilen ders okumalarında görülmektedir. Bu programların günümüze uygunluğu ise okumalar ve araştırma konuları ile ortaya konulmaktadır. SEKS ve DSLP’deki “Seçmeli” ya da “Temel Dersler”, “savaş sosyolojisi”, “etnografik film yapımı” gibi çeşitli yeni konular sunmaktadır. Bununla birlikte, 1990lar sonrası yayınlar belirgin bir biçimde bir çok dersin okuma listesine hakim olmaktadır. Örneğin, AUD’da verilen “Toplumsal Cinsiyet ve Toplum” dersindeki 35 okumadan 30’u, 1990lardan sonra yayınlanmıştır. Dolayısıyla, yeni çalışma konuları, bilgi kaynakları ve bilimsel araştırmayla beraber öğrencilerin bilgi temelini ve becerilerini arttırmak için disiplinlerarası bir etkileşim yönünde atılımlar yapılmaktadır.

Üçüncü olarak, üniversite- endüstri bağı her program için güçlendirilmektedir. SEKS’deki kredi sistemi, standart bir işveren değerlendirmesi sunmaktadır. AUD’da verilen “Şirketlerle Buluşma” ya da “İfade Tarzı Üzerine Atölye” gibi derslerle, SNU’daki “Araştırma, DeneySEL ve Uygulamalı Öğrenme” dersi, öğrencileri birçok STK ve araştırma şirketleriyle biraraya getirmektedir. Ayrıca, lisans düzeyinde etnografiler üzerine yapılan okumalar, kapsamlı araştırma,

tez yazımı gibi konulara verilen önem ve sosyoloji teorilerine azalan ilgi, “akademik” çalışmalardan ziyade uygulamalı çalışmaları öne çıkarmaktadır.

Dördüncü olarak ise, üniversiteler bir pazarlama stratejisi olarak küresel ortaklıklar geliştirmektedirler. Örneğin, AUD ve SNU, Yale, Sciences Po, Stanford, Berkeley gibi üniversitelerle öğrencilerin gözünde itibarlarını yükseltmek için işbirliği yapmaktadırlar.

Böylece, sosyoloji ve diğer sosyal bilimler disiplinlerarası, çağdaş ve bütünleşik disiplinler olarak paketlenmekte, öğrencilere daha iyi yaşam fırsatları ve küresel sahaya erişim sunmaktadır. Ancak, sosyal bilimlerin öz- önemi ve yaratıcılığı- feda edilmektedir.

DU, AUD ve SNU’daki benzerlikler, neoliberal ilkelerin dikte ettiği ortak bir bilgi üretimi paradigmasına verilen bir cevaptır. Bu değişim,devlet üniversiteleri nezdinde toplumsal refahı arttırmak için eğitimi savunma sorumluluğu olan devlet kurumlarının rolü ve konumunu etkilemektedir. Öte yandan, küresel piyasa temelinde giderek büyüyen üniversite kurma ihtiyacı bunu göz ardı etmektedir. Piyasagüdümlü bir eğitim, “kamu malı” olarak sürdürülebilir mi? Uygulayıcıların rolünü “öğrenici” ya da “tüketici” olarak tanımlayabilir miyiz?

Neoliberal eğitim paradigması tarafından baskılanan “kaymanın” felsefi açıdan yeniden kavramsallaştırılması söz konusudur. Devlet üniversitelerinin rolü hakkında süregelen tartışmanın temelinde, mülkiyetin el değiştirmesi değil; kamu alanı, kamunun rolü, değerler ve motivasyonların anlamlarının değişmesi yatmaktadır. Kamusal alanın biricikliği, üyeleri arasındaki eşitlik, söyleminin taşıdığı önem, tüm fikirilere açık olması ve anayasal haklar ve yurttaşlık alanlarıyla olan meşru bağından gelmektedir. Dolayısıyla, toplumsal refahı önceleyen devlet, eğitime, suya, yollara ya da istihdama, kamu kurumları tarafından güvence altına alınan bir kamusal hayat kapsamında erişim sağlamaktadır.

Bu yeni kavramsallaştırmada, “devlet” ve “özel” üniversiteler arasındaki farklılıkları birleştirerek “küresel üniversite” yaratmanın cazibesi eşitlik, eleştirel düşünme ve uluslar ile demokrasilerin tarihsel yörüngeleri tarafından biçimlendirilmiş olan ulaşılabilirlik gibi değerleri zayıflatmaktadır. Hindistan’daki üniversitelerin, akademik ve idari anlamda piyasa-güdümlü direktifleri benimsemesi, kamusal alanın içini oymaktadır. Sonuç olarak, her ne kadar üniversiteler, “kaliteli eğitim” olarak görülen “küresel” parametrelerle küresel rekabet içinde yer alsalar da, farklı bağlamlarda yer alan belli güç politikalarının ihmali ve “kamunun” demokratik kapsamının içini boşaltmak, devlet üniversitelerinin özünü yitirmesine neden olmaktadır. ■

Niharika Jaiswal’a ulaşmak için: <niharika.27.j@gmail.com>

> Küresel Diyalog Yayın Kurulu Yenileniyor

Bu sayıdan itibaren *Küresel Diyalog*'un editörlüğü el değiştiriyor. Brigitte Aulenbacher ve Klaus Dörre editöryel görevleri bu dergiyi heyecanla yaratmış olan Michael Burawoy'den devraldılar. Pek çok ülkeden katılımcı ekipler tarafından hazırlanan ve on yedi dile çevrilen *Küresel Diyalog*, dünyanın dört yanından sosyologlar tarafından hem küresel akademik çevrelere hem de akademi dışından okurlara hitap eden katkılar yayımlıyor. Bu kadar geniş bir yazar, çevirmen ve destekçi ağına katılmış olmak hem büyük bir onur hem de zor bir görev. Yeni ve o kadar da yeni olmayan ekibin amacı, dünyanın her yerinden sosyologları birleştiren bu önemli dergiyi güçlendirmek.

Brigitte Aulenbacher Avusturya'nın Linz kentindeki Johannes Kepler Üniversitesi'nde Toplum Teorisi ve Toplumsal Analiz Bölümü Başkanı ve Sosyoloji Profesörü olarak görev yapmaktadır. Aynı zamanda 2016 yılında Viyana'da gerçekleşen Üçüncü ISA Sosyoloji Forum'unu organize eden Yerel Organizasyon Komitesi'nin başkan yardımcısıydı. Araştırma alanları sosyolojik kuram, toplumsal cinsiyet ve kesişimsellik çalışmaları, çalışma ve bakım sosyolojisi, ve 24-saat bakım üzerine son dönem ampirik çalışmalar ve üniversitelerin piyasalaşmasıdır.

Klaus Dörre, Jena, Almanya'daki Friedrich Schiller Üniversitesi'nde Sosyoloji Profesörüdür. Burada Çalışma, Sanayi ve Ekonomik Sosyoloji Bölümü'nün başkanlığını yürütmektedir. Araştırma alanları arasında kapitalizm kuramı, finans kapitalizm, esnek ve güvencesiz emek, emek ilişkileri ve stratejik sendikalaşma bulunmaktadır. Aynı zamanda Alman Araştırma Vakfı tarafından desteklenen Büyüme Sonrası Toplumsal Araştırma Grubu'nun (Hartmut Rosa'yla birlikte) eş başkanlığını sürdürmektedir.

Yeni editörler, yeni yardımcı editörler Aparna Sundar, Johanna Grubner ve Christine Schickert ile desteklenmektedir. **Aparna Sundar** doktora derecesini Kanada'daki Toronto Üniversitesi Siyaset Bilimi bölümünden almıştır. Toronto'daki Ryerson Üniversitesi'nde yardımcı doçent, ve 2016 yılında kadar Hindistan'ın Bangalore şehrindeki Azim Premji Üniversitesi'nde Doçent olarak görev yapmıştır. Halen bu üniversitede Misafir Öğretim Üyesi olarak bulunmaktadır. **Johanna Grubner** yüksek lisansını sosyoloji alanında yapmıştır. Avusturya'nın Linz kentindeki Johannes Kepler Üniversitesi'nde araştırmacı olarak çalışmaktadır. Araştırma alanları beden üzerine odaklanan feminist teori ve toplumsal cinsiyet çalışmaları ve niteliksel metodlardır. Doktora tezi üniversitelerdeki cinsiyet eşitsizliğine odak-

Brigitte Aulenbacher.

Klaus Dörre.

Christine Schickert.

Johanna Grubner.

| Aparna Sundar.

| Lola Busuttil.

| August Bagà (aka Arbu).

KÜRESEL DİYALOG

lanır. **Christine Schickert** Amerika Çalışmaları alanında yüksek lisans, ve Sosyoloji alanında yandal yapmıştır. Jena, Almanya'da Friedrich Schiller Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'ndeki Büyüme Sonrası Topluluklar Araştırma Grubu'nun idari direktörü olarak çalışmaktadır.

Neyse ki, Küresel Diyalog uzun süredir katkıda bulunan katılımcılardan da faydalaniyor: Küresel Diyalog'un İspanya'nın Barselona kentinde bulunan sorumlu yazı işleri müdürleri **Lola Busuttil** ve **August Bagà** (Arbu), ve dünyanın dört yanındaki bölgesel editör ve çeviri takımları çalışmalarına devam edecekler. Lola ve Arbu 2010 yılında çıkan ilk sayıyla birlikte Michael'le birlikte çalışmaya başladılar. Profesyonel bir çevirmen ve editör olan Lola her sayının kalitesini kontrol eder, profesyonel bir grafik tasarımcı ve editor olan Arbu ise Küresel Diyalog'un tasarımından sorumludur.

Tüm bölgesel editörler ve çeviri ekiplerin bu yeni (ve çok da yeni olmayan) ekiple işbirliğine devam ederken, Michael da sorunsuz bir geçiş ve Küresel Diyalog'un gelecekteki ba-

şarları için destekleyici bir danışman olarak kalacak. Son olarak, ISA'nın Yayın Komitesiyle, ve danışman editörler olarak Yürütme Komitesi'yle ve Küresel Diyalog'u mümkün kılan ISA'nın Genel Müdürlük Sekreteri Izabela Barlinska ve Madrid'daki ekibiyle verimli işbirliğine devam edeceğiz

Dört farklı ülkede yaşayan yedi kişiden oluşan bir yayın kurulu olarak çalışmak, ve on yedi ülkedeki öğrenciler, genç araştırmacılar ve kıdemli bilim insanlarından oluşan bölgesel editörler ve çeviri ekipleriyle işbirliği yapmak, hem zorlu hem de heyecanlı bir macera. Küresel Diyalog'u geniş bir sosyolojik perspektifler yelpazesine ve yerel bakış açılarına ses verme aracı olarak kullanmamızı sağlıyor; toplumsal ve bilimsel gelişmelere dair canlı ve verimli tartışmalar için bir mekan sağlıyor; kıdemli hem genç bilim insanlarına bir platform sunuyor; günümüzün zorlu meseleleri hakkında yazan ve tartışan sosyologlar için küresel bir ağ örgütüyor.

Ekipçe, ortak bir küresel diyalog arayan herkesle iletişime geçmek için sabırsızlanıyoruz. ■